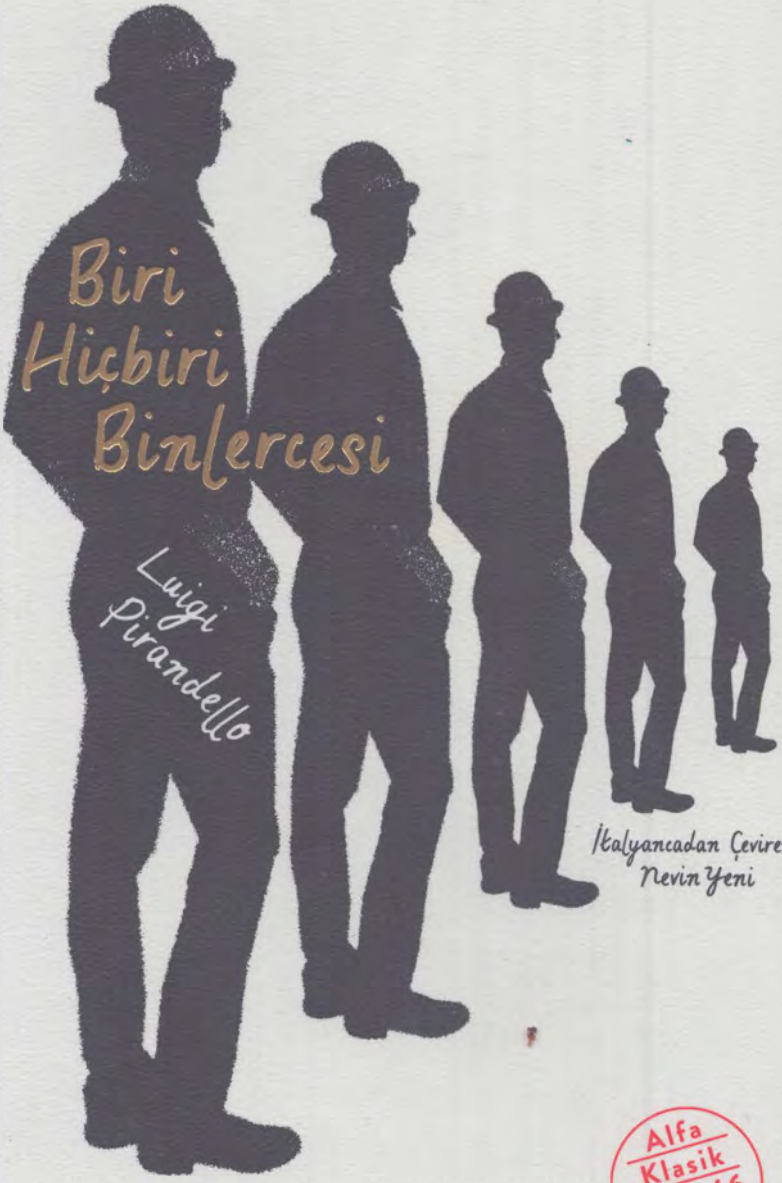

Alfa
Klasik
No:046
2016

2. BASKI

ALFA

3031 | ALFA | KLASİK | 46

BİRİ, HİÇBİRİ, BİNLERCESİ

LUIGI PIRANDELLO

İtalya'nın önde gelen oyun, şiir, öykü ve roman yazarıdır. 1876 yılında Sicilya'nın güneyindeki Agrigento kentinde, varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Klasik lise eğitiminin ardından Roma'da dilbilim eğitimi alır, Bonn Üniveristesinde dilbilim ve felsefe alanlarında doktora yapar ve aynı dönemde Goethe'nin *Eleghie Romane* adlı eserini İtalyancaya çevirir. Almanya'dan dönünce evlenir ve peş peşe üç çocuk sahibi olur. 1903 yılında tüm servetlerini yatırdıkları kükürt madeninin çökmesinin ardından karısı yaşadığı travmanın etkisiyle ağır bir ruhsal bunalıma girer ve ölümüne kadar bu ruhsal dengesizlikten kurtulamaz. Bir yandan da ekonomik sıkıntılarla boğuşan Pirandello kendini yazmaya adar. Yazdığı tiyatro oyunlarıyla ününü yurt dışına taşır. Bir yıl boyunca her gün için bir hikaye yazmayı tasarlar, ancak bu tasarısını tamamlayamaz. Toplam sayısı 246'da kalan öyküleri *Novelle per un anno* adıyla basılır ve Pirandello'nun tiyatro oyunlarının temelini oluşturur. İtalya'nın faşist lideri Mussolini'nin desteğiyle 1925 yılında Roma Sanat Tiyatrosu'nun sanat yönetmeni olur. Bu destek ulusalarası ününü pekiştirir ve dünya turuna çıkmasına olanak sağlar. Bu tarihten ölümüne dek, daha çok tiyatro alanında uğraş verir ve onlarca oyun yazar. 1925-1926 yılları arasında son ve en önemli eseri olan *Biri Hiçbiri Binlercesi* romanını yazar ve ölümünden iki yıl önce Nobel Edebiyat Ödülünü alır. 1936 yılında Roma'da yaşamını yitirir. Yapıtlarında olmak-görünmek arasındaki tezatı maske-yüz ikilemeninden incelemiş ve gerçeğin göreceliği üzerinden kimlik ve varoluş temalarını işlemiştir.

NEVİN YENİ

3 Nisan 1986, Balıkesir doğumlu. Ankara Üniversitesi, İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölümünden onur öğrencisi olarak mezun oldu. IX. Dünyada İtalyan Dili Haftası etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen uluslararası öykü yarışmasında birincilik kazanmıştır. Daha önce Machiavelli'nin *Prens*'ini (Alfa Yayınları, 2015) çevirmiştir.

Biri, Hiçbiri, Binlercesi
© 2016, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

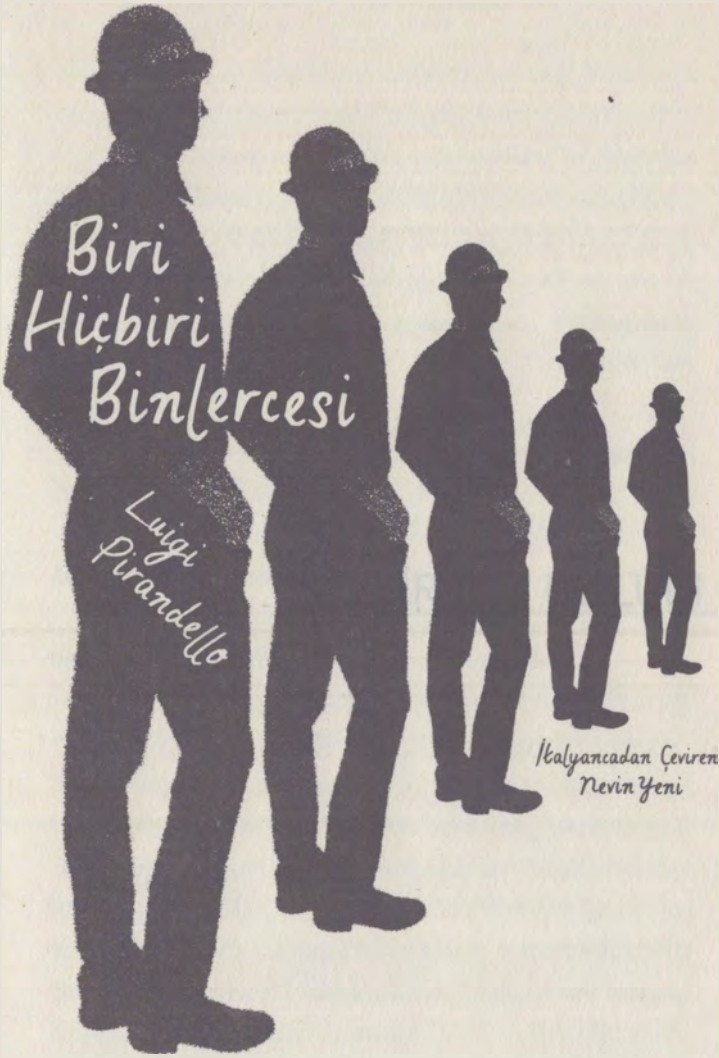
Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Nevin Yeni
Kapak Tasarımı Elif Çepikkurt
Sayfa Tasarımı Alfa Grafik

ISBN 978-605-171-357-1
1. Basım: Ekim 2016
2. Basım: Eylül 2021

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Fatih-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika No: 43949

Biri
Hiçbiri
Binlercesi
Luigi
Pirandello
İtalyancadan Çeviren
Nevin Yeni

ALFA

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KARIM VE BURNUM

Karım, hiç âdetim olmadığı halde aynanın önünde dikilip kaldığımı görünce, "Ne yapıyorsun?" diye sordu.

"Hiç" dedim, "Şurama bakıyorum. Burnumun içine, şu burun deliğime. Elimle bastırınca, içi fena sızlıyor."

Karım gülümsedi ve "Ben de burnunun yamukluğuna bakıyorsun sandım" dedi.

Kuyruğuna basılmış köpek gibi sıçradım. "Kimin burnu yamukmuş? Benim mi?"

Karımsa gayet sakin, "Evet hayatım. İyice baksana, burnun sağa doğru yamuk" dedi.

Yirmi sekiz yaşındayım ve bu yaşıma dek burnumun, çok güzel olmasa da, yüzümle gayet uyumlu durduğunu ve beden bütünlüğümü bozmadığını düşünürdüm. Üstelik bir aptallık neticesinde bedenlerine zarar verip görünüşlerini mahvetmemiş ya da bir talihsizlik yaşamadığı için bedenlerinde kusur oluşmamış kimselerin kabul edilebilir bulduğu bedensel bozuklukları, ben de her zaman kolaylıkla kabullenmişimdir. Hak etmediğim bir cezaya çarptırılmış gibi sinirlenmemin nedeni, burnumla ilgili tespitin böyle apansız yapılıp, hiç beklemediğim bir anda karşıma çıkıvermesiydi.

Karım, ruhumun derinliklerinde kabaran öfkemi fark etmiş olacak ki, üstüme gelmeye devam etti; eğer şu burnumun yamukluğu gibi öteki ufak tefek kusurlarımı da kafama takacak olursam, kaçar gidermişim.

"Öteki kusurlar mı?"

Dahası da varmış! Kaşlarım, harflerin üstündeki şu ˆ ˆ şapkalara benziyormuş, sanki sonradan beceriksizce kafama tutturuluvermiş gibi duran kulaklarımdan biri diğerine göre daha yukardaymış ve saire.

"Ve saire? Daha da var yani!"

Elbette: Eller, serçe parmağı, bacaklar (yok, çarpık değiller, ama diğer bacağa nazaran sağ bacak hafif eğri, parantez gibi).

Kendime alıcı gözüyle bakınca, bütün bu kusurların gerçekliğini kabullenmek zorunda kaldım. Öfkemin yerini şaşkınlığa, şaşkınlığımın da yerini hüzne ve kedere bıraktığını gören karım beni teselli etmek için bunları kafama o kadar takmamam gerektiğini, bu ufak tefek kusurların yakışıklılığımı gölgeleyemediğini söyledi.

Hakkı olduğu halde kendisinden esirgenmiş bir iltifatın, sonradan lütuf gibi söylenmesi karşısında sinirlerine hâkim olabilecek kimse var mıdır? Zehir zemberek bir teşekkür çıktı ağzımdan. Kederlenmem ya da canımı sıkmam için hiçbir sebep yok elbette, şu belli belirsiz kusurlara önem verdiğim de yok, fakat işin garip hatta sıradışı bir

yanı var ki takılmadan edemiyorum; bunca yıldır burnumun tek bir noktasını bile değiştirmeyi düşünmemiştim, her zaman bu burunlaydım ve bu kaşlarla ve bu kulaklarla, bu ellerle, bu bacaklarlaydım ve bunların biçimsizliğini fark etmem için evlenip bir karımın olmasını beklemem gerekiyormuş.

"Hayret bir şey! Ne olacak, kadın milleti işte! Kadınlar bilhassa kocalarının kusurlarını keşfetmek için yaratılmışlardır" dedim.

Ah şu kadınlar, ben de inkâr etmiyorum. Ama şunu söylememe müsaade edin; o günlerde, duyduğum her kelime ya da gördüğüm ufacık bir sinek bile beni tıpkı bir köstebeğin yuvası gibi derinlere inen düşünce ve varsayım kuyularının içine çeker, ruhumu altüst ederdi ve dışarıdan bakıldığında hiçbir şey belli olmazdı.

"Anlaşılan, boşa harcayacak vaktiniz bolmuş" diyeceksiniz.

Hayır; sadece içinde bulunduğum ruh hali böyleydi. Fakat kalan zamanlarda aylaklık ediyordum, bunu da inkâr edemem. Zengindim. Babamın ölümünün ardından dışarıdaki işleri çekip çeviren güvenilir iki dostum vardı, Sebastiano Quantorzo ve Stefano Firbo. Babam, beni iyisiyle, kötüsüyle elinden geldiği kadar bir hal yola koymaya çalışmış ancak benimle ilgili hiçbir muradına nail olmadan ölmüştü. Yalnızca beni genç yaşımda evlendirmeyi başarabilmişti; muhtemelen bu işe

bana benzemeyen bir torununun olabileceği umuduyla kalkışmıştı ama ben onun bu torun umudunu da boşa çıkarmıştım.

Babamın açtığı yolda yürümemek gibi bir niyetim yoktu. Zaten bütün yollara giriyordum. Ama iş yürümeye gelince, işte orada kalıyordum. Adım başı duruyor, yoluma çıkan her bir çakıl taşına ilkin şöyle biraz uzaktan bakıyor, ardından etrafında dönüp dolanmaya başlıyordum ve sonunda benim için aşılamaz bir dağa, hatta içine geçip yerleşilebilecek denli büyük bir dünyaya dönüşen çakıl taşına takılmadan yanımdan geçip gidenlere şaşıyordum.

Dünyalarla ya da çakıl taşlarıyla –ki ikisi de aynı şey– dolu ruhumla, nice yolların başında öylece kalakalmıştım. Yanımdan yürüyüp geçen ve tüm yolu katedip sona gelenlerin de esasen benden fazla bir şey bildiklerini sanmıyordum. Kuşkusuz hepsi de beni geçip gitmişlerdi, dörtnala koşan atlar gibiydiler ama yolun sonuna vardıklarında kendilerini bekleyen birer yük arabasıyla karşılaştılar, her biri büyük bir sabırla sırtına iliştirilen kendi arabasını şimdi ağır ağır çekmekteydi. Benimse ne sırtımda yüküm vardı, ne beni yavaşlatan dizginlerim, ne de at gözlüklerim... Tabii ki gördüklerim, onlarınkinden fazlaydı; ama iş yürümeye gelince, nereye gideceğimi bilmez halde kalıyordum.

Şu ufak tefek kusurlarımın keşfi aklıma geldikçe; burnum, kulaklarım, ellerim ve bacaklarım

gibi tamamen bana ait uzuvlarımı, yani sahip olduğum bedenimi aslında tanımadığım düşüncesine derinlemesine saplanıp takılıyordum. Sonra da etraflıca incelemek için kendime bakıp duruyordum.

Hastalığım işte böyle başladı. Hem ruhumu yıpratacak, hem bedenimi zayıf düşürecek bu hastalık kendi devasını derdin içinde saklamıyor olsaydı (ileride anlatacağım), beni kısa zamanda ya öldürecek ya da delirtecekti.

II. YA SİZİN BURNUNUZ?

Karımın keşfinden sonra başkalarının da bu kusurlarımı fark etmiş olabilecekleri; dahası, bana baktıklarında bu kusurlardan başka şey görmeyebilecekleri geldi aklıma.

Kim bilir ne hakkında, hatta belki de çok mühim bir konuda konuşmak için yanıma gelmiş olan bir arkadaşıma durup dururken, "Burnuma mı bakıyorsun?" diye sordum.

"Yo, ne diye bakayım burnuna?" dedi.

Sinirli sinirli gülümsedim; "Sağa doğru biraz yamuk olduğunu görmüyor musun?" diye sordum.

Sanki bu yamukluk evrenin işleyişinde meydana gelen onarılamaz bir aksaklıkmış gibi, arkadaşıma zorla burnumu incelettim.

Önce bana hayretle baktı; fakat sonra, anlattıklarını dikkate almaya ve cevap vermeye layık bulmadığım için konuyu birdenbire ve yersiz bir biçimde burnuma getirdiğim şüphesiyle, omzunu silkti ve gitmeye yeltendi. Hemen kolundan yakaladım;

"Kusura bakma" dedim. "Senin sorununla da ilgilenmeyi çok isterdim, ama bu seferlik beni mazur gör."

"Burnuna mı takılıp kaldın?" diye sordu.

"Sağa doğru yamuk olduğundan hiç haberim yoktu. Bu sabah karım fark ettirdi."

"Gerçekten mi?" diye sordu arkadaşım. Alaycı bakışlarından söylediklerime inanmadığı okunuyordu.

Yüzüne, sabah karıma baktığım gibi, şaşkınlık, aşağılama ve hınç dolu bakışlarla baktım. O da mı bu kusurlarımın farkındaydı yoksa? Onun gibi farkında olan kim bilir daha kaç kişi vardı! Oysa benim bundan haberim yoktu ve bu yüzden herkesin yamuk burunlu Moscarda'sıyken, kendimi herkesin gözünde hokka burunlu bir Moscarda sanıyordum. Kim bilir kaç kez Tizio'nun ve Cajo'nun yamuk burunlarıyla dalga geçip, milletin "Yazık, başkalarının burnundaki kusurdan bahseden şu zavallıya bak" diye düşünmelerine neden olmuş ve insanları kendime güldürmüştüm.

"İnsan, kardeşinin gözündeki çapağı görür de kendi gözündeki merteği görmez" düşüncesiyle kendimi teselli edebilir ve başıma gelenin son de-

rece olağan bir durum olduğu düşüncesine sığınabilirdim; neticede herkes başkalarının kusurlarını kolayca fark eder ama kimse kendi kusurlarını göremez. Ama hastalığın ilk tohumu çoktan ruhumda kök salmaya başlamıştı ve bu düşünceyle kendimi avutmam artık imkânsızdı.

"Meğer başkaları için, kendimce, kendi içimde olduğumu sandığım gibi değilmişim" düşüncesi beynime saplanıp kalmıştı.

O anda tek düşündüğüm bedenimdi, arkadaşımınsa yüzüme hâlâ alaycı bakışlarla bakmayı sürdürdüğünü görünce, sırf intikam olsun diye, yüzündeki gamzenin ortalı durmadığı için çenesinin bir yanını diğer yanından daha uzun gösterdiğinin farkında olup olmadığını sordum.

"Benim mi? Daha neler!" diye hayretle bağırdı arkadaşım. "Evet, bir gamzem var ama senin dediğin gibi yanda değil."

"Şu berbere girelim de kendin gör" diye önerdim.

Arkadaşım berberin kapısından girer girmez gamzesinin hafif solda durduğunu şaşkınlıkla fark etti ve söylediklerimin doğru olduğunu anladı, ama duyduğu öfkeyi belli etmeyerek bunun çok ufak bir kayıklık olduğunu söyledi.

Kuşkusuz ufak bir kayıklıktı fakat onu uzaktan izlerken, bir çantacının vitrininde durduğunu gördüm, sonra bir başka dükkânın önünde daha durdu ve burada ilkinden daha uzun kaldı, çenesini incelemek için üçüncü kez durduğu yer

bir ayakkabı dükkânının önüydü ve ben, eve girer girmez bir aynadan diğerine koşacağından ve farkına vardığı kusurunun yüzünde yarattığı yeniliği inceleyip duracağından emindim. Ya intikamını almak için ya da bütün şehri baştan başa dolanmaya değer bulduğu bir şakayı sürdürmek için; tıpkı benim ona yaptığım gibi, onun da bir arkadaşına önce çenesindeki gamzenin hafif sola kayıklığını fark edip etmediğini soracağından, sonra da arkadaşının ya bacağındaki, ya yüzündeki ya da gözündeki bir kusurunu bulup bu kez arkadaşını hayrete düşüreceğinden hiç kuşkum yoktu. Ah evet! Evet! Birkaç gün içinde soylu Richieri şehrindeki pek çok hemşerimin (eğer hayal gücüm beni yanıltmıyorsa) dükkânların vitrinlerinin önünde; kiminin yüzündeki elmacık kemiklerini, kiminin gözlerinin etrafındaki kazayağını, kimilerinin de burun deliklerini incelemek için durduklarını gördüğüme yemin ederim. Hatta bir hafta sonra birisi yanıma gelip, kendini konuşmaya kaptırdığı zamanlarda sol gözkapağının açılıp kapanırken gerçekten tutukluk edip etmediğini sordu bana. Ben de ona "Evet, dostum" diye cevap verdim hemen. "Benim kusurlarım mı? Burnum sağa doğru yamuk, söylemene gerek yok, ben zaten biliyorum. Kaşlarım mı? Harflerin üstündeki şapkalara benziyor, değil mi? Bak, kulaklarımdan biri diğerine göre daha yukarda. İşte, ellerim de taraklı. Serçe parmağım eklem yerinden yamuk, bacaklarım hafif çarpık. Ama bunların hepsini ben

zaten biliyorum, bahsini açmana bile lüzum yok. Rahat ol, hepsinden haberim var" dedim ve onu olduğu yerde bırakıp gittim. Henüz birkaç adım atmıştım ki, arkamdan seslendi.

"Hey!"

Bir yandan eliyle sakin sakin 'gel' yapıyor, bana bir şey sormak istediğini gösteriyordu.

"Kusura bakma ama annen senden sonra başka çocuk doğurmuş muydu acaba?" diye sordu.

"Hayır, ne benden önce, ne de benden sonra" diye yanıtladım. "Ben tek çocuğum. Neden sordun?"

"Çünkü" dedi, "eğer bir çocuk daha doğursaydı, doğan çocuk kesinlikle erkek olacaktı."

"Öyle mi? Nereden biliyorsun?"

"Kocakarılar, eğer bir çocuğun saçı, seninki gibi, ensesinde kuyrukçuk yapmışsa, ondan sonra doğanın cinsiyeti erkek olur derler."

Elimi enseme götürdüm ve buz gibi bir gülümsemeyle sordum:

"Ah, evet, ensemdeki saç tıpkı şey gibi, nasıl demiştin?"

"Richiere'de ona 'saç kuyruğu' derler."

"Aman, mühim bir şey değil, ufak bir kuyrukçuk. Hemen kestiririm onu."

İşaret parmağını olumsuzca havada salladı:

"İzi kalır dostum, kazıtsan bile orada hep izi kalır" dedi.

Bu kez o beni ortada bırakmıştı.

III. YALNIZ KALMANIN İYİ BİR YOLU

O günden sonra, bir saatçik bile olsa, yalnız kalabilmek için yanıp tutuşur oldum. Yalnızlık arzudan ziyade öylesine öncelikli bir ihtiyaca dönüşmüştü ki, karımın etrafımda bir yerlerde olması bile gözüme batıyor ve beni çileden çıkarmaya yetiyordu.

"Dün Michela'nın ne dediğini duydun mu, Gengè? Quantorzo'nun seninle acele konuşması gerekiyormuş."

"Baksana Gengè, elbisemi böyle tutunca, altından bacaklarım görünüyor."

"Saatin sarkacı durmuş, Gengè"

"Köpeği dışarı çıkarmayacak mısın, Gengè? Sonra halıları kirletti diye bağırıyorsun. Zavallıcık... Kirletir elbette... Yani diyorum ki... Umursamamazlık etme... Dünden beri dışarıya çıkmadı..."

"Anna Rosa'nın hasta olabileceği ihtimali seni hiç endişelenmiyor mu, Gengè? Üç gündür ortalarda göründüğü yok, üstelik onu son gördüğümüzde boğazı ağrıyordu."

"Bay Firbo geldi, Gengè. Sonra yine uğrayacakmış. Dışarıda görüşseniz olmaz mı? Tanrım, ne sıkıcı adam şu Bay Firbo!"

Konuşmadığı zamanlarda da şarkı söylüyordu:

Beni reddedersen eğer,
Benim canım sevgilim,

Ben de yarın gelmem,
Yarın gelmem...
Yarın gelmem...

"İyi de, neden kendinizi bir odaya kapatıp kulaklarınızı da tıkamıyorsunuz?" diye sormayın, çünkü bu soru ne denli yalnız kalmak istediğimi anlamadığınızı gösterir.

Zaten kendimi kapatabileceğim tek yer çalışma odamdı ve odanın kapısını kapatsam bile kilitleyemezdim, çünkü karımı durduk yere şüphelendirmek istemiyordum. Karım hüzünlü bir yaradılışa sahip değildi, ama son derece şüpheciydi. Üstelik kapıyı ansızın açıp ne yaptığımı görebilirdi!

Hayır. Zaten bunun bir faydası olmazdı. Çalışma odamda ayna yoktu. Benimse aynaya ihtiyacım vardı. Dahası, karımın evde olduğunu bilmek, kendi mevcudiyetimi bilfiil hissetmeme yetiyordu ve ben tam da bunu istemiyordum.

Sizin için yalnız olmak ne ifade ediyor?

Etrafınızda kimseler olmadan tek başınıza kalmak.

Ah, evet, sizi temin ederim; bu, yalnız kalmanın iyi bir yoludur. Anılardan tatlı bir pencere açılır, pencerenin ardında, yasemin ve karanfil vazoları arasından gülümseyen Titti görülür; elindeki iki şişle kırmızı yün iplikten güzel bir atkı örüyor; örgü bitince ortaya çıkan atkı, tıpkı tahammül edemediğiniz yaşlı Bay Giacomino'nun boynun-

dan hiç çıkarmadığı atkıya benzeyecek; Bay Giacomino'nun Hayır Kurumu'nun başkanına vermek üzere kaleme almanızı istediği tavsiye mektubunu da hâlâ yazmadınız; Hayır Kurumu'nun başkanı iyi bir dostunuz ama çok sıkıcı bir adam; hele dün mareşalle onun özel sekreterinden bahsetmeye koyulunca içinizi hafakanlar basmıştı; ama yok, dün olmamıştı bu olay; dünden öncesi gündü galiba; ya da ondan önceki gün de olabilir; yağmurun bardaktan boşanırcasına yağdığı gün olmalı; yağmurdan sonra meydan, suya vuran güneş ışıklarının, yıldızlarla bezenmiş gibi süslediği bir göle dönüşmüştü; yağmur yüzünden meydanın etrafındaki caddelerde nasıl da kargaşa çıkmıştı; hatta gazete bayisinin önü minik bir havuza dönmüştü ve tramvay ilerledikçe güzergâhı üstündeki karmaşayı körüklüyordu; hele dönemeçte öylesine tiz bir gıcırdama sesi çıkarmıştı ki bir köpek nasıl kaçacağını şaşırmıştı: yeter, diyerek bilardo salonundan içeri girmiş, Hayır Kurumu'nun başkanının sekreterinin yanına kurulmuştunuz; herkesin "Onbeşinci" diye tanıdığı arkadaşımız Carlino ile oyuna tutuşunca o sekreter bıyık altından nasıl gülmüştü öyle! Sonra? Bilardo salonundan çıkınca ne olmuştu? Issız ve hâlâ ıslak olan yolda, sokak lambasının yorgun ışıkları altında zavallı bir sarhoş, Napoli'nin eski bir halk türküsünü söylemeye çalışıyordu; bir zamanlar Napoli'nin bir dağ köyünde, kestane ağaçları altında neredeyse her

akşam bu şarkıyı işitirdiniz; o dağ köyüne de sırf tatlı Mimi'nin yakınında olabilmek için gitmiştiniz, oysa Mimi Venera'nın yaşlı kumandanı ile evlenmişti ve ertesi sene ölmüştü. Ah güzel, tatlı Mimi! İşte, bakın gördünüz mü, anılardan başka bir pencere daha açılıyor.

Evet, dostlarım, sizi temin ederim; bu, yalnız kalmanın çok iyi bir yoludur.

IV. NASIL YALNIZ KALMAK İSTİYORDUM

Alışılmışın dışında, yepyeni ve bambaşka bir biçimde yalnız kalmak istiyordum.

Düşündüğünüze taban tabana zıt bir yalnız kalış olacaktı bu: *Yanı başımdaki bir yabancıyla, bensiz* yalnız kalacaktım.

Bu anlattıklarım size bir delilik emaresi gibi geliyor değil mi? Yeterince düşünmediğiniz içindir belki.

Delilik çoktan içimde yer etmiş olabilir, bunu inkâr edemem, ama gerçekten yalnız kalmanın tek yolu, bu anlattığımdır; bana inanın.

Yalnızlık hiçbir zaman sizinle olmaz; daima haricinizdedir ve yalnızca yanınızda bir yabancı varken mümkün hale gelir. Mekân yahut insan, etrafınızda ne varsa hepsini yok saymalı ve etrafınızdaki her şey tarafından yok sayılmalısınız; böylelikle duygularınız ve iradeniz, kaygı veren bir

belirsizliğin içinde kuşkulu ve puslu bir hal alacak; kendinize dönük onaylamalar geçersiz hale geleceğinden, bilincinizin içsel algısı dinecektir. Gerçek yalnızlık, kendi başına yaşayan, sizin izine de, sesine de rastlayamayacağınız bir yerdedir ve o yerdeki tek yabancı sizsinizdir.

Ben işte böyle yalnız kalmak istiyorum. Kendimi, daha doğrusu, bugüne dek olduğum ya da olduğumu sandığım beni dahil etmeyecektim; yanımdan hiçbir zaman uzaklaşamayacağını belli belirsiz hissettiğim, asıl kendim olan *benden ayrılamaz yabancı*yla birlikte yalnız kalacaktım.

Bu durumda farkında olduğum tek bir kişi vardı: şu yabancı. Onunla baş başa kalmak, tanımak için onu karşıma geçirmek istiyordum ancak bu arzuma tedirginliğim ket vuruyor ve beni huzursuz ediyordu.

Mademki başkaları için, bugüne dek kendimce olduğumu sandığım kişi değildim, o halde kimdim?

Yaşayıp giderken burnumun şeklini, büyük ya da küçük bir burun olup olmadığını ya da gözlerimin rengini veya alnımın dar mı geniş mi olduğunu hiç düşünmemiştim. Bu benim burnumdu, bunlar benim gözlerim ve bu benim alnım, hepsi de benim ayrılmaz parçalarımdı ve bir arada benim dış görünüşümü oluşturuyorlardı. Duygularım ya da düşüncelerimle ilintili olup olmadıkları üzerine elbette kafa yormamıştım.

Ama şimdi şöyle düşünmeye başlamıştım:

"Peki ya diğer insanlar? Hiçbirisi benim içimde değil ya! Dışarıdan bakanlar için duygularımın, düşüncelerimin bir burnu var. Ve bu benim burnum. Gözleri var. Ve bunlar benim gözlerim. Oysa gözlerimi ya da burnumu da dışarıdan ben göremiyorum! Burnumla düşüncelerim arasında nasıl bir bağ olabilir? Bana kalsa hiçbir bağ yok. Ne burnumla düşünüyorum ne de düşünürken burnuma bakıyorum. Ama ya başkaları! Başkaları içimdeki düşünceleri göremiyor fakat dışarıdan burnumu görüyor. Başkaları için burnumla fikirlerim arasında öyle büyük bir bağ var ki, fikirlerim çok mühim olsalar bile komik burnum onları güldürebilir."

Bu düşüncelere dalınca, nefesimi kesen bir başka sorunla karşılaştım: yaşarken kendimi eylemlerimde kendime yansıtamaz, kendimi başkalarının gördüğü gibi göremez ve bedenimin karşısına geçip, yaşayışımın başkalarınca gözlemlenen haline bakamazdım! Aynanın karşısına geçtiğimde, sanki içimde bir tutukluk oluyor; doğallığım yitiyor, hesapsız ve içten mimiklerim sona eriyor, hareketlerim bana yapmacık gibi görünüyordu.

Yaşadığımı göremiyordum.

Bu izlenimimin kanıtını birkaç gün sonra elde ettim, hatta bu kanıt deyimi yerindeyse üzerime çullandı; bir gün arkadaşım Stefano Firbo ile laflayarak yürürken, daha önce farkına bile varmadığım bir aynada suretimi görüp şaşakaldım. Kı-

sacık bir anda göründü, bir saniye bile sürmüş olamazdı; hemen sonra yine içimdeki o tutuklu görüntüye dönüştü ve yine aynı yapaylık baş gösterdi. Ben de kendimi incelemeye başladım. Oysa o ilk karşılaşma anında, kendimi tanıyamamıştım. Aynada gördüğüm, sohbet ederek yürüyen bir yabancının suretiydi. Kalakalmışım. Yüzüm sapsarı kesilmiş olmalıydı. Firbo:

"Neyin var?" diye sordu.

"Hiç" dedim. İçimde bir tuhaf ürperti vardı; tedirgin halde düşünmeye başladım:

"Bir göz kırpması kadar kısacık bir anda gördüğüm o görüntü, ben miydim? Yaşarken, kendimin farkında bile olmadığım o anlarda dışarıdan böyle mi görünüyordum? Başkalarının nezdinde, kendim sandığım kişi değil, aynada ansızın karşıma çıkan o surettim ben. İlk gördüğüm anda tanıyamadığım o kişiydim. Hiç düşünmediğim bir anda baktığım için sadece bir anlığına görebildiğim ve bunun haricinde yaşarken göremeyeceğim o yabancıydım. Yalnızca başkalarının görüp tanıyabileceği; benimse göremeyeceğim bir yabancı ..."

Bundan böyle, içimde olan ama benden kaçmaya çalışan o yabancının izinden gitmeyi umutsuz bir amaç edindim. Ancak bunu aynanın karşısına geçip yapamazdım, çünkü aynada kendime baktığımda gördüğüm görüntüm hemen tanıyıp bildiğim kişiye dönüşüyordu. Oysa ben başkaları için "yaşamakta" olan, benimse tanıyamadığım; baş-

kalarının yaşadığını gördüğü, benimse göremediğim o yabancının peşindeydim.

Fakat bu yabancıdan yalnızca bir tane olduğunu zannettiğimi bir kez daha belirteyim: hani nasıl kendi içimde sadece bir tane ben var sanıyorsam; başkaları için de o yabancıdan tek bir tane olduğuna inanıyordum. Fakat dramımın daha da karmaşık bir hal alması uzun sürmedi. Hem başkalarınca hem de kendimce, binlerce Moscarda olduğunu keşfettim; hepsi de acınası çirkinlikteki şu Moscarda adını taşıyorlardı; tamamı şu zavallı bedenin içine doluşmuştu; eh tabii o beden de kendi başına biri ve hiçbiriydi; kendimi aynanın karşısına geçirip hiç kıpırdamadan sabit gözlerle o bedene baktığımda, içindeki her duygu ve irade yitip gidiyordu.

İşte, dramım böylece karmaşık bir hal aldı ve akla hayale sığmaz deliliklerim başladı.

V. O YABANCININ İZİNDE

Deliliğimin henüz ilk evrelerindeki ufak tefek şeyleri anlatmakla başlayayım. Evdeki her aynanın önünde pantomimi andıran garip hareketler yapıyor, bir yandan da ya alışverişe gitmek ya da birini ziyaret etmek için evden çıkıp bana yalnız kalabileceğim çok değerli birkaç dakika bırakmış

karıma yakalanmamak için iki saniyede bir ardıma bakıyordum.

Bir tiyatrocu gibi mimiklerim üzerine çalışmak istemiyordum, ilgilendiğim şey çeşitli duygular ve ruh hallerinin suratımızdaki ifade biçimleri de değildi. Aksine, hareketlerin doğallığının peşindeydim. Farklı duygu durumları karşısında yüzümde oluşan ani değişimleri yakalayabilmek istiyordum. Mesela bir şaşkınlık anında (kaşlarımı alnımın en tepesine, saçlarımın başladığı yere kadar kaldırıyor, gözlerimi fal taşı gibi belertiyor ve çenemin altına bir ip bağlıymış da çenemi aşağıya kuvvetle çekiyormuş gibi ağzımı kocaman açıyordum) derin bir keder karşısında (kaşlarımı çatıyor, gözkapaklarımı acımın tabutunu örter gibi sımsıkı kapatıyordum; bu hissi canlandırabilmek için karımın ölmüş olduğunu hayal ediyordum.) şiddetli bir öfke durumunda (sanki birisi suratıma tokadı aşk etmiş gibi hayal ediyordum ve dişlerimi gıcırdatıyor, burnumun üstünü kırıştırıyor, çenemi gerip bakışlarımı şimşek gibi keskinleştiriyordum).

İlk olarak; bu şaşkınlık, bu keder, bu öfkenin kendisi yapmacıktı ve gerçek olmaktan uzaklardı. Zaten gerçek olmaları da mümkün değildi, çünkü onları görebiliyordum. Oysa gerçek olsalar, onları gördüğüm anda bıçakla kesilmiş gibi yiterlerdi. İkinci olarak, bana şaşkınlık verecek olaylar çeşit çeşit olabilirdi ve yaşanılacak şaşkınlığın nasıl bir his uyandıracağı da öngörülemezdi. Üstelik

şaşkınlığın yaratacağı tepki o anki ruh halime ve içinde bulunduğum koşullara göre değişkenlik gösterebilirdi. Tüm bunlar elbette keder ve öfke durumları için de geçerliydi. Bu öfkenin tek bir biçimde var olduğunu, kederin yalnızca bir formda oluştuğunu ya da şaşkınlığın yalnızca bir normu bulunduğunu varsaysak bile aynanın karşısında yüzümün aldığı ifadeler benim gördüğüm, bildiğim ifadelerin bir taklidi idi, başkalarının bende gördükleri biçimlerde değillerdi ki! Üstelik öfkemin büründüğü ifade; öfkemden korkan biri yahut öfkemi mazur gören biri ya da öfkemi gülünç bulan biri için farklı farklı olabilirdi.

Aklımın hâlâ tüm bunları kavrayabilecek kadar selim kalması ne kadar güzel, değil mi? Ama bu sağduyum, umutsuz amacımdan beni vazgeçirip şu deliliğimin mantıklı bir tarafı olmadığına beni ikna edemiyor, kendimi dışarıdan görebilme saplantımı yok edip başkaları fikrinden kurtularak salt kendim için yaşayıp memnun olmamı sağlamaya yetmiyordu.

Başkalarının bana baktıklarında gördükleri kişinin bugüne dek tanıdığım ben olmadığı, o gördükleri kişinin de görülebilmesi için bana benim gözlerim haricindeki yabancı gözlerle dışarıdan bakılması gerektiği fikri beni kahrediyordu. Bu durumda benim nazarımda ben olmayan, ama diğerleri için ben olması gereken Moscarda'ya asla erişemeyecektim. O Moscarda bana hep yabancı kalacaktı.

İçimdeki bu yabancıya nasıl katlanacaktım? O yabancı aynı zamanda ben iken, onu nasıl görmezden gelebilecektim? Onu nasıl kâle almayacaktım? Benim gözlerime perdeli, başkalarının gözü önüne serili "ben"i bir ömür boyu içimde taşımaya mahkûm oluşumu nasıl kabullenebilecektim?

VI. NİHAYET

"Gengè, bak ne diyeceğim? Dört gün daha geçti. Artık hiç şüphem kalmadı; Anna Rosa kesin hasta. Gidip onu göreceğim."

"Dida'cığım, ne diyorsun sen? Hiç olacak şey mi! Bu berbat havada! Haber almak için Diego'yu gönder, Nina'yı gönder. Hasta olmak mı istiyorsun? Gitmeni istemiyorum, kesinlikle istemiyorum."

Katiyen istemediğiniz bir şey karşısında, karınız ne yapar?

Karım Dida küçük şapkasını başına geçirdi. Sonra da giymesi için tutayım diye kürkünü uzattı bana.

Ağzım kulaklarımdaydı. Fakat Dida, gülümseyişimi aynadan gördü.

"Gülüyorsun?"

"Sözümün ikiletilmemiş olmasına bakıyorum da, canım..."

Ardından, arkadaşının boğazı gerçekten de kötüyse, hiç olmazsa bari yanında fazla kalmamasını tembihledim:

"On beş dakikayı geçmez, söz."

Böylece eve akşama kadar dönmemesini sağlama almış oldum. Çıkar çıkmaz ellerimi ovuşturdum ve sevinçten topuğumun üzerinde şöyle bir döndüm.

"Nihayet!"

VII. CEREYAN

Öncelikle yüzümde kaygıdan ve hazdan hiç eser kalmamasını, duygu ve düşüncelerimin her bir kıpırtısının içimde hapsolmasını beklemek; böylece bedenimin aynanın karşısına bir yabancı gibi geçmesi ve yabancı gibi kalmayı sürdürmesi için tekrardan belirmek istiyordum.

"Haydi" dedim "Gidelim!"

Gözlerim kapalı, ellerim ileriye uzanmış halde tutuna tutuna ilerledim. Gardırobun suntasına değince içimi tamamen kaplamış huzur ve kayıtsızlıkla, gözlerim hâlâ kapalı, beklemeye koyuldum.

Fakat içimden kahrolası bir ses bana onun da orada durduğunu, *'yabancı'*nın karşımda, aynanın içinde olduğunu söylüyordu. Tıpkı benim gibi, gözlerini yummuş bekliyordu.

Oradaydı ve ben onu görmüyordum.

O da beni görmüyordu, çünkü onun da gözleri benimkiler gibi kapalıydı. Ama o neyi bekliyordu? Beni görmeyi mi? Hayır. *O görülebilir ama beni göremez.* Ben diğerleri için nasılsam, o da benim için öyle; yani ben de başkaları tarafından görülebilirim ama kendimi görmem. Peki, gözlerimi açtığımda *onu* sanki başka biriymiş gibi görecek miyim?

Asıl nokta buydu.

Aynaya bakarken, yine aynadan bana bakan biriyle pek çok kez tesadüfen göz göze geldiğim olurdu. Bu anlarda aynada kendimi görmezdim ama görünürdüm; aynı şekilde diğer kişi de kendini görmez ama benim yüzümü görür ve benim tarafımdan görüldüğünü görürdü. Aynada kendimi de görmek için bir hamlede bulunsam belki diğer kişi tarafından görülmeye devam edebilirdim ancak bu kez de ben onu göremezdim. Birinin aynı anda, aynı aynada hem kendini hem de başkasının kendisine bakmakta olduğunu görmesi mümkün değildir.

Hâlâ kapalı duran gözlerle böylesi düşüncelere dalmışken, kendi kendime şunu sordum: "Şimdi benim durumum da bunun gibi mi yoksa bundan daha mı farklı? Gözlerimi yumduğum müddetçe iki kişiyiz: burada ben ve aynada o. Gözlerimi açtığımda onun bana, benim de ona dönüşmemizin önüne geçmem gerek. Onu görmeliyim ama görülmemeliyim. Bu mümkün mü? Onu gördüğüm gibi, o da hemen beni görecek ve birbirimizi tanı-

yacağız. Aman ne lütuf! Ben kendimi değil, dışımdaki onu tanımak istiyorum. Bu olabilir mi? İlgilendiğim şey, içimdeki ben'in beni görmesi değil; bütün çabamı yönelteceğim nokta şu olmalı: ben, *kendi tarafımdan* görülmeliyim; kendime kendi gözlerimle, ama sanki gözlerim herkesin gördüğü fakat benim göremediğim bir başkasına ait gözlermiş gibi bakmalıyım. Haydi, o zaman; sakinleş, yaşamın tüm canlılığını durdur ve tüm dikkatini topla!"

Gözlerimi açtım. Ne gördüm?

Hiçbir şey. *Kendimi* gördüm. Çatık kaşlarım, kendi düşüncemin ağırlığından yorgun düşmüş yüzümle oradaydım. İçimde hırçın bir öfke kabarmaya başladı ve suratıma tüküresim geldi. Kendimi tuttum. Buruşturduğum yüzümü düzelttim, bakışlarımın keskinliğini yumuşatmaya çalıştım ve işte yavaş yavaş onu silikleştiriyordum, görüntüm belirsizleşiyordu ve sanki benden uzaklaşıyor gibiydi fakat bu taraftaki ben de soluklaşıyordum ve neredeyse yitip gitmek üzereydim; böyle devam edersem uyuyakalacağım kesindi. Gözlerimde tutunmaya çalıştım. Karşımda duran gözlerin de beni tuttuğu hissine kapılmamaya ve o gözlerin benimkilerin içine girmesine engel olmaya uğraştım. Başaramadım. O gözler *bendim*, bunu hissediyordum. O gözleri karşımda görüyordum ama onları bu tarafta, kendi içimde de hissediyordum; benim olduklarının farkındaydım; gözler bana

değil kendi içlerine dikilmişti. Onların benim olmadığını azıcık bile olsa hissettiğimde ise onları göremez oluyordum. Çok yazık! Durum tam olarak şuydu: kendimi görebiliyordum ama onu göremiyordum.

Ve işte: Bu uğraşımın basit bir oyun halini aldığı gerçeği kafama dank edince, aynadaki yüzüm bir an için sefil bir gülümseme takınmasın mı!

"Ciddi ol, gerizekâlı!" diye bağırdım ona. "Ortada gülünecek bir şey yok!"

Ansızın patlayan öfkemin doğallığı sayesinde suretimdeki ifadede kısacık bir an için bir farklılık oldu ve hemen akabinde bunu bir başka değişiklik daha takip etti: aynanın içinde, tam karşımda, hükümran ruhumun bedenimi terk etmiş olduğunu görmeyi başarınca, görüntümde duyusuzluğun hayret verici hali belirdi.

Ah, sonunda! İşte orada!

Kimdi o?

Hiçbir şey. Hiç kimse. Birisi gelsin de sahip çıksın diye bekleyen incinmiş, yıpranmış, zavallı bir beden.

"*Moscarda...*" diye mırıldandım, uzun bir sessizliğin ardından.

Kıpırdamadı, hayrete düşmüş haliyle bana bakmayı sürdürdü.

Başka bir adı da olabilirdi.

Birisinin *Kont*, bir başkasınınsa sırf canı öyle istediğinden *Kurt* diye seslenebileceği, sahipsiz,

isimsiz, kaybolmuş bir köpek gibi orada dikiliyordu. Ne o bir şey biliyordu, ne de onun hakkında bir şey biliniyordu; sadece yaşamak için yaşıyor ve yaşamayı tanımıyordu; kalbi atıyordu ve onun bundan haberi yoktu; nefes alıyordu ve o bunu bilmiyordu; gözkapakları kımıldıyordu ve o bunun farkında bile değildi.

Kızılımsı saçlarına; hareketsiz, sert ve solgun duran alnına; harflerin üstündeki şapkalara benzeyen kaşlarına; bakıştan yoksun ve şaşkın, korneasındaki sarımsı lekelerle delik deşikmiş gibi görünen yeşilimtırak gözlerine; düzgün kemerli fakat sağa doğru yamuk burnuna; ağzını örten kızılımsı bıyıklarına; hafif çıkık duran sağlam çenesine baktım.

İşte, böyleydi: bu derinin birleştirdiği böyle bir bütün çıkmıştı ortaya; başka türlü olmak, başka bir biçime girmek onun elinde değildi. Elbette görünüşünde kısmi değişiklikler yapabilirdi, mesela bıyıklarını kesebilirdi; ama şimdilik böyleydi. Zaman içinde saçları beyazlamış ya da dökülmüş, teni kırışmış ve pörsümüş, dişleri kalmamış olabilirdi; başına bir felaket gelip dış görünüşünü mahvedebilir, camdan bir göz ya da tahta bir bacak takılmasına sebep olabilirdi ama şimdilik böyleydi.

Kimdi o? Ben miydim? Ama bir başkası da olabilirdi! Orada duran kişi herhangi biri olabilirdi. Yalnızca ben değil, benim haricimdeki bir başka kişi de şu kızılımsı saçlara, şu inceltme işareti gibi

kaşlara, şu sağa yatık duran burna sahip olabilirdi. Böyle duran bu adam neden illa ki ben olmalıydım?

Yaşarken, kendime kendi görüntümün hiçbir imgesini yansıtamıyordum. O halde kendimi neden o bedenin içinde sanki mecburi suretimin içindeymiş gibi görmem gerekiyordu?

O görüntü tıpkı bir serap gibi, handiyse hiç var olmamışçasına karşımda duruyordu. Ve ben kendimi pekâlâ böyle tanımıyor olabilirdim. Mesela ya daha önce hiç kendimi aynada görmemişsem? Belki de bu yüzden, bana yabancı olan şu kafanın içinde kendi düşüncelerimin oluşmasını sağlayamamışsam? Tabii ki öyle ve daha neler neler... Şimdi şu renkte olan saçlarım beyaz ya da siyah ya da sarı renkte veyahut tamamen dökülmüş halde olabilirlerdi, şu gözler şimdiki gibi yeşilimsi değil de mavi ya da siyah da olmuş olabilirdi ya da bu burun düz veyahut yassı; düşüncelerimin, başka renkte de olmuş olabilecek ama şu anda bu renkte olan şu saçlarımla, şu gözlerimle, şu burnumla neyi görmesi gerekiyordu? Orada duran şu bedeni pekâlâ sevimsiz bulabilirdim; keza öyleydi benim için.

Bununla birlikte ben herkes için, şu kızılımsı saçlar, şu yeşilimtırak gözler ve şu burun, yani benim için bir hiç olan şu beden demektim. Herhangi biri şu Moscarda'yı canının istediği ya da görmekten hoşlanacağı bir biçime sokmak için,

şurada duran bedeni alıp şartlar elverdiğince ya da kendi keyfine göre bugün bu hale yarın başka bir hale getirebilirdi. Bunu ben de yapabilirdim... Tabii ya! Yoksa onu tanıyor muydum? Onun hakkında ne bilebilirdim ki? Gözlerimi ona diktiğim bir an yaşanmaktaydı, hepsi bu. Kendimi gördüğüm gibi olduğumu hissetmediğim ya da kendimi gördüğüm gibi olmak istemediğim zaman, o benim için bir yabancı oluyordu; yüz hatları şimdi böyle olan, ama başka türlü de olmuş olabilecek bir yabancı. Gözlerimi ona diktiğim an sona erdiğinde, benim için çoktan başka birine dönüşmüştü; genç bir delikanlıykenki ya da yaşlandığında olacağı halde kesinlikle değildi; ben bugün onu dünkü haliyle tanımaya çalışıyordum ve böyle sürüp gidecekti bu. Orada kımıldamadan duran o sert kafanın içine istediğim düşünceyi koyabilir, içinde çeşit çeşit görüntüler uyandırabilirdim. Mesela şöyle görüntüler: yıldızların ışığı altında karanlığa bürünen esrarlı ve dingin bir orman; tan ağarırken bir geminin hayalet gibi ağır ağır demir aldığı, sislerin içinde yitmiş kasvetli bir liman; güneşin kara bir yağmur bulutu altında tüm yüzleri mürdüm renginde yansımalarla tutuşturduğu ve ufak dükkânların kristallerinden, aynalarından ve pencerelerinin camlarından rengârenk ışıkların saçıldığı cıvıl cıvıl bir kent sokağı. Görüntüyü bir an için kestiğimde, o kafa orada yine kayıtsız bir şaşkınlık içinde kaskatı ve hareketsiz durmaya devam ediyordu.

Kimdi o? Hiç kimse. Birinin gelip kendisini almasını bekleyen, isimsiz, zavallı bir beden.

Ama ben böyle düşünürken ansızın öyle bir şey oldu ki, şaşkınlıktan değil de korkudan küçük dilimi yutacaktım.

Benim irademdışında gelişti her şey; tam karşımda o yıpranmış zavallı bedendeki şaşkın kayıtsız yüzün acınası bir tedirginlik içinde olduğunu, burnunun üstünü kırıştırdığını, gözlerini bir o yana bir bu yana oynattığını, dudaklarını büzdüğünü, kaşlarını ağlayacakmış gibi çattığını, bir süre muallâkta kaldıktan sonra bir çift hapşırığın sarsıntısıyla iki kez titreyip düşecek gibi olduğunu gördüm.

O zavallı bitkin beden kim bilir nereden girmiş bir esinti yüzünden cereyanda kalıp bana sormadan, hatta haber bile vermeden kendi kendine harekete geçmişti.

"Çok yaşa!" dedim ona.

Ve deliliğimin ilk gülüşünü izledim aynada.

VII. ÖYLEYSE

Öyleyse, bir şey yok. Hepsi bu. Size az gibi mi geldi? Karım Dida'nın tatmak istediği bir anlık masum hazzın, yani burnumun sağa doğru yamuk olmasını fark ettirmesinin yol açtığı korkunç ne-

ticenin ve yıkıcı düşüncelerin ilk listesini buyurun o halde.

YARGILAR:

1. Başkalarının nezdinde, bugüne dek kendimce olduğumu sandığım kişi değildim.
2. Kendimi yaşarken göremiyordum.
3. Yaşarken kendimi göremediğimden, kendim için bir yabancıydım; yani başkalarının görebildiği ve tanıyabildiği ama her birinin kendine özgü bir biçimde görüp tanıdığı benimse hiç göremediğim ve hiç tanıyamadığım biriydim.
4. Bu yabancıyı görebilmek ve tanıyabilmek için onu tutup karşıma geçirmem mümkün değildi; kendimi görebilirdim ama onu göremezdim.
5. Dışarıdan ele alırsam, bedenim bir düşsel görüntü gibiydi; yaşadığından haberi bile olmayan, gelip birinin alması için bekleyip duran bir şeydi.
6. Bazen olmak istediğim bazense olduğumu hissettiğim hale getirmek için şu beden üzerinde kurduğum tahakküm gibi, bir başkası da kendi canının istediği biçime sokmak için bu bedeni alabilirdi.

7. Netice itibariyle tek başına şu beden o kadar hiçbir şey ve öylesine hiç kimseydi ki maruz kaldığı cereyan bugün onu hapşırtabilir yarın da alıp götürebilirdi.

VARGILAR:
Şimdilik yalnızca şu ikisi:

1. Karım Dida'nın bana neden Gengè dediğini sonunda anlamaya başladım.
2. En azından yakınımda bulunan ve "tanıdık" diye adlandırılan kimseler için kim olduğumu keşfetmeye ve sırf gıcıklığıma, olduğumu sandıkları şu beni değiştirip bozarak gülüp eğlenmeye karar verdim.

İKİNCİ BÖLÜM

I. BEN VARIM VE SİZLER DE VARSINIZ

Bana karşı çıkanlar olabilir:

"Zavallı Moscarda, senin başına gelenlerin başkalarının da başına geldiği, diğerlerinin de kendilerini yaşarken göremediği ve tıpkı bugüne dek başkaları için olduğunu sandığın kişi olmayışın gibi başkalarının da senin onları gördüğün gibi olmayabilecekleri nasıl oldu da aklına gelmedi?"

Cevap veriyorum:

Aklıma geldi. Kusura bakmayın ama sizin gerçekten aklınıza gelmiş miydi?

Sizin de aklınıza geldiğine inanmak isterdim ama inanmıyorum. Bana kalırsa, bu düşüncenin benim gibi sizlerin de içine bizzat kök salmış olması halinde, her birinizin benim yaptığım delilikleri yapması gerekirdi.

Dürüst olun: kendinizi yaşarken görme isteği aklınızın ucundan bile geçmedi. Kendiniz için ömür sürmeye uğraşıyor, iyi de ediyorsunuz. Bu arada başkalarının nazarında olabileceğiniz siz hakkında bir fikir yürütmüyorsunuz; başkalarının yargılarını umursamadığınızdan değil ama; hatta aksine bunu çok önemsiyorsunuz. Böyle yapıyorsunuz, çünkü kendi gözünüzde nasılsanız, başka-

ları için de öyle olduğunuzu sandığınız hoş bir yanılgı içindesiniz.

Günün birinde birisi burnunuzun sağa doğru yamuk olduğunu fark ettirse... Olmaz mı? Peki, dün söylediğiniz bir yalan... O da mı olmaz? Hiçbir sonucu olmayan, ufacık, önemsiz bir şey... Yani ara sıra da olsa, sizin için öyle olan bir şeyin başkaları için öyle olmadığının iyi ya da kötü farkına vardığınız zaman ne yapıyorsunuz? (dürüst olun). Ya hiçbir şey yapmıyorsunuz ya da pek az şey yapıyorsunuz. En çok da sahip olduğunuz o müthiş özgüvenle, diğerlerinin sizi yanlış anladığına ve yanlış bir yargıda bulunduğuna hükmediyorsunuz, o kadar. Eğer sizin için bir önemi varsa açıklamalar yaparak, yanlış kanıyı belki düzeltmeye çalışıyorsunuz; ama sizin için önemli değilse olduğu gibi bırakıyor ve omuzlarınızı silkip, "Ben neyin ne olduğunun farkındayım ya, bana yeter" diyorsunuz.

Öyle değil mi?

Bayanlar, baylar; müsaade buyurun. Madem ağzınızdan farkındalık gibi büyük bir söz çıktı, benim de zihninize ufacık, minicik bir düşünceyi yerleştirmeme izin verin. Sizin farkındalığınızın fark edeceği bir şey yok burada. Eğer farkındalığınız sizin için her şey demekse, farkındalığınızın hiçbir değeri olmadığını söylemem; sırf sevinin diye benim de aynı sizinki gibi bir farkındalığım olduğundan bahsederim ama bunun hiç önemi olmadığını biliyorum. Neden, biliyor musunuz?

Çünkü sizin de kendi farkındalığınızın olduğunu biliyorum. Evet. Hem de benimkinden çok ama çok farklı.

Bir an için filozofça laflar ettiysem, affedin. Acaba farkındalık, kendi kendine yeterliliğe ulaşabilen, tam ve mutlak bir şey olabilir mi? Tek başımıza olsaydık, belki olabilirdi. Ama o zaman da dostlarım, farkındalık diye bir şey olmazdı. Ne yazık ki ben varım ve sizler de varsınız. Maalesef.

O halde sizin kendi farkındalığınızın olması ve bunun size yetmesi ne anlama geliyor? Başkalarının sizin hakkınızda ne isterlerse düşünebilecekleri ve canlarının istediği yargılarda, yani hatalı yargılarda bulunabilecekleri, sizin ise yanlış bir şey yapmadığınızın bilincinde olarak içiniz rahat bir biçimde kendinizden emin olabileceğiniz anlamına mı geliyor?

Ah, lütfen; diğerlerinin bu işte bir parmağı olmadığına göre, kendinizden böylesi emin olmanızı sağlayan kim? Size bu rahatlığı kim veriyor?

Siz, kendiniz mi? Nasıl?

Ah, biliyorum nasıl olduğunu: başkalarının sizin yerinizde olması ve sizin başınıza gelenin onların da başına gelmesi durumunda, tam da sizin davrandığınız biçimde davranacaklarına dair sarsılmaz inancınız sayesinde.

Tebrikler! Peki, bu savınızın dayanağı ne?

Eh, bu dayanağın ne olduğunu da biliyorum: Hayatın kendine has somut durumları haricinde

kalan genelgeçer kimi soyut ilkeleri üzerinde herkesin genel olarak ve soyutsal bir biçimde hemfikir olabilmesi (nadiren geçerlidir).

Peki ama bu sırada nasıl oluyor da herkes sizi itham ediyor ya da onaylıyor veya alaya alıyor? Başınıza gelen durumla ilgili genelgeçer ilkelerden, sizin gibi, haberdar olmadıkları ve sizinki gibi bir eylemde bulunmadıkları çok açık.

Öyleyse farkındalığınızın size yetiyor olması neye yarar? Kendinizi yalnız hissetmenize mi? Yapmayın, n'olur! Yalnızlık sizi korkutur. Ne yaparsınız o zaman? Bir sürü kafa hayal edersiniz. Hepsi de sizin kafanız gibi. Aslında her biri yine bizzat sizin olan bir sürü kafa. Bu kafalar işaret verilince sanki sizin çektiğiniz görünmez bir ip tarafından oynatılıyorlarmış gibi evet ya da hayır diye cevap verirler; hayır ya da evet, siz nasıl isterseniz... Ve bu içinizin rahatlamasını, kendinizden emin olmanızı sağlar.

Kendi farkındalığınızın kendinize yettiği, muhteşem bir oyunu oynamaya gidersiniz.

II. O HALDE?

Bütün bunların ardında ne var biliyor musunuz? Size ben söyleyeyim. Tanrı'nın sizi daima koruyacağı kanısı. Halbuki kendinizle ilgili olarak inandığınız bu kanının, aynı şekilde başka herkes için de geçerli olması gerekir.

Bunu içinizde yaşar, dışarıda güvenle yürürsünüz. Onu görürsünüz, ona dokunursunuz; ve canınız çekerse sigaranın (Pipo mu? Tamam, pipo.) dumanını içinize çeker, sonra da duman halkalarının havada yayılıp yavaş yavaş yok oluşunu keyifle seyretmeye koyulursunuz. Sizi saran gerçekliğin yoğunluğunun başkaları için şu dumandan daha fazla olamayacağından en ufak bir şüpheniz olmaz.

Söyleyin, öyle değil mi? Bakın. Annemin erken ölümünün ardından babamın, canını yakan anılarla dolu evden kurtulmak için yaptırdığı yeni evde karımla birlikte yaşıyorum. O zamanlar henüz delikanlıydım ve o evin sanki isteyen herkes girsin diye babam tarafından tamamlanmadan neredeyse açık bir halde bırakılmış olduğunu çok sonra fark ettim.

Bir tarafta kapı için yapılmış ve iskeleti tamamlanmış ama kapısı hiç takılmamış şu kemer, diğer tarafta geniş ön avluyu saran yarım kalmış şu duvar hattı, alt kısmı aşınmış eşik ve yer yer boyası dökülmüş sütun; şimdi tüm bunlara bakınca aklıma, babamın bu evi böyle yarım yamalak ve neredeyse başıboş bırakmasının nedeninin o öldükten sonra evin bana, yani herkese ve hiç kimseye kalacağını ve belki de bu yüzden bir kapı takmanın gereği bile olmadığını düşündüğü, geliyor.

Babam yaşadığı sürece o avludan içeri girmeye kalkışan olmadı. Önceleri, yoldan geçenler avluda yığılı kesilmeyi bekleyen taşları görünce inşaata

kısa bir süreliğine ara verildiğini ve pek yakında yeniden devam edileceğini sanıyor olabilirdi. Ama çakıl taşlarının arasından büyüyen otların duvar boylarını sarmaya başlamasıyla, kesilmeyi bekleyen taşlar harabeyi andıran yıkılmış bir görünüme büründü. Babamın ölümünün ardından koca taşlar, zamanla konu komşunun geçip oturduğu banklara döndüler. Önceleri komşular eşiği aşıp avluya girmeye tereddüt ediyorlardı ama sonra biri cesaret etti, bunu bir ikincisi takip etti, derken avlu sessiz bir gölgelik arayanlar için tahsis edilmiş bir oturma alanına döndü. Sonra baktılar ki laf eden yok, kısa süren bir kararsızlığın ardından avluya tavuklarını da saldılar ve sonunda avluyu kendilerinin saydılar. Kendi mallarıymış gibi avlunun ortasındaki sarnıcın suyuyla çamaşırlarını yıkıyorlar ve yıkadıkları çamaşırları yine oraya asıp kurutuyorlardı; sonra da gözleri kamaştıran güneşin altında, gerilmiş iplere asılı bembeyaz çarşafların ve gömleklerin arasında, tıpkı maymunların kendi aralarında yaptıkları gibi, birbirlerini aramak ve kafalarından tanıyıp bulmak için yağdan ışıldayan saçlarını çözüp omuzları üstüne salıyorlardı.

Bu istila karşısında ne olumlu ne de olumsuz bir tavır takındım; gerçi ciyaklayıp duran ve soluk yeşil ceketinin altından sırtındaki kamburu iyice belli olan, kupkuru gözleriyle o yaşlı kadının görüntüsü beni özellikle irite ediyordu ve kızılım-

sı ayva tüyü saçlarının diplerini egzama yaraları sarmış tiksinç görünümlü, koca kafalı, kirli bir çocuğu sürekli kucağında taşıdığından, kaba saba şişman bedeni sanki yarılmış da göğsünden dışarı bir tutam saç taşmış gibi durduğu için midemi bulandırıyordu. Onların orada olması belki de karımın işine geliyordu, çünkü bir şey lazım olunca, eski kıyafetlerden ya da mutfak artıklarından verip onlara işini gördürüyordu.

Bu avlu da yokuştan dolayı arnavutkaldırımlı sokak gibi eğimli. Gençlik halimi karşımda görüyorum şimdi; tatil için kolejden çıkıp eve geldiğim bir akşamüstü o vakitler hâlâ yeni olan evin balkonlarından birine çıkmışım. Garip sesler çıkartan ortadaki sarnıçla birlikte, gitgide mavileşen çakıl taşlarıyla kaplı geniş beyaz avlu, bana sonsuz bir ıstırap veriyordu! Kovanın bağlı olduğu ipin sarıldığı demir makaranın dış yüzeyinin kızılımsı verniği pasa yenik düşmüştü ve bu makaranın yer yer erimiş solgun renkli verniği, hasta izlenimi yaratıyor ve beni hüzünlendiriyordu. Geceleri rüzgâr estikçe yerinden oynayan halatın makarayı gıcırdatmasıyla oluşan melankolik hava, hastalık izlenimini yaratıyor da olabilirdi. Çölü andıran avlunun üstünü saran yıldızlı karanlık gecenin apaçık hali, şu tozla kaplı boşluk içinde sonsuza dek tepeye çakılıp kalmışa benziyordu. Dışarıdaki işlerimi yürüten Quantarzo, babamın oturmak için kendine tahsis ettiği odaları, onun ölümünün ar-

dından bir ara duvarla ayırmayı ve kiraya vermek üzere kapalı bir bölme haline getirmeyi düşündü. Karım itiraz etmedi. Kısa bir zaman içinde bu bölmeye sessiz mi sessiz bir ihtiyar yerleşti; sade, temiz ve şık bir giyimi vardı, ufak tefek biriydi ve çelimsiz sıska vücudunda göğsünü gerip öne çıkarırdı, yara bere izlerine rağmen enerjik bir yüzü vardı ve emekliye ayrılmış bir albaya benziyordu. İki yanağını da tamamen sarmış morumsu kılcal damarlar hat sanatıyla yazılmış yazılara benziyor ve balıkların biri bir yanda öteki öbür yanda duran gözlerini andırıyordu.

Kim olduğunu ya da nasıl yaşadığını hiç merak etmedim ve öğrenmeyi üzerime vazife görmedim. Onunla pek çok kez merdivenlerde denk geldim ve bu karşılaşmalarda nazik bir biçimde "Günaydın" ya da "İyi akşamlar" deyişi bende incelik sahibi biri olduğu izlenimini bıraktı. Quantorzo'nun babamın ölümünün ardından evin sağ yanını bölüp kiraya verdiği kirli depolardan geldiğini sandığı, geceleri rahatını kaçıran sivrisineklerden yakınması bile bende bir şüphe uyandırmamıştı. "Ya, öyle mi!" diye cevap vermiştim bir seferinde, yakınmalarından birine.

Çok iyi hatırlıyorum; sesimde, kiracımın huzurunu kaçıran sivrisineklerden ziyade, genç bir oğlanken şu temiz ve ferah depoların inşasına tanık olmuş olmanın, sıvayla daha da aydınlanmış beyazlığı yüzünden tuhaf bir biçimde yükselmiş gö-

rünen duvarların arasında koşuşturup, bütün zemini kaplayan ve üstüne bastıkça ses çıkartan taze sürülmüş kirecin nemlendirdiği içerdeki havayla sarhoş gibi olduğum zamanları hatırlamanın hüznü vardı. Demir parmaklıklı kocaman pencerelerden içeriye giren güneş şu duvarlarda öylesine ışıldıyordu ki gözleri kapatmak gerekiyordu.

Bununla birlikte o depolar bana, her ne kadar o zamanlar atların yatması için koyulan samanların pis kokusu sinmiş ve ön tarafta durgunluktan kararmış sular birikmiş olsa da, üçlü halatlarla atlara bağlanmış eski kiralık faytonların garajı olduğu günleri ve o at arabalarıyla tatile çıktığımız zamanlarda sanki atların boyunduruklarının çıkardığı seslerin şenliği yayılsın diye öyle uçsuz bucaksız yapılmış gibi görünen tarlalar arasındaki geniş yollar üstünde yaptığımız yolculukları hatırlatıyordu. Ve bu anılar, depoların böyle yakın mesafede oluşunu katlanılabilir kılıyordu; üstelik depolar böyle yakın olsun ya da olmasın, Richieri'de sivrisineklerin sıkıntı yarattığını ve onlardan korunmak için her evde cibinlik kullanıldığını herkes bilirdi. Bir anda canavarlaşan suratıyla cibinliğe katiyen tahammül edemediğini, kendini boğulacakmış gibi hissettiğini haykırmasının ardından dudaklarımda gördüğü gülümseme, kiracımda kim bilir nasıl bir izlenim yarattı. O gülümseyişim elbette şaşkınlığımın ve merhametimin bir ifadesiydi. Onun cibinliğe tahammül bile edemeyişi;

benimse Richieri'deki bütün sivrisinekler yok olsa dahi, çepeçevre sardığı yatağımın etrafında tek bir kırışık bile oluşmayacak denli gerdiğim ve yukarıdaki gökyüzü gibi tepeme tutturduğum cibinliği kullanmaya devam edecek olmam... Binlerce delikçiği olan incecik tül ardından odanın belli belirsiz görünüşü; tecrit edilmiş yatağım; beyaz bir bulutun içine sarınıp sarmalandığım hissi...

Bu karşılaşmanın ardından hakkımda ne düşünmüş olabileceğinin üstünde durmadım. Merdivenlerde karşılaştıkça bana yine eskisi gibi "günaydın" ya da "iyi akşamlar" demeyi sürdürdüğünden, onun çok nazik bir adam olduğunu düşünmeye devam ettim.

Merdivenlerdeki karşılaşmalarımızda bana dışından "günaydın" ya da "iyi akşamlar" derken, aynı zamanda, komşuların şu istilasına, çamaşırhaneye çevirdikleri avludan yükselen pis kokuya ve sivrisineklere göz yumduğum için kafasının içinde beni tam bir sersem olarak canlandırdığına sizi temin ederim.

Onun içindeki kendimi görseydim "Tanrım, komşum ne kadar kibar bir adam" diye düşünmezdim elbette; oysa aksine o benim hiçbir zaman göremeyeceğim beni, yani kendimin dışı olan beni görüyordu; ama onun içindeki görünüm de diğer nesnelerin ve diğer kimselerin onun gözüyle görüldüğü biçimdeydi ve beni de kendi gözünde tam bir sersem olarak canlandırıyordu. Bense bunu

bilmediğim için "Tanrım, komşum ne kadar kibar bir adam" diye düşünmeye devam ediyordum.

III. MÜSAADENİZLE

Odanızın kapısına vuruyorum.

Rahatınızı hiç bozmayın, kanepenize uzanıp keyfinize bakın. Ben şuraya ilişirim. Hayır, olmaz mı?

"Neden?"

Demek anneciğiniz yıllar önce son nefesini verirken bu koltuktaydı. Affedersiniz, benim beş kuruş bile vermeyeceğim bu koltuğu, dünyanın bütün altınlarını sunsalar satmayacağınıza bütün kalbimle inanıyorum. Halbuki bu kadar güzel döşenmiş bu odayı gören herkes, tabii nedenini bilmediğinden, lime lime olmuş, rengi solmuş şu eski koltuğu neden orada tuttuğunuzu kendi kendine şaşkınlık içinde soracaktır.

Şunlar sandalyeleriniz. Şu da bir masacık, yani şu haliyle masadan başka bir şey olmaması lazım. Şu, bahçeye açılan bir pencere. Dışarıda şu çam ağaçları, şu serviler.

Biliyorum. Şurada görünen servilerin ve çam ağaçlarının sizi cezbeden manzarasına dalıp bu odada enfes saatler geçirdiniz ama bu yüzden eskiden neredeyse her gün sizi ziyarete gelirken

şimdi hiç uğramayan, üstüne üstlük bir de böyle bir evde oturduğunuz için deli, düpedüz deli olduğunuz dedikodusunu yayan dostunuzla aranız bozuk.

"Sıra sıra dizilmiş o servilerle" diyor "ön taraf mezarlıktan farksız."

Bir rahat verdiği yok.

Gözlerinizi kısıyor; omuzlarınızı geriyor; şöyle fısıldıyorsunuz: "Zevk meselesi!"

Çünkü size kalırsa bu durum tam bir zevk ya da düşünce veya alışkanlık meselesidir ve görmekten ya da dokunmaktan hoşlandığınız kıymetlerin gerçekliğinden zerre kadar kuşku duymazsınız.

Çıkıp gidin bu evden ve şimdikinden farklı bir ruh hali ile yeniden bakabilmek için üç, dört sene geçirin; sonra bu değerli gerçeklikten geriye ne kaldığına bakın.

"Ah, bak hele! Bu, o oda mı? Şu, o bahçe mi?"

Şuradaki değerli serviler size de mezarlığı andıracağı için dua edelim de bu arada başka bir akrabanız vefat etmiş olmasın.

İnsanın ruh halinin değişebileceği, herkesin yanılabileceği bilinen bir şeydir, diyorsunuz şimdi de.

Eski, bilindik bir hikâye bu.

Benim de yeni bir şey söyleme iddiam yok zaten.

Size sadece şunu soruyorum: Tanrı aşkına söyleyin, neden bundan haberiniz yokmuş gibi davranıyorsunuz? Neden sizin doğrunuzun, hat-

ta bugünkü doğrunuzun, yegâne doğru olduğuna inanmayı sürdürüyorsunuz ve ne yaparsa yapsın asla sizin ruh halinizde olamayacak arkadaşınızın yanıldığını bağıra çağıra söylüyor, hayretler içinde kalıyor ve ona sinir oluyorsunuz?

IV. BİRAZ DAHA MÜSAADE

Bir şey daha söylememe izin verin, sonra konuyu kapatacağım.

Sizi gücendirmek istemiyorum. Bunun kendi bilinciniz olduğunu söylüyor ve bu konuda kuşkuya düşmek istemiyorsunuz. Bunu atlamışım, affedersiniz. Fakat biliyorum, siz de kendi içinizde, benim sizi dışarıdan gördüğüm gibi değilsiniz; bunu çok iyi biliyorum. Kötü niyetlilikten değil. En azından bu noktada içiniz rahat olsun. Kendinizi tanıyor, kendinizi hissediyor ve kendinizi benim usulümce değil kendinizce görmek istiyorsunuz ve bir kez daha kendinizin doğru benimse yanlış olduğuma kanaat getiriyorsunuz. Öyle olabilir, karşı çıkmam. Ama sizin usulünüzün benim ya da benim usulümün sizin olması mümkün mü?

İşte yine en başa döndük!

Bana söylediğiniz her şeye inanabilirim. İnanıyorum da. Size bir sandalye uzatayım; buyurun oturun; uzlaşabilecek miyiz, bir bakalım.

Bir saat boyunca güzel güzel konuştuktan sonra, tamamen hemfikir oluyoruz.

Yarın, ellerinizle yüzünüzü kapatarak bağıra çağıra yanıma geliyorsunuz.

"Nasıl yani? Siz ne anladınız? Bana böyle, böyle demediniz mi?"

Kelimesi kelimesine böyle böyle dendi, evet. Fakat sorun şu ki, söylediklerinizin içimde nasıl bir tercümeye uğradıklarını size hiçbir zaman gösteremeyeceğim ve siz bunu asla bilemeyeceksiniz. Farsça* konuşmuyordunuz elbette. Hem siz hem de ben aynı dili, aynı kelimeleri kullandık. Ama kelimelerin içi boşsa, bunda sizin ve benim ne gibi bir suçumuz olabilir? Evet, kelimelerin içleri boştur, dostum. Siz o kelimeleri bana sarf ederken içlerini kendi anlamlarınızla doldurursunuz; bana ulaştıklarında ister istemez ben de onların içine kendimce manalar üflerim. Birbirimizi anladığımızı zannettik, oysa kati surette anlaşamamışız.

Eh bu da eski, bilindik hikâye. Benim de niyetim yeni bir şey söylemek değil zaten. Sadece size şunu sorup duruyorum:

"O halde ne diye bilmiyormuş gibi davranmaya devam ediyorsunuz? Madem sizin için nasılsa benim için de öyle olduğu kanaatindesiniz, o halde neden bana kendinizden söz ediyorsunuz ve ben madem kendim için neysem sizin için de oyum, o halde sizin kendinize mal ettiğiniz gerçekliğin be-

* Orijinal metinde "Türkçe" olarak geçer –çn.

nim içimde de aynı biçimde var olması ve benim kendim için varsaydığım gerçekliğin sizin içinize de aynı şekilde zuhur etmiş olması gerekmiyor mu? Bu mümkün değil mi?"

Ne yazık, dostum, ne kadar uğraşırsanız uğraşın bana daima kendinize özgü bir gerçeklik sunacaksınız ve bütün kalbinizle bunun benim de gerçekliğim olduğuna inanacaksınız. İlla böyle olacak, demiyorum; belki de şöyle olur: benim hiç bilmediğim ve asla bilemeyeceğim, bana dışarıdan baktığınız için yalnızca sizin bilebileceğiniz bir "bana özgü gerçeklik" de sunabilirsiniz fakat bu size göre bana özgü olan olur, benim için bana özgü olan değil. Keşke hem sizin gerçekliğiniz hem de benim gerçekliğim gerçekten vücut bulsa ve sizin dışınızda ve benim dışımda var olabilse; o zaman onlar hakkında aynılar ve değişmezler diyebilirdim. Ama yoklar. Benim için, benim içimde kendi kendime verdiğim kendi gerçekliğim var; sizin içinse, sizin içinizde kendi kendinize verdiğiniz kendi gerçekliğiniz var ve bunlar hiçbir zaman ne sizin için ne de benim için aynı olabilirler."

O halde?

O halde dostum, şöyle avunmalıyız: benim gerçekliğim sizin gerçekliğinizden daha gerçek değildir ve her birimizin gerçekliği o an için geçerlidir.

Biraz başınız döndü, değil mi? Pekâlâ, pekâlâ... Sonuca gelelim.

V. SAPLANMA HALİ

Gelmek istediğim nokta işte şu: Bundan böyle, kendi farkındalığınız olduğunu ve bunun size yettiğini söyleyemezsiniz; bunu söylemenizin artık imkânı yok.

Ne zaman böyle davranmıştınız? Dün, bugün, bir dakika önce? Eh, şimdi de başka şekilde davranmış olabileceğinizi kabullenmeye hazırsınız. Ama neden? Ah Tanrım, betiniz benziniz soldu! Yoksa siz de mi bir dakika önce *başka birisi olduğunuzu* fark ettiniz?

Evet öyle, dostum; evet öyle. Etraflıca bir düşünün: Başınıza bu olay gelmeden evvel, yani bir dakika önce siz başka biriydiniz; hatta yalnızca başka biri değil, başka yüzlerce, yüz binlerce kişiydiniz. Bunda şaşılacak bir yan yok, inanın. Siz daha ziyade, yarın, bugün olduğunuzu sandığınız kişi olacağınızdan ne kadar emin olabiliyorsunuz, ona bakın.

Sevgili dostum, gerçek olan şu: bunların hepsi bir hal içine saplanıp kalmadan ibaret. Bugün haliniz böyledir, bu hal içine saplanırsınız, yarın bir başka hale bürünüp o halin içinde takılırsınız.

Nasıl ve niçin böyle olduğunu daha sonra anlatacağım.

VI. YA DA NEYSE, ŞİMDİ ANLATAYIM

İnşaat halindeki bir evi gördüğünüz oldu mu hiç? Ben burada, Richieri'de pek çok kez gördüm ve şöyle düşündüm:

"Şu insanoğlunun neler yapmaya muktedir olduğuna bir bakın! Dağların içini oyup oradan taş çıkarıyor ve çıkardığı taşlara şekil veriyor; o taşları üst üste diziyor ve sonunda ortaya var olandan var olmayan bir şey çıkıyor; bir vakitler bir dağın parçası olan şey, bir eve dönüşüyor."

"Ben dağım" diyor dağ, "ve yerimden kıpırdamam."

Demek yerinden kıpırdamazsın, dostum. Öküzlerin çektiği kağnıların olduğu tarafa hele bir bak. Yüklendikleri sensin, senin taşların. O kağnılarda seni taşıyorlar, sevgili dostum! Öylece yerinde kalabileceğini mi sandın? Bir yarınla, şimdi iki mil ötedeki düzlüktesin. Nerede mi? İşte şuradaki evlerdesin, kendini görmüyor musun? Biri sarı, biri kırmızı, biri beyaz; kimi iki, kimi üç, kimi dört katlı şu evlersin.

Kayınların, ceviz ağaçların, köknarların mı?

İşte orada, benim evimdeler. Ne güzel iş çıkarmışız onlardan, değil mi? Şu sandalyelere, dolaplara, raflara bakıp da onları tanıyabilecek kimse var mı?

Sen, ey dağ, sen insanoğlundan çok daha büyüksün; sen de öyle kayın, sen de ceviz ağacı, sen

de köknar; insanoğluysa ufacık tefecik bir hayvan, evet; fakat onun içinde sizde olmayan bir şey var.

Her zaman ayakta olmak, yani iki bacağı üzerinde dimdik durmak yorucuydu; artık kürkü de olmadığından derisi, ah evet derisi gitgide daha da inceldiği için, diğer hayvanlar gibi toprağın üzerine uzanmak ağrılı oluyor ve rahatsızlık veriyordu. Sonra ağaca baktı ve ondan rahatça oturulacak bir şey çıkarabileceğini düşündü. Sonrasında çıplak tahtanın hiç de rahat olmadığını görünce, üzerini kapladı; yakaladığı hayvanların derilerini yüzdü, evcilleştirdiklerini kırptı; tahtaya deriden döşeme yaptı, yünü de deriyle tahta arasına tıkıştırdı, sonra da üzerine oturup keyifle "Oh be, böyle pek rahat oldu!" dedi.

Pencerenin cumbasına yerleştirilmiş kafesinde bir saka kuşu, perdelerin arasından ötüyor. Baharın yaklaştığını hissetmiş olmasın sakın? Saka kuşunun yanında gıcırdayıp duran sandalyemin yapıldığı ceviz ağacının köhne dalları da hissetmiştir belki, baharın gelişini.

Belki de kafesinde mahkûm kuş ile sandalyeye dönüşmüş ceviz ağacı, birbirleriyle bu ötüş ve bu gıcırtı vasıtasıyla anlaşıyorlardır, kim bilir.

VII. EVLE NE ALAKASI VAR?

Evin bu mevzuyla bir alakası yokmuş gibi görünüyor olabilir, çünkü şu anda sizin için eviniz, şehri meydana getiren diğer evlerden bir tanesi. Etrafınıza baktığınızda, zevkinizi yansıttığına ve rahatınız açısından elverişli olduğuna inandığınız mobilyalarınızı görüyorsunuz. Yuvanızın tatlı rehaveti mobilyalarınızı çepeçevre sarmış ve üstlerine tüm anılarınız sinmiştir; artık harici materyallerden ziyade, dokunabildiğiniz ve kendi varoluşunuzun gerçekliği gibi kesinliğini hissedebildiğiniz, dahili parçalarınız gibidirler.

İster ceviz ağacından yapılmış olsun, isterse kayın ya da köknar, mobilyalarınız içselleştirdiğiniz yuvanızın birer hatırasıdır ve her evin kendine özgü esintisiyle harmanlanmıştır; hayatımızın kokusu haline gelen bu esintinin varlığının en fazla farkına vardığımız zamanlar, bu kokunun azaldığı, yani bir başka eve girip de o eve özgü kokunun varlığını fark ettiğimiz anlardır. Dağlardaki kayınları, ceviz ağaçlarını, köknarları hatırlatmanın canınızı sıktığını görüyorum.

Sanki deliliğim alttan alta sizin de içinizde yer ediyormuş gibi, ne desem hemen telaşa kapılıyorsunuz ve "Nedenmiş? Ne alakası var şimdi?" diye soruyorsunuz.

VIII. DIŞARIDA, AÇIK HAVADA

Evinizdeki eşyaların gözden düşeceğinden, huzurun kaçacağından, sevginin bozulacağından korkmayın, hayır.

Hava! Temiz hava! Evden çıkalım, şehri geride bırakalım. Bana gözünüz kapalı güvenin, diyemem; ama korkmanıza da gerek yok. Şu evlerin olduğu yolun sonundaki kırlara kadar peşimden gelin.

Evet, evet, bu yoldan. Bunun bir yol olmadığını söyleyebileceğimden ciddi ciddi korkuyor musunuz? Yolumuz, bu yol. Çakıl taşlarıyla doludur, sivri olanlarına dikkat edin. Şunlar da sokak lambaları. Rahat rahat ilerleyebilirsiniz.

Ah, şu uzaktaki mavi dağlar! 'Mavi' diyorum ama siz de 'mavi' diyorsunuz, değil mi? Hemfikiriz demek. Şu dibimizdeki de kestane ormanı, kestane öyle değil mi? Bakın, nasıl güzel anlaşıyoruz, görüyor musunuz? Kayıngillerden uzun gövdeli bir türdür, kahverengi kestaneleri olur. Önümüzdeki ova ne kadar da geniş ('yeşil' bir ova, değil mi? size göre de, bana göre de 'yeşil'; anlaşıyor olmamız hayret verici, söylemeden geçmeyelim). Bakın, bakın şu çayırdaki gelincikler güneşin altında alev almış gibi nasıl da kıpkızıllar! Nasıl? Onlar, çocukların kırmızı montları mı? Ah, ne kadar körüm! Kırmızı yün montlar, doğru söylüyorsunuz. Ben onları gelincik sanmışım. Sizin kravatınız da kırmızı...

Güneşin aydınlattığı, yeşil ve mavi renklerin sardığı açık havada olmak, şu naif tazeliğin içinde bulunmak ne güzel şey doğrusu! Gri keçeden kasketinizi çıkarıyor musunuz? Şimdiden terlediniz mi yoksa? İşiniz zor, Tanrı yardımcınız olsun! Sırtınızdaki öbek öbek karaltıları bir görseniz... Çıkartın ceketinizi, çıkartın! Belli ki epey terlemişsiniz.

Kırda olmak! Bambaşka bir huzur, değil mi? İçinde yitip gittiğiniz hissine kapılıyorsunuz. Evet, ama nerede olduğunu biliyorsanız bana da söyler misiniz? Huzurdan bahsediyorum. Hayır, korkmayın, korkmayın! Burada huzurun bizzat mevcut bulunduğunu mu düşünüyorsunuz? Birbirimizi anlayalım, ne olur! Aramızdaki kusursuz uzlaşıyı bozmayalım. Benim gördüğüm tek şey, müsaade ederseniz söyleyeyim, şu anda kendi içimde varlığının bizatihi farkında olduğum sonsuz bir ahmaklığın hem sizin hem de benim suratlarımızı mutlu birer budalaya çevirmiş olduğudur; biz ise bu durumu, yalnızca yaşamakta olduğu için yaşıyor gibi duran ve sadece bu ahmaklığın içinde hayat bulan toprağa ve bitkilere bağlıyoruz.

Yine de içimizdekini huzur diye adlandırıyoruz. Size de öyle gelmiyor mu? Peki, bunun temelinde ne olduğunu biliyor musunuz? Bunun temelinde son derece basit bir olay var: şehirden, yani *kurulu* bir dünyadan çıkmış olmamız. Ancak bu dünyanın *kurulu* bir dünya oluşu, sadece ev-

lerden, yollardan, kiliselerden, meydanlardan dolayı değildir; yaşamakta olduğundan bile bihaber olan şu bitkilerin aksine bizim, sırf hayatta olduğu için yaşamayı sürdüren canlılar olmamamızdan ve hayata bir anlam kazandırmak ve bir değer katmak için gerçekte var olmayan, kendi kendimize koyduğumuz kimi değerler bulunmasından kaynaklanır, fakat o anlamı ve değeri burada kısmen de olsa kaybediyor ya da acı veren o boşunalığın farkına varıyorsunuz. Bitkinlik çöküyor üstünüze, işte, bir hüzün sarıyor. Anlıyorum, anlıyorum. Sinirleriniz boşaldı. İçinizde, kendinizden kurtulma ihtiyacı yükseliyor. Hafiflediğinizi hissedin ve kendinizi terk edin.

IX. BULUTLAR VE RÜZGÂR

Ah, bundan böyle, tıpkı bir taş gibi, tıpkı bir bitki gibi, mevcudiyetinin farkında olmamak! Kendi ismini bile artık hatırlamamak! Şu otların üzerine uzanıp elleri ensede birleştirerek, güneşle kabarıp puf puf olmuş aydınlık bulutların masmavi gökte süzülüşlerini izlemek, ormandaki kestane ağaçlarının arasından geçip üzerimizde gezinen rüzgârın çıkardığı, denizde kopan gümbürtüye benzeyen şu sesi dinlemek.

Bulutlar ve rüzgâr.

Ne dediniz? Aman, aman! Bulutlar mı? Rüzgâr mı? Bütün her şey, sonsuz mavi boşlukta yüzen şu aydınlık şeylerin bulut olduğunu kavramanız ve onları tanımanızmış sanıyorsunuz, değil mi? Kendisinin bir bulut olduğundan onun da haberi var mı acaba? Ağaçla taş da buluttan bihaberler, keza onların kendilerinden de haberi yok ve bu yüzden yapayalnızlar.

Bulutu tanımış ve onun bir bulut olduğunu kavramış olan sizler, sevgili dostlarım, suyun buluta dönüşme sonra yeniden su olma macerası hakkında da (neden olmasın?) kafa yorabilirsiniz. Çok hoş bir macera, evet. Ve sizin için, aciz bir fizik öğretmenin bu olaya getireceği açıklama yeterli. Ama mevzu nedenin nedenini açıklamaya geldiğinde?

X. MİNİK KUŞ

Kulak verin, dinleyin: yukarıdaki kestane ormanından gelen balta seslerini; aşağıdaki maden ocağından gelen kazma seslerini işitin. Evler inşa etmek için ağaçlar sökülüyor, dağlar oyuluyor. Şuradaki eski yerleşim yerinde başka evler de var. Çabala, her tür zorlukla mücadele edip yorgun düş; ne uğruna? Bir baca kurabilmek uğruna dostlarım, birazcık duman bu bacadan çıkıp gitsin ve uzay boşluğunda yitsin diye.

İnsanların her bir düşüncesi, teker teker tüm hatıraları, tıpkı bu duman misalidir işte.

Şu anda kırdayız ve buranin rehaveti bizi mayıştırdı, hareketlerimizi ağırlaştırdı. Nesnelerin herhangi bir duygu barındırmayan katılığının ve değişmezliklerinin verdiği üstünlük hissi karşısında; aldanmaların ve aldanışlardan uyanmaların, acıların ve hazların, umutların ve arzuların bize boş ve gelip geçiciymiş gibi görünmeleri gayet doğaldır. Şu vadilerin ardındaki yüksek dağların ötesine, daha da ötesine, ufuktaki belli belirsizliğe, günbatımının pembe sisler içindeki yumuşaklığına bakmak yeterli olacaktır.

İşte, sere serpe uzanmış, keçeden kasketinizi de fırlatıp atmış, hüzünlü sayılabilecek bir ruh hali içinde haykırıyorsunuz:

"İnsanoğlunun ah şu hırsı!"

Tabii, öyledir. Kasketiniz misali, ayağının azıcık yerden kesilmesiyle zafer çığlıkları atan insan, hemen kuş olmaya kalkışır. İşte, burada gerçek bir kuş var, nasıl uçtuğuna bakın. Gördünüz mü? Öylesine hafif ve öylesine kendiliğinden olan bu uçuşun rahatlığına, bir de mutluluktan doğan cıvıltılar ekleniyor. Şimdi bir de kuş olmaya özenen insanoğlunun kullandığı gürültülü teçhizatın hantallığını, duyduğu ürkekliği, kaygıyı, faniliğinin verdiği ıstırabı düşünün. Burada kanat çırpma ve cıvıldama; orada ise ardında pis kokular bırakan, homurdanıp duran bir motor ve karşısına dikilmiş

bekleyen ölüm. Motor arızalanır; motor çalışmaz; elveda minik kuş!

Şu otların üzerine uzanmış, "İnsanoğlu" diyorsunuz, "Uçmaktan vazgeç! Hem neden uçmak istiyorsun? Zaten ne zaman uçmuştun ki?"

Bunu şu anda, burada söylüyorsunuz, çünkü kırların ortasında, çimenlerin üstünde uzanmış yatıyorsunuz. Kalkın, yeniden şehre gidin, şehirden içeri adımınızı atar atmaz insanların neden uçmak istediğini anlayacaksınız.

Burada, sevgili dostlarım, gerçekten uçan, gerçek bir kuş gördünüz ve yapay kanatlar ile mekanik bir uçuşun gözünüzdeki değeri ve anlamı kayboldu. Her şeyin yapay ve mekanik olduğu, bozmanın ve inşa etmenin dünyasına giderseniz, bu değer ve anlama yeniden kavuşursunuz. Yapaylığın, çarpıklığın, uyarlamanın suni bir görünümü olan; yalnızca onu tasarlayıp imar eden insanoğlu için bir anlamı ve değeri olan; bu dünya üzerinde tasarlanmış, yapılmış, kurulmuş bir başka dünyadır o.

Haydi, gayret edin; durun, elimi uzatıp kalkmanıza yardım edeyim. Şişmansınız. Bekleyin, sırtınıza birkaç parça ot takılmış... İşte, oldu, haydi gidelim.

XI. ŞEHRE DÖNÜŞ

Kaldırım boyunca iki tarafta sıra sıra dizilmiş şu ağaçlara bakın; budanmış, kel kalmış, şehirli olmuş, cılız ağaçlarıyla bizim havasız Corso di Porta Vecchia'mız bu!

Ağaçlar muhtemelen düşünmez; hayvanlar büyük bir ihtimalle mantık yürütmez. Fakat eğer ağaçlar düşünebilseydi ve Tanrım, bir de konuşabilselerdi; gölgelerinden faydalanmak için şehrin ortasına diktiğimiz bu zavallıcıklar neler neler derlerdi kim bilir! Dükkânların vitrinlerinde kendi yansımalarını görünce, şehrin gündelik akışında, kulakları sağır eden hengâmesinin ortasında, bunca meşgul insanın arasında ne işleri olduğunu kesin sorarlardı gibi geliyor. Uzun yıllar önce dikilmiş bu ağaççıklar sefil ve perişan halde kalakalmışlar. Kulakları var gibi görünmüyor. Yine de kim bilir, ağaçların büyümek için belki sessizliğe ihtiyacı vardır.

Surların ötesindeki Olivella meydanına gittiğiniz oldu mu hiç? Antik beyaz Teslis Manastırında bulunmuş muydunuz? Köhne manastırın yosun bağlamış kara kiremitlerine sabahın masmavi çocuksu gülümseyişi vurduğunda bu ufacık meydanı kaplayan hava nasıl da hem terk edilmişlik hem de bir düşsellik katar ve meydanı nasıl da tuhaf bir sessizlik sarar.

Oradaki toprak saf anaçlığının ahmaklığıyla bu sessizlikten her sene faydalanmaya çalışır. Bel-

ki de orada artık bir şehir olmadığını, insanların bu küçük meydanı terk edip gittiğini zannediyor ve asfaltın mıcırlarının arasından usul usul, sessiz sedasız uzayan çimenler bütün meydana yayılmaya çalışıyordur. Hiçbir şey, kısacık bir zaman içinde tüm meydanı yeşertiveren çimenlerden daha narin ve daha taze olamaz. Fakat ne yazık ki ömürleri bir aydan uzun sürmez. Orada, şehirde, çimenlerin sürgün vermesine bile müsaade yoktur. Her sene dört, beş çöpçü gelir, yere çömelirler ve çimenleri çapalayıp yerlerinden sökerler.

Bir sene, arnavut kaldırımı döşeli yoldaki kare taşlara vuran çapadan çıkan tiz sesi duyunca, çitlerden manastırın oluğuna uçan ve oradan havalanıp yine çitlere konan bir çift kuş gördüm; kafalarını eğip yan yan baktılar, sanki endişe içinde, bu adamların orada ne işleri olduğunu sorar gibiydiler.

"Görmüyor musunuz, minik kuşlar?" dedim onlara. "Ne yaptıklarını görmüyor musunuz? Şu yıllanmış taş yola ense tıraşı yapıyorlar."

İki minik kuş dehşet içinde kaçıp gitti.

Kanatları olduğu ve kaçıp gidebildikleri için ne mutlu onlara! Uçamayan bir sürü hayvan yakalanıyor, hapsediliyor ve şehirlerde, köylerde evcilleştiriliyor; insanların tuhaf ihtiyaçlarını karşılamak için boyun eğmeye zorlanmaları ne kadar üzücü! Bundan bir şey anlarlar mı ki? Yük çekerler, sabana koşulurlar.

Ama belki de hayvanlar, bitkiler ve tüm diğer şeyler, kendilerinin nazarında bir anlama ve de-

ğere sahiptir: insanların kavrayamayacağı, her türün kendi arasında iletimini sağladığı ve her birinin kendi içinde taşıyıp dış dünyaya kapadığı, doğanın sık sık göz ardı ettiğini ya da farkında bile olmadığını gösterdiği bir anlam ve bir değer taşıyor olabilirler.

İnsan ile doğanın birbirini daha iyi kavraması gerek. Doğa bizim dâhiyane yapıtlarımızı sık sık yerle yeksan ederek eğlenir. Kasırga çıkar, deprem olur... Ama insanoğlu yenilgiye boyun eğmez. Bir daha kurar, yeniden inşa eder bu inatçı mahlûk. Onun için her şey inşaat malzemesi olarak kullanılabilir. Doğanın farkında olmadan sunduğu ya da belki de sabırla bekleyip canı istediği zaman verdiği malzemeye kendine uygun bir biçim verir ve onu inşa etmede kullanır insan, çünkü insanın içinde kendisinin bile ne olduğunu bilmediği ama bu malzemeyi dönüştürüp yapı alanında kullanmaya onu iten bir his vardır. Keşke yalnızca bu malzemelerle yetinebilse insan, ama bir aksilik olana dek bu şeylerin bizim onları dönüştürmelerimizden ya da onları inşaatlarımızda kullanmamızdan kaynaklanan bir azabı içlerinde hissedebilme yetisinde olabileceklerinin farkına varılmaz. Olmaz beyler! İnsan malzeme olarak kendini alır ve kendini inşa eder, evet beyler, tıpkı bir ev gibi insan kendini inşa eder.

Eğer kendi kendinizi herhangi bir mizaç içinde inşa etmemiş iseniz, kendinizi tanıdığınızdan nasıl

emin olabilirsiniz? Keza kendi usulümce bir yapı içinde kurmadan sizi tanıyabilmem mümkün mü? Ya da siz beni kendi nezdinizde kurup yapılandırmasanız, tanıyıp bilir misiniz? Yalnızca biçim verebildiğimiz şeyleri tanıyabiliriz. Ama ne tür bir tanışıklıktan bahsedilebilir? Bu biçim dediğimiz, şeyin bizzat kendisi değil midir? Bu biçim sizin için ne kadar geçerli ise, benim için de o kadar geçerlidir; fakat sizin için var olan biçim ile benim için var olan biçim bir değildir elbette. Benim tanıdığım ben, sizin benim için biçtiğiniz biçim içindeki ben değil, pek tabii; siz de kendinizi benim sizin için biçtiğim biçimin içindeki halinizle tanımıyorsunuz. Aynı şey, herkes için bir olmadığı gibi her birimiz için daimi bir değişim içinde de olabilir, keza gerçekten de her şey devamlı olarak değişmektedir.

Lakin bizim kendimize, başkalarına ve nesnelere vermeyi başardığımız, anlık şekillenen bu biçim dışında başka bir gerçeklik de yoktur. Sizin gözünüzde benim gerçekliğim, bana verdiğiniz biçime içkindir; fakat bu size göre bir gerçekliktir, bana göre değil; aynı şekilde benim için, benim bizzat kendime vermeyi başardığım biçim haricinde başka bir gerçekliğim yoktur. Nasıl yani mi? Kendimi inşa ederek pek tabii.

Ah, yoksa siz yalnızca evlerin inşa edilebildiğini mi sanıyordunuz? Ben devamlı olarak kendimi ve sizi inşa edip duruyorum; siz de aynı şeyi yapıyorsunuz. Bu inşaat, malzememiz olan duygular daha

fazla ufalanamaz hale gelinceye dek ve çimentoluk eden istencimiz dayanıklılığını sürdürdüğü müddetçe devam edecek.

Neden iradenizin keskinliği ve duygularınızın değişmezliği hususunda size büyük bir güvence verildiğini zannediyorsunuz? İrademizin ufacık bir sarsıntı geçirmesi, duygularımıza mini minnacık, toplu iğne başı kadar ufak bir değişikliğin karışması yeter, ondan sonra elveda gerçekliğimiz! Bunun bizim yanılmamızdan başka bir şey olmadığının farkına hemen varıveririz.

Demek, iradenin keskinliği. Duyguların değişmezliği. Aman sıkı tutunun; bu nahoş sürprizlerle karşılaşmamak ve boşluğa düşmeye meydan vermemek için kendinizi sıkı sıkı tutun.

Ne güzel yapılar çıkıyor meydana, değil mi ama?

XII. ŞU SEVGİLİ GENGÈ

"Hayır, bir tanem, hayır, sus bakayım! Senin neyi beğenip neyi beğenmeyeceğini ben bilmiyor muyum sanki? Düşüncelerin kadar zevklerini de iyi tanıyorum."

Karım Dida bu sözleri bana kaç kez söyledi? Sersemin teki olduğumdan, bunu hiçbir zaman mesele haline getirmedim. Şu Gengè'sini benden daha iyi tanıdığından öylesine emindim ki! Hatta o, karımın bizzat kendi eseri bile olabilirdi! Ve ne-

ticede o bir kukla değildi. Kukla olan biri varsa, o da bendim.

Üstün gelme mi? Yerine geçme mi?

Yok, daha neler!

Birine üstün gelmek için öncelikle o birinin var olması gerekir; yine aynı şekilde, omuzlarından tutup bir tarafa fırlatıp attıktan sonra yerini alabilmek için, yerine geçeceğin kişi öncelikle var olmalıdır.

Karım Dida ne beni alt etmiş, ne de beni yerimden edip başa geçmişti. Aksine eğer ben başkaldırıp kendi bildiğim gibi olmak istediğimi belirterek şu Gengè'yi yerinden etsem, asıl o zaman karıma ortada bir baskın olma ve yerine geçme durumu varmış gibi görünürdü.

Çünkü hayatta olan onun Gengè'siydi ve karım açısından ben gerçekte yoktum, hiç var olmamıştım. Karımın nazarında benim gerçekliğim, bana ait olmayan duygular, düşünceler ve beğeniler taşıyan, karımın şekillendirdiği kendi Gengè'sinin içiydi ve karımın artık tanımayacağı birine, belki de bir daha hiç sevemeyeceği ve anlayamayacağı bir yabancıya dönüşebilme ihtimalini göze almadan onun Gengè'si üzerinde en ufak bir değişiklik yapamazdım.

Direnme isteği ve kendimi kendime ya da başkalarına kanıtlama arzusu doğuracak engellerle hiçbir zaman karşılaşmadığım için ne yazık ki, kendi hayatıma herhangi bir biçim vermeye çabalamadığım gibi, bana ait ve bana özgü olan bir halin içinde kararlılıkla kalmaya da heves etmedim,

çünkü ruhum az önce düşündüğüm ve hissettiğim şeyin tam tersini düşünmeye ve hissetmeye, daha doğrusu düşüncelerimi ve hislerimi tam zıttı olan yansımaları ile birlikte zihinsel ve duygusal kümelere ayrıştırıp sınıflandırmaya müsait bir yaradılışa sahipti; fakat bu durum en nihayetinde boyun eğip rıza göstermeye ve başkalarının ne düşündüğünü göz ardı etmeye meyilli mizacımdan kaynaklanıyor olabilirdi ancak mizacımın bu meyli zayıflığımdan ziyade yaşayacağım can sıkıntısını daha başından kabullenmemden ve kayıtsız kalmayı seçmemdendi.

İşte, sonunda şu başıma gelene bakın! Kendimi aslında tanımıyordum, benim için bizzat bana ait olan bir gerçekliğim yoktu; içinde bulunduğum durum, biçim vermeye müsait bir akışkan yapı içinde devam etmekte olan bir bileşim haline benziyordu, diğer insanların her biri bana yükledikleri gerçeklik doğrultusunda beni kendilerince tanıyorlardı; yani her biri benim içimde, ben olmayan ve bu yüzden benim açımdan hiç kimse olan bir Moscarda görüyordu; onların sayısı kadar Moscarda vardı ve benim için kendi gerçekliğim olmadığından o Moscardaların her biri benden daha gerçekti.

Evet, Gengè'in karım için bir gerçekliği vardı. Fakat ne yapsam kendimi avutamıyordum, çünkü karım Dida'nın Gengè'inden daha budala bir yaratığın hayal bile edilemeyeceğinden emindim.

Aslında işin güzel yanı şuydu: Karımın Gengè'si hiç de öyle kusursuz biri değildi. Fakat karım onun

bütün kusurlarına hoşgörü gösteriyordu! Onda, karımın hoşuna gitmeyen bir sürü şey vardı, çünkü karım bütünüyle kendi zevklerine ve kendi kaprislerine göre kendi istediği biçimde kuramamıştı onu, hayır.

Ama o zaman bu mizacın mimarı kimdi?

Kesinlikle beni yansıtan bir mizaç değildi bu, çünkü bir kez daha tekrarlayayım, ben karımın Gengè'sine atfettiği zevkleri, duyguları ve düşünceleri, gerçekte kendi zevklerim, duygularım ve düşüncelerim olarak tanıyıp kabullenmeyi başaramıyordum. Şurası gayet açık, karımın ona bütün bu özellikleri yüklemesinin nedeni, karım açısından Gengè'nin *kendi* mizacı doğrultusunda zevklerinin öyle olması, öyle düşünmesi, öyle hissediyor olmasıydı; geriye söylenecek pek bir şey kalmıyordu, bu kesinlikle *benim* değil, *onun* gerçekliğine göre *bunun* mizacıydı.

Bazen Gengè'nin başlattığı bir sinir harbinin ardından onun ağladığını gördüğüm oluyordu. Evet, dostlarım.

"Neden ağlıyorsun, güzelim?" diye soruyordum.

"Bana mı soruyorsun?" diye cevap veriyordu. "Demin söylediklerin yetmez mi?"

"Benim mi?"

"Senin, evet, senin!"

"Ne zaman söyledim? Ne dedim?"

Hayretler içinde kalakalıyordum.

Anlaşılan, benim kendi kelimelerime yüklediğim anlam bana göre bir anlamdı; karımın Gengè'nin kelimelerine yüklediği anlam ise benimkinden tamamen farklıydı. Bazı kelimeler benim ya da bir başkasının ağzından dökülmüş olsa canını yakmayabilirdi fakat Gengè'nin ağzından çıktıklarında ağlamasına neden oluyorlardı; Gengè'nin dilinde artık kim bilir nasıl bir hale bürünüyorlarsa, onu ağlatmayı başarıyorlardı, evet dostlarım.

Ben yalnızca kendi payıma konuşuyordum. O da kendi Gengè'siyle konuşuyordu. Bu ise benim ağzımı kullanarak benim hiç mi hiç bilmediğim bir biçimde ona cevap veriyordu. Benim ona söylediklerim ve onun verdiği cevaplar, nasıl oluyordu da hiçbir temeli olamayan saçma sapan şeylere dönüşüyorlardı, inanılır gibi değil.

"Ama nasıl olur?" diye soruyordum, "Ben böyle mi söyledim?"

"Evet, Gengè'ciğim, aynen böyle söyledin."

Tabii ya, bunlar Gengè'nin saçmalıklarıydı, benim saçmalıklarım değil: hepsi buydu! Bu, Gengè'nin düşünme biçimiydi.

Ah, onu nasıl evire çevire tokatlayasım, nasıl eşek sudan gelinceye kadar dövesim vardı! Ama ona elimi bile süremezdim. Sebep olduğu sıkıntılar ya da söylediği saçmalıklar elimi kolumu bağladığından değil, karım Dida, Gengè'yi çok sevdiğinden; içinden geldiği gibi cevap veriyordu Dida'ya, iyi özellikleri sayesinde kimi önemsiz kusurlarının

bağışlandığı düzgün bir koca olma gayretindeydi.

Eğer karım Dida'nın kendi ideal kocasını bir başkasında aramasını istemiyorsam, onun Gengè'sine dokunmamalıydım.

İlk başlarda, acaba duygularım haddinden fazla karmaşık; düşüncelerim aşırı derin ve çapraşık; zevklerim tamamen sıradışı olabilir mi, sakın karım bu yüzden onları algılayamıyor ve yanlış yorumluyor olmasın diye düşünüyordum. Kısacası, hislerimi dizginlemez ve fikirlerimi törpülemezsem, karımın kafacığının ve yüreciğinin onları anlayamayacağı; zevklerimle karımın sadeliğinin uzlaşamayacağı görüşündeydim.

Lamı cimi yok! Benim duygularımı ve düşüncelerimi ne yanlış yorumluyordu ne de köreltiyordu. Hayır, hayır. Gengè'nin ağzından çıkarlarken çoktan yanlış bir yoruma bürünmüş, çoktan körelmiş oluyorlardı ve onları karım Dida da ahmakça buluyordu; o da, anlıyor musunuz? O da!

O halde onları yanlış manalar içine sokan, körelten kimdi? Tabii ki Gengè'in kendi gerçekliğiydi, dostlarım! Bu duygular, düşünceler, zevkler karımın şekillendirdiği Gengè'e ait olmalıydı, zaten onun duyguları, düşünceleri, zevkleri bunlardan daha başka olamazdı.

Budala ama sevimli. Ah, evet, Dida'ya kalırsa çok ama çok sevimli biriydi. Onu böylece, sevimli bir budala olarak seviyordu. Üstelik onu gerçekten seviyordu.

Bunu ispatlamak için bir sürü kanıtım var. İlk aklıma geleni söyleyeyim, yeterli olacaktır.

Dida genç kızken saçlarını yalnız kendinin değil, benim de çok hoşuma giden bir biçimde toplardı. Ama evlenir evlenmez toplama şeklini değiştirdi. Bu yeni saç modelinin hiç hoşuma gitmediğini ona söylemedim; canı nasıl istiyorsa öyle yapsın diye karışmayıp, kendi haline bıraktım. Sonra bir sabah üzerinde bornoz, elinde hâlâ tuttuğu tarak, yüzü alev alev, birden karşıma dikildi; saçının modeli tıpkı eski günlerdeki gibiydi.

Kapıyı ardına kadar açıp içeri girdi ve "Gengè!" diye haykırıp bir kahkaha kopardı.

Büyülenmiş gibi hayran hayran baktım kaldım.

"Oh be, nihayet!" dedim, çığlık çığlığa.

Ama hemen sonra ellerini saçlarının arasına daldırdı ve birkaç firketeyi çekip çıkardı; göz açıp kapayıncaya kadar saçının o güzelim modeli bozulmuştu.

"Hadi, tamam" dedi. "Sana şaka yapmak istemiştim. Saçlarımı böyle toplamamdan hiç hoşlanmadığınızı biliyorum, küçük bey."

Derhal karşı çıktım.

"O da nereden çıktı, Didacığım? Tam tersine, ben aslında..."

Eliyle ağzımı kapadı.

Bir kez daha "Hadi, tamam" dedi. "Beni sevindirmek için öyle söylüyorsun. Ama benim için önemli olan benim beğenmem değil, canım benim.

Benim Gengè'min hoşuna en çok giden modelin hangisi olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun?"

Sonra da kaçıp gitti.

Anlıyorsunuz, değil mi? Gengè'nin öteki saç modelini daha çok beğendiği, su götürmez bir gerçekti; bu nedenle Dida saçlarına benim de kendisinin de hiç hoşuna gitmeyen o biçimi veriyordu. Ama onun Gengè'si bu modeli beğeniyordu ve Dida fedakârlıkta bulunuyordu. Az şey miydi bu? Bir kadın için bunlar tam anlamıyla gerçek fedakârlıklar değil miydi?

Onu öyle çok seviyordu ki!

Benim için her şey, nihayet açıklığa kavuşmuştu ancak bu kez de korkunç bir kıskançlığın pençesine düşmüştüm –kendi kendimi kıskanmıyordum, yalvarırım inanın bana, lütfen gülmeyin!– kıskandığım kişi kendim değildim dostlarım, ben olmayan biriydi, karımla benim aramda kapana kısılı bir sersemdi ve öyle bomboş bir gölge de değildi –ne olur inanın bana– çünkü onun yüzünden boş bir gölgeye dönüşen ben olmuştum ve o Dida'nin aşkına kavuşabilmek, kendini ona sevdirebilmek için benim bedenimden faydalanıyordu, benim, benim...

İyi düşünün; karım benim dudaklarımla ben olmayan birini öpmüş olmuyor muydu? Benim dudaklarım mı? Hadi oradan! Nereden benim oluyorlarmış? Öptüğü dudakların ne kadarı *bana* ait, ne kadarı tam olarak *benim*? Kollarıyla sardığı

benim bedenim mi? Madem sevdiği kişi, sarıldığı kişi ben değildim, o halde şu bedenin *aslında* ne kadarı benimdi, *gerçekte* ne kadarı bana aitti?

İyice düşünün. Size sarılıp tadını çıkaran, sizi öpüp haz duyan karınızın aslında sizin bedeniniz vasıtasıyla kendi aklındaki ve kalbindeki bir başka kişiyle sevişmekte olduğunu öğrenseniz, karınızın ihanetine uğradığınız, kalleşçe aldatıldığınız hissine kapılmaz mıydınız?

Benim başıma gelenin, bundan ne farkı vardı? Hatta benim durumum çok daha kötüydü. Çünkü ilk durumda karınızın sizinle –af buyurun– sevişirken yaptığı, yalnızca bir başkasıyla sevişmesinin taklidinden ibaret, oysa benim durumumda karımın kollarının arasında ben olmayan birinin gerçekliği vardı.

Ve o birinin gerçekliği epey fazlaydı; sonunda daha fazla dayanamadım ve hiçbir zaman benim olmamış, aslında her zaman onun karısı olmuş Dida'nın karşısına, onun gerçekliği yerine kendi gerçekliğimi geçirip, onu yok etmeye kalkışınca, karım birden kendisini hiç tanımadığı bir yabancının kollarında buluverdi ve korktu; bundan böyle beni sevmesine imkân olmadığını, benimle bir dakika daha yaşayamayacağını haykırdı ve çekip gitti.

Evet, dostlarım, göreceğiniz üzere, çekti gitti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. KAÇINILMAZ DELİLİKLER

İlk olarak size, etrafımdaki tanıdıklarımın içinde hayat bulmuş öteki Moscarda'ların hepsini bulup her birini teker teker yok etme isteğim neticesinde yapmaya başladığım delilikleri şöyle bir anlatmak istiyorum.

Kaçınılmaz delilikler. O güne dek benim için, benim gözümde, tamamen bana özgü bir hal içinde, bire bir ben olan bir Moscarda inşa etmeyi hiçbir zaman aklımdan geçirmediğimden, mantıklı ve tutarlı bir biçimde hareket etmemin neden imkânsız olduğu anlaşılacaktır. Tanıdıklarımın bana atfettikleri değişken, doğal olarak da istikrarsız ve neredeyse dengesiz gerçekliği iyice anlamak için elimden geleni yaptıktan sonra, arada bir şu tanıdığın ya da bu tanıdığın karşısına geçtiğimde, onun gözünde nasılsam ya da nasıl olduğumu sanıyorsam onun tam tersi bir tipe bürünecek ve kendimi o kişiye öyle gösterecektim.

Oysa başkalarının gözünde, bugüne dek hiç düşünmediğim pek çok şey yüzünden; fiziksel özelliklerim haricinde, benim görüşümün ve tahminlerimin çok ötesinde bir halim, bir anlamım, bir değerim olmalıydı.

Bunları düşünmemle ve vahşi bir isyanın coşkusunu hissetmemle birlikte; her şey, tek bir şey oluverdi.

II. KEŞİFLER

İsimle başlayalım: *Moscarda.** İnsana zulmedecek kadar çirkin bir ad. Karasineği ve onun sinir bozucu, kulak tırmalıyıcı, tiz vızıltısının verdiği iç gıcıklığını akla getiriyor. Ne ismim ne de medeni halim ruhuma uygundu. Ama ruhumun kendi iç dünyasında her şeyi vardı ve ben kendi içimde ya da etrafımda gördüğüm şeylere ismimin mührünü basmıyordum, aslında bunu yapmayı aklımdan bile geçirmemiştim. Yine de başkaları için ben, içimde taşıdığım o isimsiz, bölünemez bütünlüğünün içinde çeşitlilik barındıran dünya değildim. Tam tersine, dışarıda, onların dünyasında ismi Moscarda olan –ayrık– *biri* idim, başkalarının benim dışımı kapsayan gerçekliğinde, Moscarda isminde, benim olmayan bir gerçekliğin dar ve sınırlı bir açısıydım.

Bir arkadaşımla konuşuyordum: tuhaf bir şey yoktu: bana cevap veriyordu; konuşurken elini kolunu oynattığını görüyordum; sesi her zaman olduğu gibiydi; tipik hareketlerini ve mimiklerini tanıyordum; konuştuğum zaman beni dinlemeye koyulunca o da sesimi, mimiklerimi tanıyordu. Tuhaf olan hiçbir şey yoktu, evet; ta ki aklıma şu gelene kadar: arkadaşımın sesinin benim tanıdığım tonu ile kendisinin tanıdığı ton birebir aynı

* *Mosca* İtalyanca "karasinek" demektir ve Moscarda ismi karasineği çağrıştırır.

değildi ve o kendi sesini tanıyor olsa bile, sesinin asıl tonu benim duyduğum ise, bu durumda aslında kendi sesini tanımıyor olabilirdi; keza görüntüsü de ben onu nasıl görüyorsam öyleydi, yani o bir yandan konuşurken diğer yandan aynada bakarak tanıdığı ve kendince kazandığı görünüm de dahil olmak üzere kendi suretinin hiçbir görüntüsünü kafasında canlandıramadığı için, ona dışarıdan bakarak, o görünümü ona ben vermiş oluyordum.

Aman Tanrım, öyleyse benim başıma neler geliyordu? Aynı şey benim de sesime de oluyor muydu? Görüntüme de mi aynısı oluyordu? Ben artık başkalarına bakan ve konuşan belirsiz bir *ben* değildim; aksine, başkalarının baktığı, onların dışında olan, bilmediğim bir görüntüye ve ses tonuna sahip biri idim. Arkadaşım benim için ne ise, ben de onun için oydum: onun karşısında duran, içine sızılamaz bir beden ve benim için hiçbir anlam ifade etmeyen, üzerinde hiç düşünmediğim, konuşmam boyunca ne aklıma ne de gözümün önüne getirebildiğim, onunsa aşina olduğu genel hatlarımın çizdiği siluetten oluşan bu beden onun açısından beni, diğerlerinin arasında başka biri, yani *Moscarda* yapan timsalimdi. Bu mümkün müydü? Benim bilmediğim o dünyada *Moscarda* söylediklerinin ve yaptıklarının bir toplamıydı; yemek yerken gördükleri kişi *Moscarda*'ydı, sigara içerken gördükleri *Moscarda*, eğlenmeye çıkan

Moscarda, burnunu çeken yine Moscarda; *Moscarda* benim gölgemdi aynı zamanda.

Öyle olup olmadığını bilmiyordum ve üzerinde düşünmüyordum; ama başkaları için, görüntümde, yani onların bana verdiği görünümde, benim tanıyıp bilemeyeceğim bir sesle onların kulaklarına çalınan her kelimemde, her birinin kendine göre yorumlayıp anlamlandırdığı her hareketimde, üstü kapalı bir biçimde daima benim adım ve benim bedenim vardı.

Ebediyen bu isimle damgalanmış olmam ve kendi adımı değiştiremeyecek, eylemlerime ya da duygularıma uygun düşecek, sevebileceğim çeşitli adlar kullanamayacak olmam bana ne kadar sinir bozucu ve aptalca gelirse gelsin; bir kez daha tekrar edeyim, doğduğumdan beri taşıdığım için alıştığım bu ismi büyük bir mesele haline getirmememe; her ne kadar güzel bir isim değilse bile sonuçta çok daha çirkin de olabilirdi dediğim bu ismin yalnızca başkalarının bana seslenmesinin yolu olduğunu ve benim neticede bu isim olmadığımı düşünmeme imkân yoktu. Oysa Richieri'de Porcu* isminde bir Sardo** olamaz mıydı? Evet.

"Bay Porcu..."

Homurtuyla cevap vermiyordu.

"Buyurun, nasıl yardımcı olabilirim?"

---

* Porcu ismi, İtalyanca "domuz" anlamına gelen *porco* kelimesinden türetilmiştir.

** Sardo ismi, İtalyanca "sardalya balığı" anlamına gelen *sarda* kelimesinden türetilmiştir.

Daima temiz ve titiz biriydi ve gülümseyerek cevap verirdi. Hani insan nerdeyse onu bu isimle çağırmaya utanacaktı.

Benim beğenimle fiziksel özelliklerimin uzaktan yakından alakası olmamasına ve vücudumda başka türlü olmasını arzu ettiğim bir şeyin –kendime, şu anda aynada beliren ve benim nazarımda beni temsil eden bu görüntüden başkaca bir görünüm veremiyor oluşum, bu ihtiyacı iyice ayyuka çıkardı– mesela şu saçlar böyle ve bu renkte, bu gözler bu biçimde ve yeşilimsi ve bu burun ve bu ağız keşke böyle olmasaydı da şöyle olsaydı dediğim her kısmın, sanki inatlaşırcasına benim isteğimin tamamen zıttı olmasına rağmen, yine de biz hem ismi hem de fiziksel özellikleri bir tarafa bırakalım: fiziksel özellikleri de bırakalım dedim, çünkü onların korkunç derecede çirkin olabileceklerini eninde sonunda kabullenmek zorunda kalabilirdim ve yaşamak istediğim müddetçe onları taşımak ve onlara katlanmak zorunda olabilirdim; ama neyse ki öyle değillerdi ve ben onlardan memnundum.

Peki ya koşullar? Yani benim elimde olmayan koşullar? Benim dışımda olan, her türlü istek ve arzumdan bağımsız olarak beni belirleyen, beni ben yapan koşullar? İçine doğduğum koşullar ve ailevi koşullarım? Ben o koşulları başkalarının onları kendilerince değerlendirdiği gibi, yani demek istediğim, herkesin kendi tartısına koyup kıskanç-

lığın ağırlığıyla, nefretin ya da çekememezliğin ya da ne bileyim başka bir duygunun ağırlığıyla ölçüp değerlendirdikleri gibi değerlendirmek için, hiçbir zaman tutup önüme koymamış, onların karşılarına geçip bakmamıştım.

Bugüne dek kendimi, hayatta olan bir adam sanmıştım. Böyle bir adam, hepsi bu. Hayatta. Sanki kendimi tamamen kendimden yapmışım gibi. Oysa nasıl ki bu bedeni yapan ben değilsem, nasıl ki bu adı kendime ben vermemişsem; nasıl ki dünyaya kendi isteğim dışında başkaları tarafından getirilmişsem; işte aynı biçimde kendi isteğim dışında ve başkalarının eliyle, benim, duygularımın ve çevremin başına da pek çok şey gelmişti: başkalarının bana yaptığı ve yaşattığı bir sürü şey vardı ve oturup ciddi ciddi bunlar üzerine hiç düşünmediğimden, bende herhangi bir kanı uyandırmamışlardı; oysa şimdi tuhaf ve düşmanca bir kanı üzerime üzerime geliyordu.

Ailemin hikâyesi! Ailemin şehrimdeki hikâyesi: hiç düşünmedim; ama başkalarına göre bu bana dahil bir hikâyeydi, içimdeydi; ben bu aileden biriydim, bu ailenin son mensubuydum; içimde, bedenimde bunun mührünü taşıyordum; başkalarının yürüyüşümde, gülüşümde, selam verişimde büyük bir açıklıkla okuduğu, benimse düşünüp taşınmadan, alışkanlıkla gerçekleştirdiğim eylemlerimin ve düşüncelerimin kim bilir kaç tanesinde ailemin damgasını taşıyordum. Hayat-

ta olan bir adam, meraklı ama amaçsız düşüncelerle hınca hınç dolu kafasına rağmen her gün aylaklık eden, avare bir ömür süren herhangi bir adam olduğuma inanıyordum; hayır, hayır: kendim için herhangi biri olabilirdim ama başkaları için öyle değildim; başkalarına göre bende, kendi kendime vermediğim ya da kendimde yaratmadığım ve aslında hiç dikkatle ele almadığım belirli pek çok tutum ve davranışın birer örneği vardı; mesela başıboş bir adam olduğuma inandığımı söylerken tamamen bana ait olduğunu düşündüğüm bu avarelik başkalarına göre benim değildi: bana babamdan kalmıştı, babamın zenginliğine dayanıyordu; ve bu başıboşluk bir vahşetti, çünkü babam...

Of! Ne keşif ama! Babam... Babamın hayatı...

III. KÖKLER

Sanki şu an karşımdaymış gibi. Uzun boylu, şişman ve kel kafalıydı. Ne zaman gülümsese, cam gibi mavimsi gözlerinde beliren aydınlık ona bir ışıltı katıyormuş gibi gelirdi; bana karşı tuhaf bir sevecenlik gösterirdi, biraz cana yakın biraz da alaycı ama şefkatliydi; sanki benim bu alayı hak ettiğimi düşünmekten derin bir keyif alıyor gibiydi, çünkü onun gözünde ben, kendine tanıdığı zararsız bir cömertliğin nimeti sayılırdım.

Bugüne dek hiç dikkat etmemiştim, oysa son derece sağlam kökleri ve kızılımsı rengiyle yanaklarını donuklaştıran gür sakallarının arasında o gülümseyişin, ortası hafif sararmış pos bıyıklarının altında durup dururken beliriveren o sırıtışın altına meğerse içten içe attığı sessiz ve soğuk kahkahalarını gizliyormuş. Ve gizlediği gülüşün tomurcuk tomurcuk ışıltı saçtığı gözleriyle, bana karşı gösterdiği sevecenlikte şimdi korkunç bir sinsilik görüyordum: tüylerimi diken diken eden pek çok şey birdenbire su yüzüne çıkıverdi. İşte, cam gibi gözlerdeki o bakış beni yakalamış; büyülenmiş halde kalayım, böylece o sevecen tutumun altında neler yattığını görmeyeyim diye sıkı sıkı kavramıştı.

"Ama sen eskiden de ahmağın tekiydin, şimdi de öylesin... Evet, düşüncelerinin peşine takılıp giden ve kendini durdurmak için, peşine takıldığın o düşüncelerden birini durdurman gerektiğini aklından geçirmeyen zavallı ve aciz bir aptalsın; düşüncelerinin etrafında dönüp duruyorsun ve kendini alıkoymaya hiç niyetin yok; gözlerini dikip kendine bakıyor, sonunda uyuyakalıyorsun; ertesi sabah gözlerini açınca yine aynı düşünceyi karşında buluyorsun ve dün de hava böyleydiyse, yine böyle bir güneş vardıysa, dün çözüm bulamadığın şeye bugün nasıl çözüm bulacaksın, bilmiyorsun; görüyorsun işte, el mahkûm, seni böyle olduğun gibi sevmeye mecburum. Ellerim mi? Ne diye bakıyorsun bana? Ha, şu kızıl tüyleri diyorsun, hani parmaklarımın da üs-

tünde olan? Yüzükler... çok mu? Bir de şu kocaman kravat iğnesi ve saatin kordonu... Üzerimdeki altınlar çok fazla, öyle mi? Ne bakıyorsun be?"

Öfkenin tuhaf bir biçimde şu gözlerden, şu altınlardan çıkıp yılan gibi kıvrıla kıvrıla mavimsi kılcal damarlar boyunca yukarıya solgun alına doğru ıstırap içinde tırmandığını, sonra daha da yukarıya, benimkine benzeyen –daha doğrusu benimkiler onunkilere benziyor– kızıl saçların –bir dakika, bu saçları bana o verdiğine göre, nasıl benim olabilirler ki?– çepeçevre sardığı parlak kafatasına doğru binbir çabayla yayıldığını görüyordum. O parlak kafa, sanki havaya karışıp boşlukta yitmiş gibi karşımda yavaş yavaş silinip gitti.

Babam!

Şimdi bu boşluğun içi, şekilden ve duygudan yoksun olan her şeyin ruhlara geçit vermeyen suskun hareketsizliğiyle ağırlaşmış, dehşet verici bir sessizlik.

Bir andı, ama sonsuzdu. Mecburiyetlerin kör karanlığını, bazı şeyleri değiştirmenin imkânsızlığını kahredici bir çaresizlikle içimde hissettim. Zaman hapishanesi: daha önce ya da daha sonra değil, şimdi doğmak; verilmiş bir isim ve verilmiş bir beden içinde olmak; bir sebepler zinciri; şu adamın ektiği tohum; o adamın istemeden babam oluşu; benim bu tohumdan dünyaya gelişim; bu dalların bir devamı, bu köklerin bir tezahürü olarak şu adamın istenmeyen meyvesi oluşum.

IV. TOHUM

Böylece babamı ilk defa hiç görmediğim bir biçimde gördüm: ama onun kendini gördüğü ya da olduğunu sandığı biçimde değil, zaten bunu asla bilemem, hayır; başkalarının onun hakkındaki söylemlerinden çıkardığım ve şimdi gözümün önünde canlanan gerçekliğin içinde, hayatın içindeki haliyle, tamamen yabancısı olduğum biri gibi, dışarıdan gördüm onu.

Bu belki bütün evlatların başına geliyordur. Bizim gözümüzde saygı duyulan biri olan babamızın kimi zaman hepimizi yerin dibine sokacak kadar küçük düştüğünü fark ettiğimiz olur. Fark etmek derken, bizim babamıza verdiğimiz gerçekliği başkalarının ona vermediğinin ve asla veremeyeceğinin ayrımına varışımızdan bahsediyorum. Babamızın, yanımızda olmadığı zamanlarda, diğer insanlarla kurduğu ilişkiler içinde nasıl biri olduğunu, başkalarının onunla konuştuğu ya da onu konuşturdukları, güldürdükleri, bir şeye baktırdıkları esnada keşfederiz ve bir an için bizim de orada olduğumuzu tamamen unuturlarsa, diğerlerinin babamıza baktıklarında gördükleri kişiye, onda tanıdıkları adama, şöyle bir göz atma imkânımız olur. Başka biri. Nasıl? Bilmek mümkün değil. Babamız kaş göz işaretiyle bizim de orada olduğumuzu gösterdi. İçimizde bir anda bu ufacık işaretin yardığı kocaman bir uçurum açıldı. Bize

çok yakın olan, bir sıçrayışta çok uzağımıza düştü ve şimdi oradan gözümüze yabancı görünüyor. Hayatınızın tamamen un ufak olduğunu hissediyorsunuz, yalnızca o adama tutunan bir nokta kalıyor geriye. O nokta ise utanç verici. Onunla olan bağımızın sanki öngörülebilir, sıradan bir olaymış gibi kesilmesiyle, koparak yeniden doğuyoruz; oysa bu kopuşumuz ve koparak doğuşumuz, o yabancının hayatında bile isteye gerçekleştirdiği bir şey değil, şimdi öfke ve neredeyse nefret duymamıza yol açan bir harekette bulunmasının, kısacık bir anının meyvesi. Ve babamızla göz göze geldiğimiz o an, gözlerinden, tam olarak nefret etmese de aslında bizden pek hazzetmediğini okuyoruz. Tetikte bekleyen düşmanca gözlerimizle, karşısında ayakta dikilen biz, onun için, kısacık bir zevk ya da ihtiyaç anının hiç beklenmeyen bir dışavurumuyuz: bilmeden ektiği o tohum, şimdi karşısına dikilmiş, soran ve yargılayan bakışlarla, kendi canının istediği gibi biri, özgür biri, bizim nazarımızda dahi *başka biri* olmasına engel olan, o salyangoz gibi pörtlek gözlerini dikmiş ona bakıyor.

V. BAŞKA BİR İSİM VERMEK

Şimdiye dek babamı kendimden böylesine koparıp ayırdığım hiç olmamıştı. Onu ne zaman düşünsem, her ne kadar bana pek babalık etmemiş-

se de, benim için olduğu kadarıyla daima bir baba olarak canlanır hatırımda. Annemin gencecik yaşta ölmesinin ardından, ilk olarak Richieri'den epey uzaktaki bir koleje yerleştirildim, sonra bir başkasında ve son olarak on sekiz yaşıma dek bir üçüncüsünde kaldım; ardından üniversiteye girdim ve altı yıl boyunca bir o bölümde, bir bu bölümde okuyup durdum ama dişe dokunur hiçbir şey öğrenmedim; bu yüzden sonunda Richieri'ye geri çağrıldım ve döner dönmez; ödül olsun diye mi, yoksa cezalandırılmak için mi, bilmem; derhal evlendirildim. İki yıl sonra babam şu biraz cana yakın biraz da alaycı –daha önce söylediğim gibi– sevecen gülümsemesinden başka kendine dair tek bir canlı anı bırakmadan öldü.

Fakat kendi payına kimdi bu adam? Şimdi tamamen ölüyordu, babam. Başkaları için bu adamın kim olduğu... Benim için öylesine azdı ki varlığı! O başkalarına, başkalarının ona verdiği gerçeklikten gelerek varıyordu ve o bu gerçekliğe kuşkuyla bakıyor, şu bana özel gülümseyişini takınıyordu. Şimdi o gülümsemeyi anlıyorum ve neden öyle korkunç olduğunu çözüyorum.

Üniversitedeyken sınıf arkadaşlarım pek çok defa, "Neyin nesidir baban?" diye sorarlardı. "Bankacı" derdim.

Çünkü babam *benim için* bankacıydı. Babanız cellât olsa, onun size, sizin de ona beslediğiniz sevgi ile onun mesleğini bağdaştırabilmek adına,

yaptığı işe aile arasında nasıl bir isim takardınız? Ah, size karşı çok ama çok iyiydi, biliyorum, söylemenize gerek bile yok; böyle bir babanın biricik yavrusuna duyduğu kusursuz sevgiyi, evladının beyaz gömleğinin yakasındaki düğmeyi iliklerken, hassas yüreği yüzünden kocaman ellerinin nasıl da titrediğini hayal edebiliyorum. Sonrasında güneş doğuyor ve gaddar bir gün başlıyor, aynı eller bu kez darağacında. Çünkü şimdi, bir bankacının namı, yüzdesini önce ondan yirmiye, derken yirmiden kırka çıkarmasıyla, tefeci olarak alıp başını yürüdüğünde ve yaşadığı şehirde başka şeyleri geride bırakarak bu namla ünlendiğinde, o namın daha sonra oğlunun omuzlarına bir yük gibi bindiğini ve şimdi her şeyden habersiz oğlunun, daha sonra bu sefil lüksü ve babasının yarı cana yakın yarı alaycı –bunu size söyleyen benim– sevecen gülümseyişini gerçekten hak edip etmediğine dair tuhaf düşüncelerinin kafasını allak bullak edeceğini gayet açık bir biçimde görebiliyorum.

VI. HEM İYİ HEM DE ASİ OĞUL

Bu keşfin ardından gözlerimi aşağılanma ve mutsuz olma korkusunun dehşeti bürümüş, içimde gerçekten böyle hisler olduğuna hiç kimsenin inanmayacağı ve itibar etmeyeceği şüphesini per-

delemeye çalışan dudaklarıma boş bir gülümseme iliştirmiş halimle karım Dida'nın karşısına geçtim.

Hatırlıyorum, aydınlık bir odadaydı, beyaz elbisesinin içinde güneşten kopan bir damla onu sarmalayıp yutmuş gibiydi; yeni aldığı baharlık kıyafetleri, üç kapılı, beyaz boyalı ve yaldızlı, geniş dolaba yerleştiriyordu.

Gizli utancın burukluğu yüzünden boğazımdan fazla tuhaf bir ses çıkmasın diye büyük bir çaba harcayarak ona, "Benim mesleğimin ne olduğunu biliyor musun, Dida?" diye sordum.

Dida sanki beni tanımıyormuş gibi önce bana bir bakmak için geriye döndü; elinde hardal rengi vual bir elbise ve elbiseyi astığı askı vardı. Donup kalmış gibiydi, "Mesleğin?" diye tekrar etti.

Cevap vermeyi savsaklayınca, sorumu yeniden sormak için, ruhumu adeta paramparça eden o utancın kekremsi tadını yeniden duymak zorunda kaldım. Ama bu kez dilimin bağı çözülmüş gibiydi, "Evet" dedim "Ne iş yapıyorum ben?"

Dida önce durup bana biraz baktı, sonra da kocaman bir kahkaha patlattı.

"Ne diyorsun, Gengè?"

O kahkahanın patlayışı ile bir an için, ruhumun kendi derinliklerine mercek tutarken dehşet içinde burun buruna geldiği o karabasan, mecburiyetlerin o karanlık kâbusu, o büyük korku, dağılıverdi.

Ah, işte başkaları için bir tefeci; karım Dida için de bir ahmaktım. Burada, karımın gözünde ve ka-

rımın ruhunda biri idim, Gengè'dim; dışarıda, Richieri'deki insanların yalnızca gözünde ve ruhunda kim bilir kaç tane daha Gengè vardı. İçimde, kendini kökeninin tüm bağlayıcılığından muaf ve bağımsız hisseden ruhum ise benim başıma gelenleri, başkalarının bana yaşattıklarını, özellikle şu para mevzusu ve babamın mesleği yüzünden hakkımda oluşan kanıları, hiç üstüne alınmıyordu.

Demek öyle? Peki o halde kim alınacak üstüne? Başkalarının bana verdiği o küçümsenmiş gerçekliği kendi gerçekliğim olarak kabul edemesem bile, kendi kendime vereceğim bir gerçekliğin, başkalarının bu beden üstünden bana yükledikleri kadar sahici bir gerçeklik olamayacağını kabullenmek zorundaydım. Oysa az evvel karımı güldürecek kadar –Ne iş yaptığını bilmek istiyormuş! Nesini bilmiyorsa?– aptalca bir laf etmiş olan *onun* Gengè'si şu an karımın karşısında dikili duran bu bedeni kendine mal ettiğinden beri, bu beden bana *benim*miş gibi bile gelmiyordu.

Kendi kendime "kıyak zenginlik" dedim, bana hayatın dışındanmış gibi görünen sessizliğin içinden koparıp getirdiğim bir sesle; çünkü karımın karşısında 'bizzat ben olan ben'in bir gölgesi olduğumdan, onunla aslında nereden konuşmakta olduğumu bilmiyordum.

Kolunda hardal rengi elbiseyle, "Ne diyorsun?" dedi yeniden, o sapasağlam hayatının içinden gelen sesiyle.

Cevap vermediğimi görünce, Gengè'nin, şehirdekilerin babamın işinden hangi isimle bahsettiklerinden sanki hiç haberi yokmuş gibi davranmak zorunda olduğunu bildiğinden, yanıma geldi, koluma girdi ve Gengè'ye ait olmayan bir bakışı silmek ister gibi gözlerime soluğunu üfledi.

Ama ben babamdan daha berbat değil miydim? Of! En azından babam çalışıyordu... Ama ben! Ben ne halt ediyordum? Hem iyi hem de asi bir oğul. Babamın sözde bankası, güvendiği dostları Firbo ve Quantorzo'nun emekleri sayesinde çalışmaya devam ederken, işler tıkır tıkır ilerlerken; yok, burnunun sağa doğru yamuk olduğunu keşfetmişmiş, vay efendim, her şeyin bir de görünmeyen tarafı varmışmış gibi yadırganacak (ve de tuhaf) şeylerden bahseden iyi bir oğul. Bankada küçük çaplı başka ortaklar da bulunuyordu, iki güvenilir arkadaş, –daha doğrusu– iki çıkar ortağının orada olması sayesinde, işlere burnumu sokmadan, her şey gayet güzel ilerliyordu. Ortakların hepsinin sevdiği biriydim: Quantorzo beni evladı gibi, Firbo da kardeşi gibi severdi; ikisi de benimle iş konuşulmasının gereksiz ve imzadan imzaya çağrılmamın yeterli olduğunu bilirdi; ben imzamı atardım ve her şey tamam olurdu. Fakat hepsi bu değildi, çünkü bazen elinde bir tavsiye mektubuyla bana gelenler olurdu ve Quantorza'nun ya da Firbo'nun yanına giderken kendilerine eşlik etmem için ricada bulunurlardı; bense o esnada, gelen kişinin çe-

nesindeki gamzenin ortalı durmadığı için suratını tamı tamına iki eşit kısma bölmediğini, yüzünün bir tarafını daha çıkık ve daha geniş, diğer tarafını ise daha geride gösterdiğini keşfetmekle meşgul olurdum.

Nasıl olmuştu da bugüne kadar kimse canımı almamıştı? Beni öldürmüyorlardı, dostlarım; çünkü nasıl ben bugüne dek kendimden kopup da kendime bakmamışsam ve içinde bulunduğum şartlar üstüne hiç kafa yormayıp, o şartların içine doğduğum ve içinde büyüdüğüm için bir kör gibi kabullenip hepsini son derece olağan bulmuşsam; aynı şekilde benim böyle biri oluşum başkalarına da gayet olağan geliyordu; beni bu halimle tanıyorlar, böyle biliyorlardı; beni başka türlü düşünemezlerdi ve her biri yüzüme nefret duymadan bakabiliyor ve bu iyi ama asi oğula gülümseyebiliyordu.

Hepsi mi?

İkişer çift gözün, dört zehirli hançer gibi birden ruhuma saplandığını hissettim: Eve dönerken yol üstünde her gün rastladığım Marco di Dio ve karısı Diamante'nin gözleriydi bunlar.

VII. HERKES İÇİN GEREKLİ BİR PARANTEZ

Marco di Dio ve karısı Diamente benim ilk kurbanlarım (yanlış hatırlamıyorsam) olma şerefine

nail oldular. Yani bir Moscarda'nın yıkımı deneyine ilk seçilenlerdi.

Ama hangi hakla bundan bahsediyorum? Hangi hakla dışımdakilere bir görünüş ve bir ses veriyorum? Onlara dair ne biliyorum? Nasıl onlardan bahsedebilirim? Onlara dışarıdan bakıyor ve doğal olarak, onları kendilerinin hiç tanımadığı bir biçim içinde, benim için oldukları halleriyle görüyorum. O halde yakınıp durduğum haksızlığın aynısını ben de başkalarına yapmış olmuyor muyum?

Evet, elbette; ama arada küçük bir fark var; herkes, nasıl biri olduğuna inanıyorsa ve kendini nasıl görüyorsa, gerek kendisi gerek başkaları için en hilesiz, en içten halinin nasıl olduğunu sanıyorsa, o hal içinde, şu veya bu biçimde, canının istediği şekilde kendini kurar ve tamamladığı bu kurulumu sabitler. İşte arada, size en başta da bahsettiğim bu sabitleyiş farkı var. Böylesi bir haddini bilmezlik, ne olursa olsun, cezalandırılmayı gerektirir.

Ama biliyorum, henüz pes etmeye niyetiniz yok ve "Ya etmenler? Ah, Tanrı aşkına, belirleyici etmenler yok mu?" diye bağırıyorsunuz.

"Evet, var."

Doğmak bir etmendir. Size daha önce de söylediğim gibi, başka bir zamanda değil de o zamanda; bu babadan ya da şu babadan; şu koşullarda ya da bu koşullarda; kız ya da erkek olarak; Laponya'da

ya da Afrika'nın ortasında; güzel ya da çirkin; sırtında bir kamburla ya da kambursuz olarak doğmak: *etmenler*. Bir gözünüzü kaybetmeniz de bir etmendir, hatta iki gözünüzü birden kaybedebilirsiniz ve eğer bir ressamsanız, başınıza gelebilecek en kötü etmen bu olur.

Zaman, mekân: zorunluluk. Kader, şans, durumlar: tamamı hayatın cilveleri. Var olmak istiyor musunuz? Var olan bu. Soyutluğun içinde var olunmaz. Mevcudiyetin koşulu bir biçim içinde varlığa gelmek ve bir zaman sonra onun içinde, öyle ya da böyle, şurada veya burada sona ermektir. Ve her şey, sürekliliği boyunca, içine girdiği biçimin bedelini, öyle oluşunun ve başka türlü olamayışının bedelini sırtlanmak zorundadır. Şuradaki eciş bücüş tuhaf varlık, gayet iyi hazırlanmış bir şakaya, yalnızca bir dakikalığına katlanılabilir bir komediye benziyor, bir dakikacık o kadar; sonra doğrulacak, ayağa kalkacak, dik ve çevik olacak. Ne! Tüm yaşamı boyunca hep böyle mi kalacak; zaten yalnızca bir tane hayatı var ve o hayatının tamamını böyle geçireceğini kabullenmesi mi gerekecek?

Eylemler de biçimler gibidir.

Tamamlandıktan sonra bir eylem, 'şu' olmuştur; artık değişmez. Birisi bir eylemde bulunduğunda, daha sonra o eylemin içindeki kendini kendisiymiş gibi hissedemese ya da o eylemin içindeki kendini kendiyle bağdaştıramasa bile, yaptığı şey aynen kalır: onun için bir hapishaneye dönüşür.

Biriyle evlendiniz diyelim; ya da daha somut bir örnek olsun, bir şey çaldınız ve yakalandınız; veya birini öldürdünüz; eyleminizin sonuçları etrafınızı bir koza gibi sımsıkı sarar, dört bir yandan sizi kuşatıp pençelerini uzatır ve istemediğiniz ya da önceden kestiremediğiniz sonuçlarıyla birlikte üstlendiğiniz eylemlerinizin sorumluluğu, her yanı saran, nefes alınamayacak kadar yoğun bir hava kütlesi gibi tüm ağırlığıyla üstünüze çöker. Kendinizi artık nasıl kurtarabilirsiniz?

Doğru. Fakat bunu söylemekle, neyi kastediyorsunuz? Eylemlerin, biçimler gibi, benim gerçekliğimi ya da sizin gerçekliğinizi belirlediklerini mi? Ama nasıl? Niçin? Birer hapishane olduklarına itiraz edecek kimse yoktur. Niyetiniz sadece bu iddiada bulunmaksa, gardınızı alırken elinizde bana karşı ileri süreceğiniz hiçbir şey yok demektir; çünkü ben de bire bir aynı şeyi, birer hapishane olduklarını söylüyorum, hatta insanın hayal edebileceği en haksız, en adaletsiz hapishane olduğunu belirterek bu söylemi destekliyorum.

Ah Yüce Tanrım, size bunu kanıtladığımı sanmıştım! Mesela Tizio'yu ele alalım. Ben Tizio'yu tanıyorum. Tanıdığım kadarıyla ona kendimce bir gerçeklik veriyorum; sizin tanıdığınız Tizio ile benim tanıdığım Tizio bir değil kuşkusuz, çünkü her birimiz onu kendince tanıyor ve ona kendince bir gerçeklik veriyoruz. Halihazırda Tizio'nun kendi gerçeklikleri, aramızdan tanıdığı kişilerin toplam sayısı kadardır, çünkü benle birlikteyken içinde

olduğu tanınma hali, sizin yanınızda tanındığı halden farklıdır, üçüncü biri ile birlikteyken başka bir tanınma haline bürünür, dördüncü birinin yanında dördüncü bir tanınma biçimi çıkar ortaya ve bu böyle sürüp gider. Bunun anlamı ise şudur: Tizio gerçekte benimleyken biri, sizinle başka biri, üçüncü biriyle birlikteyken başka biri, dördüncü ile başka biridir ve üstelik kendisi de kendisinin herkes için özellikle tek bir kişi olduğu yanılgısı içindedir. Üzücü olansa, ya da hoşunuza gidecekse işin komik yanı da diyebiliriz, şudur: Bir eylemde bulunuruz. Bu eylemin içinde tüm benliğimizle yer aldığımıza inancımız tamdır. Daha sonra ise ne yazık ki işin iç yüzünün hiç de öyle olmadığını görürüz; talihsizlik sonucu yakayı ele vermemizle bir anda şüpheli konumuna düşünce, bunun aslında, olduğumuz ya da olabileceğimiz pek çok bizden yalnızca birinin başının altından çıktığını, yapılan eylemin aslında sadece bir tanesinin marifeti olduğunu fark ederiz: yani demek istediğim, bizdeki benlerin teker teker hepsinin bu eyleme müdahil olmadığıdır; üstelik yalnızca bu eyleme bakarak kelepçeyi hepimize takmanız ve hepimize şüpheli gözüyle yaklaşmanız, bu yegâne eylem sanki içimizdeki tüm varoluşa mal edilebilirmiş gibi ilmeği hepimizin boynuna geçirmeniz, tek bir eylem yüzünden tamamımızın yargılanıyor oluşu ne büyük bir adaletsizliktir.

"Fakat ben aynı zamanda buyum ve şuyum, sonra bir de buyum!" diye bağırmaya başlarız.

Evet, o birinin eyleminin dışında kalan, o eylemle hiç alakası olmayan ya da o eyleme pek az yansıyan daha niceleri vardır. Sadece bu olsa yine neyse, ama kendi kendimize bir dakikalığına verdiğimiz gerçekliğin içinde harekete geçip eylemi tamamlayan o içimizdeki biri, eylemden hemen sonra genellikle ortadan kaybolur ve eylemin hatırası içimizde, kaygı verici, hiçbir yere oturtulamayan, esrarengiz bir rüya gibi kalır. Bir diğeri, on tanesi, mevcut bizlerin ve olabileceklerimizin hepsi, içimizde bulunanların her biri, kafalarını birer birer kaldırırlar ve böyle bir şeyi yapmaya nasıl kalkışabildiğimizi sorarlar; biz ise ne diyeceğimizi bilemez halde, hiçbir açıklama yapamayız.

Artık geride kalmış olan gerçekler.

Eğer çok ağır etmenler yoksa, bu geçmiş gerçeklikleri birer yanılgı olarak adlandırırız. Evet, böylesi iyi gelir, çünkü aslında her gerçek bir yanılgıdan ibarettir. Şu anda karşı karşıya olduğunuz bir yanılgıdan bahsedeceğim, hem örnek olma açısından tam da biçilmiş kaftan.

"Yanılıyorsunuz!"

Çok yüzeyseliz; ben de, siz de. Kökleri çok daha derinlerde olan bu komedinin kalbine kadar ilerlemiyoruz, sevgili dostlarım. Burada olan şey şudur: mevcudiyetin eylemselliği için biçim zorunludur, bu biçim kendinde yarattığı görüntülerden meydana gelir ve biz gerçeklik değerini işte bu biçime yükleriz. Mevcudiyetin o biçim içinde ve o eylem içerisinde bize nasıl göründüğüne göre, bu

değer doğal olarak değişir. İster istemez şuna verilen biçimin o olmadığı, şu eylemin öyle bir çerçeve içinde yapılmadığı, diğerlerinin yanılmakta olduğu zannına düşeriz.

Fakat az sonra yerimizden birazcık kıpırdadığımızda, aslında bizim de yanıldığımızı, öyle dediğimizin öyle olmadığını, bu dediğimizin bu çıkmadığını fark etmemizle birlikte bu ve böyle dediklerimizin hiçbir zaman hiçbir durağan hal ve kesinlik içinde ne bu ne de böyle olmuş olduğunu fakat bundan şuna, böyleden şöyleye dönüştüğünü, tek bir noktadan hepsinin yanlış ya da hepsinin doğru görünebileceğini ve bunların arasında aslında bir fark olmadığını kaçınılmaz bir biçimde kabullenmek zorunda kalırız, çünkü bize verilmiş olan bir gerçeklik yoktur, aslında halihazırda bir gerçeklik de yoktur fakat eğer biz olsun istiyorsak, onu kendimiz kurmak zorundayızdır: ancak gerçeklik daima ve sınırsızca değiştiğinden, herkes için, her zaman geçerli, tek bir gerçeklik asla olamaz. Bugünkü gerçekliğin yegâne gerçeklik olduğu yanılsaması bir yandan bize dayanak sağlasa da, diğer yandan bizi dipsiz bir boşluğun içine sürükler, çünkü bugünün gerçekliği, yarın yanılsama damgası yemeye mahkûmdur. Hem zaten yaşam bir sonuca varmaz. Varamaz. Yarın bir sonuca varacak olsa her şey sona erer.

VIII. BİRAZ ALÇALALIM

Epey yükseğe çıkmışız gibi geldi, değil mi? Biraz alçalalım öyleyse. Top esnektir ama zıplaması için önce yere değmesi gerekir. Yerden sektirip yeniden elimize gelmesini sağlayalım.

Hangi etmenlerden bahsetmek istersiniz? Benim filanca yılın, falanca ayının, filan gününde, soylu Richieri şehrinin filanca sokağındaki, falanca numaralı evde, Bay Filan Falan ile Bayan Falan Filan'dan dünyaya geldiğimden; altı günlükken semt kilisesinde vaftiz edildiğimden; altı yaşındayken okula başladığımdan; yirmi üç yaşında evlendiğimden; bir metre seksen altı santim boyunda, kızıl tenli biri oluşumdan, vesaire vesaire?

Bunlar beni betimleyen nitelikler. Siz belirleyici etmenler diyorsunuz. Bu verilerden ortaya benim gerçekliğimi mi çıkarmak istiyorsunuz? Kendi başlarına hiçbir anlam ifade etmeyen bu verilerin herkes için eşit değer taşıdıklarına inanıyor musunuz? Benim tam ve kesin bir temsilim olduklarını varsaysak bile, beni nerede temsil ediyorlar? Hangi gerçekliğin içinde?

Bir başkasının değil, sonra şu diğerinin veya o ötekinin de değil, bizzat sizin kendi gerçekliğinizin içinde, beni temsil ediyorlar. Belki de hepimiz için tek bir gerçeklik vardır? Ama teker teker her birimiz için birer gerçeklik olmadığını gördüğümüze

göre, o halde içimizdeki kendi gerçekliğimiz de sürekli bir değişim halinde! Öyleyse?

İşte buradayız, ayaklarımız yere basıyor. Beş kişi misiniz? Benimle gelin.

Burası filanca yılın, falanca ayının, filan gününde doğduğum ev. İlk olarak topografik özellikler ve yükseklik, genişlik, ön cephedeki pencere sayısı gibi bilgilerin bu evi hepinizin gözünde aynı ev yapması; ikinci olarak benim, filan yılın, falan ayının, filanca günü, kızıl tenli olarak doğmamın ve şimdi bir metre seksen altı santim olmamın hepinizin gözünde beni aynı kişi yapması verilerinden yola çıkarsak; bu durumda beşiniz de bana ve bu eve aynı gerçekliği mi vermiş oluyorsunuz? Derme çatma bir harabede yaşayan size bu ev güzel bir saray gibi geliyor; siz ise sanatsal zevk sahibisiniz, onun için bu ev gözünüze çok bayağı görünüyor; sizin hayatınızın acı dolu bir döneminin hatırasını su yüzüne çıkardığından, sokaktan gönülsüzce geçiyor, eve bakarken kaşlarınızı çatıyorsunuz; sizin bakışlarınızda ise şefkat var, çünkü –biliyorum– tam karşıda anneniz otururdu ve annemle çok iyi arkadaşlardı.

Ya burada doğmuş olan ben? Ah Tanrım! Beşiniz için de bir olan bu evde, beşinize göre de filanca yılın, filanca ayının, filan günü doğan bir budalanın, beşiniz için de aynı budala olabileceğine inanıyor musunuz? İçinizden biri, Quantorzo'yu bankanın müdürü ve Firbo'yu hukuk danışmanı

yaptığım için budala olduğuma hükmedecek, bir diğeriniz ise aynı sebeplerden dolayı tilki gibi kurnaz olduğum yargısına varırken, her sabah karımın köpeğini gezmeye götürüşümü budalalığımın apaçık kanıtı sayacak.

Beş adet budala. Her birinizin içinde birer tane. Karşınızda duran ve dışarıdan gördüğünüz gibi görünen, içimde ise şu ev misali bir tane ve beş tane olan, her biri Moscarda adını taşıyan, kendi başlarına ne bir şey ne de biri olabilen, her ne kadar –Moscarda!– diye seslenseniz beşi birden kafasını çevirecekse de, sizin ona verdiğiniz görünümler dahilinde beş farklı portre çizen, beş görünüş; güldüğüm zaman beş sırıtış, vesaire, vesaire...

Her hareketim sizin nazarınızda, o beşinden birinin hareketi olacak. Peki, bunların beşi de birbirinden farklıysa, bu hareketin, aynı hareket olabilmesi mümkün mü? Her biriniz bu hareketi yorumlayacak ve bana verdiğiniz gerçeklik uyarınca harekete bir anlam ve değer yükleyeceksiniz.

Biri, " Moscarda bunu yaptı" diyecek.

Öbürü, "Bu da nerden çıktı? Onun yaptığı bambaşkaydı!"

Üçüncüsü, "Bana kalırsa iyi yapmış. Yapması gereken de buydu!"

Dördüncüsü, "Öylesi böylesi yok! Berbat etmiş. Oysa yapması gereken..."

Ve beşincisi, "Neymiş acaba yapması gereken? Adam hiçbir şey yapmamış ki!"

Ve birinizin Moscarda'sı ile ötekinizin Moscarda'sının aynı Moscarda olmadığını kabullenmeye hiç niyetlenmeden, Moscarda'nın neyi yapıp neyi yapmadığı, neyi yapması ve neyi yapmaması gerektiği konusunda birbirinizle kavgaya tutuşuyorsunuz; aslında söz konusu olan beş Moscarda iken, siz yalnızca karşınızda duran ve tam da sizin gördüğünüz ve dokunduğunuz gibi şu şu biçimde olan tek bir Moscarda'dan bahsettiğinizi zannediyorsunuz; oysa diğer dördünün de karşısında duran, her birinin gördüğü ve dokunduğu biçimde, şu şu özelliklerde olan, her biri için ayrı ayrı Moscardalar var. Toplam beş tane, hatta diğerlerinin gördüğü ve dokunduğu ile Moscarda'nınki aynı olmadığına göre, zavallı Moscarda'nın kendi gördüğü ve dokunduğunu da sayarsak ortada altı tane biri ve hiçbiri var.

IX. PARANTEZİ KAPATALIM

Her şeye rağmen, sahip olduğunuza inandığınız gerçekliği size vermek için elimden geleni yapacağıma, yani içimde kendi istediğiniz biçimde var olmanızı sağlamaya çalışacağıma, hiç şüpheniz olmasın. Ama bunun mümkün olmadığını artık gayet iyi biliyoruz, çünkü sizin, kendi gözünüzdeki gibi bir temsilinizi oluşturmak için ne kadar

çabalarsam çabalayayım, ortaya çıkan, kendinizin ve başkalarının gözündeki siz değil, yalnızca bana göre bir siz olacak.

Madem sizin gözünüzde benim, sizin bana verdiğinizden başkaca bir gerçekliğim yok; o halde bana vermiş olduğunuz ve sizin için yegâne doğru olan bu gerçekliği (bana nasıl bir gerçeklik verdiğinizi ancak Tanrı bilir!) en az benim kendi kendime verebileceğim gerçeklik kadar sahici olması koşuluyla, tanıyıp kabullenmeye hazırım. Kusura bakmayın ama ben bunu yapmaya hazırken, siz, benim size verirken mümkün olabildiğince kendi gözünüzdeki kendi temsiliniz gibi olması için uğraştığım gerçeklikten yakınmaya yelteniyorsunuz, öyle mi?

Benim gözümde neyseniz gerçekte de o olduğunuzu iddia etmiyorum. Sizin, kendi gözünüzde olduğunuz kişi dahi olmadığınızı, varlığınızın tüm olasılıkları dahilinde, olaylar, ilişkiler ve çevresel faktörüler doğrultusunda belirli bir zaman diliminde pek çok biri olabildiğinizi daha önce açığa çıkarmıştık zaten. O halde size nasıl haksızlık yapıyor olabilirim ki? Asıl sizin bana yaptığınız haksızlık! Sizin bana verdiğiniz gerçeklik dışında bir gerçekliğim olmadığını ve olamayacağını sanıyor, sadece kendi verdiğiniz gerçekliğe inanıyorsunuz: bana dair oluşturduğunuz bu kanı, aslında algıladığınız bir mevcudiyetin tüm mümkün halleri içinden size görünen ve sizin de mümkün mertebe

tanıyabildiğiniz bir tanesi, çünkü yalnızca siz değil, sizin kadar ben de kendim için ne olabileceğimi bilemiyorum.

X. İKİ ZİYARET

Şu küçük kitabımı okurken, başından beri yüzünüzden hiç eksik olmayan o alaycı gülümseyişinizin ne kadar aptalca olduğunu gösterecek nitelikte olan birbirine dolaşık iki ziyaretin hiç beklenmedik bir anda gerçekleşmiş olmasına çok memnun oldum.

Eski arkadaşınızın yanında çizdiğiniz kötü portreden dolayı hâlâ tedirgin –halinizi görüyorum-, sinirli ve keyifsizsiniz; yeni birisi gelir gelmez onu sudan bir sebeple hemen postaladınız, çünkü diğer kişinin orada bulunması, onu görmeye, konuşmasını dinlemeye, gülüşünü duymaya tahammül edememenize neden oldu. Fakat nasıl olur? Diğeri gelmeden hemen önce birlikte sohbet etmekten ve gülmekten bu kadar keyif aldığınız kişiyi nasıl böyle gönderirsiniz?

Gönderdiniz. Kimi? Eski arkadaşınızı mı? Gönderdiğiniz kişinin o olduğuna gerçekten inanıyor musunuz?

Bunun üzerine biraz düşünün.

Başka biri gelince gönderilen arkadaşınızın bunda bir kabahati ya da parmağı yok. O ikisi, bir-

birlerini hiç mi hiç tanımıyorlardı; onları birbiriyle tanıştıran sizdiniz; şundan bundan konuşarak salonunuzda yarım saat sohbet edebilmişlerdi. Ortada hiçbir sıkıntı yoktu, ne biri ne de öteki için.

Sıkıntıdan boğulan sizdiniz, ikisinin kendi aralarında gayet güzel anlaşmak üzere olduklarını görünce, sıkıntınız arttı ve dayanılmaz oldu. Siz de hemen bu yakınlaşmaya çomak soktunuz. Neden? Çünkü (hâlâ mı anlamak istemiyorsunuz?) yeni arkadaşınızın gelmesiyle birdenbire sizden iki tane olduğunu ve birinin ötekine pek benzemediğini keşfettiniz, eh buna bir noktadan sonra katlanamayacağınız için içlerinden birini göndermek zorunda kaldınız. Eski arkadaşınızı değil, hayır; eski arkadaşınızdaki sizi, yani bizzat kendinizi gönderdiniz, çünkü eski arkadaşınız için olduğunuz sizin, yeni arkadaşınız için olduğunuz ya da olmak istediğiniz sizden tümüyle farklı olduğunu algıladınız.

Uzlaşamayacak olanlar, içinizde birdenbire keşfettiğiniz iki siz idi; birbirlerine yabancı olmalarına rağmen karşılıklı nezaketi elden bırakmayan ve belki de sonunda huyu suyu bir çıkacak o iki kişi değil. Keşfettiğiniz iki siz arasında hiçbir ortak nokta yoktu ve siz birinden ötekine bir şeyler karışmasına göz yumamazdınız. Eski arkadaşınız için sizin bir gerçekliğiniz var; yeni arkadaşınız için başka bir gerçekliğiniz var ve bu gerçekliklerin birbirinden tamamıyla farklı olduğunu, arkadaş-

larınızdan birine dönüp onunla sohbet ettiğinizde diğerinin şaşkınlık içinde size bakakalmasından anlarsınız; çünkü sizi artık tanıyamayacak ve kendi kendine şöyle diyecektir:

"Nasıl olur? Bu o mu? O böyle biri mi?"

Aynı anda iki kişi olmanızın dayanılamaz sıkıntısından kendinizi kurtarabilmek adına, arkadaşlarınızdan birini değil, arkadaşlarınızın sizi aynı anda olmaya zorladığı iki sizden birini başınızdan savmak için sudan bir bahane aramaya koyuldunuz.

Hadi hadi, şu ana kadar yüzünüzden eksik olmayan o gülümseme silinmişken, küçük kitabımı okumaya devam edin.

İnanın sevgili dostum, şimdi yaşadığınız şu deneyim pek hoşunuza gitmemiş olsa da aslında bu daha hiçbir şey, çünkü sizden yalnızca iki tane yok; sayısını hiçbir zaman bilemeyecek ve yalnızca bir tane olduğunuzu zannedecek olmanızla birlikte, aslında kim bilir kaç tanesiniz.

Devam edelim.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I. MARCO DI DIO İLE EŞİ DIAMANTE BENİM İÇİN NASILLARDI?

"Nasıllar*dı*" diyorum ama ikisi de belki hâlâ hayattadır. Nerede mi? Burada, belki yarın görürüm onları. Buranın neresinde mi? Bana ait bir dünyam yok artık, onlar hakkında bir şey bilemem, yaşıyormuş gibi göründükleri yerin neresi olduğu bilgisine sahip olamam. Dışarıda dolaştıklarını kesin olarak biliyorum, belki yarın sokakta karşılaşırız ve Marco di Dio'ya sorular sorarım:

"Sen Marco di Dio musun?"

O da bana cevap verebilir:

"Evet. Marco di Dio'yum."

"Ve bu sokakta yürüyorsun?"

"Evet. Bu sokakta."

"Bu da karın Diamante mi?"

"Evet. Karım Diamante."

"Bu sokağın adı falanca mı?"

"Evet, burası falanca sokak. Bu sokak üstünde bir sürü ev, bir sürü ara sokak, bir sürü sokak lambası ve daha pek çok şey var."

Orlendorf'un gramer kitabındaki gibi.

Marco di Dio ve karısı Diamante'nin ve onlara bir zamanlar rastladığım ve hâlâ rastlayabileceğim sokağın gerçekliğini belirlemek için o zamanlar bu

kadarı bana yetiyordu, tıpkı şimdi size de yettiği gibi. Ne zaman mı? Ah, üzerinden öyle çok uzun yıllar geçmedi. Zamanın ve mekânın kesin olarak belirlenmesi ne güzel şey! Beş yıl önce, filanca sokakta.

Sonsuzluk benim için derinleşti, yalnızca bu beş yılla benim aramdakini demiyorum, bir dakikayla diğerinin arasındaki sonsuzluk da derinleşti. Ve bir zamanlar içinde yaşadığım dünya, şimdi bana, gökteki en uzak yıldızdan daha uzak görünüyor.

Marco di Dio ve karısı Diamante bana iki zavallı gibi gelirdi; bir yandan yüzlerini yıkamanın bile gereksiz olduğuna ikisini de inandıran sefalet, diğer yandan karınlarını doyurmak için üç kuruş kazanmak yerine dünden bugüne milyoner olmanın yolunu bulmak için her taşın altına bakmaları gerektiğine onları ikna etmişti. Milyoner! Ters ters bakan pörtlek gözleriyle Marco di Dio'nun heceleye heceleye söylediği gibi *mil-yo-ner*.

O an beni bir gülme tutuyordu; onun böyle söyleyişini duyanlar da benimle birlikte gülüyordu. Takdiri nizami denilen şeyden, yani olayların meydana gelişindeki düzenden henüz kuşku duymuyor oluşum nedeniyle, bugünden yarına milyoner olabilmelerini eğlenceli bir hayal olarak değerlendirdiğimi hatırladıkça ürperiyorum. Ama ya olayların akışındaki düzenin daha önce kanıtlanmış olan o incecik ipi benim içimde kopmuşsa? Ya şu eğlenceli hayal üç dört defa yinelene yinelene benim için *düzen*i ele geçirmişse? Bu durum-

da, bir gecede gerçekten milyoner olunabileceğine dair kuşku beslemek benim için de imkânsız hale gelmiş olurdu. Olayların düzenini mutlu bir akış içinde tutan kişiler, her tür düzenin dışında yaşayan biri için, mesela şuradaki adam için neyin gerçek, neyinse gerçeğe benzer olduğunu hayal edemezler.

Bir mucit olduğuna inanıyordu.

Evet dostlarım, bir mucit, bir sabah gözlerini açar, bir şey icat eder ve hop diye milyoner olur!

Taşradan Richieri'ye yeni taşındığı zaman, nasıl yabani bir adam olduğunu pek çokları hâlâ anımsar. Artık hayatta olmayan, bizim buranın epey meşhur bir ressamının atölyesine kabul edildiğini ve kısa bir süre içinde mermeri ustaca işlemeyi öğrendiğini de hatırlarlar. Bir gün üstat bir grup çalışmasında onu model olarak kullanmaya karar verdi ve bir sergide Satir* ile Oğlan Çocuğu adıyla sergilenen eser meşhur oldu.

Sanatçı, kile zarar vermeden ondan kusursuz olmasa da çok güzel bir düşsel görüntü çıkarmayı başarmıştı, bunun için gururlanmış ve övgüyle karşılanmıştı.

Suç kilindi.

Yazın bunaltıcı havasında, bir öğleden sonra o grubun şeklini mermere oymak için atölyesin-

* Yunan mitolojisinde gövdelerinin belden yukarısı insan, belden aşağısı ise keçi biçimde tasvir edilen efsanevi varlıklardır.

de ter dökerken, öğrencisinin anlık bir hareketle o düşsel görüntüye kendi anlatımını katmak isteyeceği, sonsuza dek övgüye layık biçimi ile kalıcı şekline kavuşmuş kilde, bundan böyle övgüyü hak etmeyecek bir denemede bulunma arzusu duyacağı, üstadın aklından geçmemişti.

Sahici oğlan, sahte olanın kilde gösterdiği gülümseyen uysallığı sahiplenmek istemedi; attığı imdat çığlığını insanlar duydu ve Marco di Dio'yu bunaltıcı havayla kaplı o anda, ansızın içinde kabaran yabanilikten doğan bir eylemde bulunurken yakaladılar.

Şimdi adil davranalım: evet, yabaniydi ve o davranışı gerçekten iğrençti; ama Marco di Dio, her ne kadar hocası genç heykeltıraşını her zaman iyi bir delikanlı olarak tanıdığını iddia etse de, diğer doğal davranışlarının birçoğuyla hocasının tanıdığı o iyi delikanlı olmayabilir miydi?

Bu soruyla ahlaki yönünüzü incittiğimin farkındayım. Nitekim bana, içinde böyle bir dürtünün kabarması, Marco di Dio'nun, hocasının bahsettiği gibi iyi bir delikanlı olmadığını gösterir, cevabını veriyorsunuz. Ancak azizlerin yaşamlarının buna benzer dürtülerle (hatta çok daha çirkinleriyle) dolu olduğunu size gösterebilirim. Ama azizler bu dürtülerden şeytanı sorumlu tutuyor ve Tanrı'nın yardımıyla üstesinden gelebiliyorlardı. Siz de kendinize alışkanlıkla sınır çiziyor, böylece içinizde bu dürtülerin doğmasına ya da içinizdeki

katilin yahut hırsızın bir anda dışarı fırlamasına engel oluyorsunuz. Yaz sıcağında bir öğleden sonranın bunaltıcı havası, alıştığınız erdem zırhını eritememiş ya da kökenleri içinizde bulunan yaboniliği birdenbire tutuşturamamış olabilir. Böylece, ithamda bulunabilirsiniz.

Ya şimdi size, imparatorluk şanıyla hayranlığınızı uyandıran Jül Sezar'dan söz etmeye başlasam?

"Bu terbiyesizliktir!" diye bağırıyorsunuz. Bu durumda Jül Sezar artık *kendisi* olmaz. Jül Sezar gerçekten *kendisi* olduğunda ona hayranlık duyarız.

Çok güzel. Kendisi. Görüyorsunuz değil mi? Eğer Jül Sezar yalnızca ona hayranlık beslediğimiz yerde Jül Sezar ise, bunun haricinde olduğu zamanlarda neredeydi? Kimdi? Hiç kimse mi? Herhangi biri mi? Kim?

Bunu karısı Calpurnia'ya ya da Britanya Kralı Nikomedes'e sormalı.

Uğraştı, didindi ve şu düşünce sonunda zihninizden içeri sızdı: Tek bir Jül Sezar yoktu. Hayatının birçok bölümünde kendini gösteren bir Jül Sezar vardı ve o, hiç kuşkusuz, değer bakımından diğerleriyle kıyaslanamayacak kadar büyüktü; ama gerçeklik bakımından öyle değildi, inanın bana, çünkü karısı Calpurnia'nın, traşını olmuş, yarı giyinmiş, naz yapan, kırıtıp duran, sadakatsiz Sezar'ı ya da Britanya Kralı Nikomedes'in edepsiz Sezar'ı, imparator olan Sezar kadar gerçekti.

Kargaşa her zaman şuradan kaynaklanıyordu dostlarım: hepsi tek bir ismin, Jül Sezar isminin çatısı altında toplanmak ve biri de dişi olmak üzere tamamı hep birlikte bir erkek bedeninin içinde yaşamak zorundaydı; içlerinden dişi olanı kadın olmak isteyip de şu erkek bedeni içinde bunun bir yolunu bulamayınca, eline geçen her fırsatta doğal olmayan bir arsızlığa bürünmüş ve bunu defalarca tekrarlamıştı.

Şu zavallı Marco di Dio'nun içindeki satir ise sadece bir kez dışarı kaçmıştı, o da hocasının grubunun kışkırtması yüzünden olmuştu. Yaparken yakalandığı o anlık hareketiyle ebediyen hüküm giymişti. Kendisine kol kanat gerecek kimseyi bulamadı; hapisten çıktı ve nereden çıkıp geldiğini kimselerin bilmediği bir kadını günün birinde koluna takıp, içine düştüğü utanç verici perişanlıktan kurtulmanın yolunu bulmak için tuhaf tasarılara kafa yormaya başladı.

On yıl boyunca bir sonraki hafta İngiltere'ye gideceğini söyleyip durdu. Onun bu söylediğini duyanlar için on yıl geçip gitti. Acaba onun için de bu on yıl geçti mi? Bir sonraki hafta İngiltere'ye gideceği konusunda daima kararlıydı. İngilizce öğreniyordu. Yani en azından bütün o yıllar boyunca koltuğunun altında bir İngilizce gramer kitabı taşıyordu, kitabın katlanıp açık bırakılan sayfası hiç değişmemişti, sonraki sayfalar hayret verecek kadar tertemiz kalmışken, her daim açık olan

iki sayfa kolunun altına sürtünmekten ve ceketin teriyle kirlendiğinden artık okunamaz haldeydi. Kirli yere kadar olan kısmı öğrenmişti ama. Bazı zamanlar yolda yürürken birden kaşlarını çatar, karısının hızını ve yeterliliğini sınamak istercesine damdan düşer gibi sorardı:

"*Is Jane a happy child*?"

Karısı gayet ciddi bir biçimde hemen cevap verirdi:

"*Yes, Jane is a happy child*."

Çünkü bir sonraki hafta onunla birlikte karısı da İngiltere'ye gidecekti.

Bir kadının böyle davrandığını görmek, yani komik bir hayale sadık bir köpek gibi bağlandığını, kocasının onu, örneğin "*hane içine su ulaşmayan yerleşim bölgeleri için kokusuz tuvalet*" gibi bir icatla bugünden yarına milyoner olma hayalinin içinde nasıl yaşattığını izlemek, hem yürek sızlatıyor hem de insanı korkutuyordu. Gülüyor musunuz? Herkes gülüyordu ve bana kalırsa bu yüzden onların ciddiyeti ürkütücüydü. Hatta vahşiceydi. Etraflarını saran kahkahalar arttıkça, daha da gaddarlaşıyordu.

Sonunda öyle bir noktaya geldiler ki, birisi ezkaza durup tasarılarını gülmeden dinlediğinde, bundan memnun olacakları yerde, duydukları kuşku ve hınç yüzünden o kişiye kin dolu bakışlar fırlatıyorlardı. Çünkü insanların alay yollu eğlencesi, içinde onların hayalinin nefes alıp verdiği bir

hava tabakasıydı artık. Dalga geçmeyi kesmeleri hayallerini soluksuz bırakırdı.

Bu yüzden, en azılı düşmanlarının niçin babam olduğunu izah edeyim. Babam, yukarıda sözünü ettiğim cömertliğin nimetinden sadece benim faydalanmama izin vermezdi. Bazıları babamın yanına, tasarılarını ve hayallerini gerçekleştirebilecek denli zengin olamayışlarının kederine hayıflanıp ağlamaya gelirlerdi; babam da kendine özgü gülümseyişini takınır ve usanmak bilmeyen eli açıklığıyla Marco di Dio gibi kişilerin hiç olmayacak hayallerine bir katkıda bulunmaktan haz duyardı.

"Ne kadar lazım?" diye sorardı babam.

Az, pek az. Keza onların zengin olması için, mil-yo-ner olması için gereken miktar daima azdı. Ve babam da verirdi.

"Nasıl yani? Azıcık yeter diyordun?"

"Orası öyle ama. Tam hesaplayamamışım. Şimdi, tam olarak..."

"Ne kadar?"

"Ah, çok az!"

Ve babam verdikçe verirdi. Ama sonunda bıçağın kemiğe dayandığı bir an gelirdi. Bu durumda onlar işlerine geldiği gibi davranır ve son ana dek onların bu olmayacak hayaliyle alay edip dalgasını geçmeye niyet bile etmemiş babama minnettar kalacakları yerde, bir yanılsamadan ibaret olan hayallerinin yıkılışından, hiç vicdan azabı duymadan babamı sorumlu tutarlardı. Babama tefeci

adını takarak intikam alanlar arasında onlar kadar içi hınçla dolu olan yoktu.

İçlerinde en gözü dönmüşü bu Marco di Dio'ydu. Babam artık hayatta olmadığından, vahşi öfkesinin hedefine beni koymuştu. Aslında haklı sebepleri vardı; çünkü kasten değilse bile, ona iyilik etmeyi sürdürüyordum. Benim mülkiyetimdeki derme çatma bir evde barınıyordu ve ne Firbo ne de Quantorzo ondan kira talep etmişti. Bu derme çatma ev, ilk deneyi onun üzerinde yapmam için elime geçmiş bir malzemeydi.

II. TOPLU HALDE

Toplu halde diyorum, çünkü içimdeki yüz bin suretten bir tanesine bürünerek bir kimsenin karşısına şakacıktan bambaşka bir biçimde çıkmak istemem, bu arzunun içimde hafif hafif kıpırdanması, her biri benim bir başka gerçekliğim olan yüz bin halin hepsinin birden ayaklanmasına yetmişti.

İyice düşünün; bu şakanın götüreceği yol eninde sonunda deliliğe varacaktı. Aslında dehşet demek daha doğru olur: Capcanlı ve gayet berrak bir delilik bilinci, evet dostlarım, bir nisan sabahı gibi canlı ve berrak; bir ayna gibi duru ve parlak.

Çünkü yapacağım bu ilk deneye doğru yol alırken, içimdeki arzuyu, cebimden mendilimi çıkarır

gibi, büyük bir zarafetle dışıma çıkarmaya gidiyordum.

Farklı bir davranış biçimi ortaya koymak istiyordum, bu davranış biçimi bana değil, bir başkasının gerçekliğinde yaşayan şu suretlerden, yani gölgelerden birine ait olmalıydı ve birebir benim içimde yaşamayan bu gölge öylesine sağlam ve sahici durmalıydı ki, hani bizzat aynı bedenin içinde yaşıyor olmasak ve talihsizliğin kaçınılmaz sonucu olarak bir yerde karşılaşsak, şapkamı çıkarıp ona selam vermek zorunda kalmalıydım, ama neticede o gölgeyle aynı bedenin içindeydik ve o beden tek başına kimse değildi; bu yüzden o bedene baktığımda kendimi gördüğüm sürece benim gözümde o beden ben demekti ama aynı biçimde şu gölge de o bedene baktığında kendini görebilir ve o gölgenin nazarında o beden kendisi demek olabilirdi, hatta kanlı canlı yüz bin hale büründüğü ve o hallerin her biri başka yüz bin halden farklı olduğu sürece, o beden o yüz binlerin de temsili demekti.

Aslında sakın Bay Vitangelo Moscarda'ya kötü bir oyun etmeye gidiyor olmayaydım? Ah! Evet dostlarım, kötü bir oyun (göz kırpmalarım için kusura bakmayın lütfen, ama göz kırpmam lazım, tam da böyle kırpıştırmalıyım, çünkü nasıl göründüğümü bilmiyorum ve bu göz kırpmalar sayesinde nasıl göründüğümü kestirebiliyorum), yani Moscarda ile bağdaştırılamayacak kadar farklı bir davranış biçimi sergileterek, Marco di Dio'nun

kendi gerçekliği içinde kurulu mantığı ansızın yerle bir edip, onun ve pek çoklarının gözündeki Moscarda'yı yok edecek kötü bir oyun.

Bu yaptığımın sonucu, hayal ettiğimden farklı olamaz sanıyordum ve başka türlüsünü aklımdan bile geçirmiyordum, ne zavallıca! Sonunda dönüp herkese şunu soracaktım:

"Ben, bana baktığınızda görmek istediğiniz o tefeci değilim; öyle olmadığımı artık ayan beyan görüyorsunuz, değil mi, beyler?"

Elbette bunun bir sonucu daha olacaktı ve herkes şaşkınlık içinde şöyle haykıracaktı:

"Ah, haberiniz var mı? Tefeci Moscarda delirmiş!"

Çünkü tefeci Moscarda delirebilirdi ama kendisiyle bağdaşmayacak, mizacıyla taban tabana zıt davranışlar sergileyip, öyle birdenbire kendini yok edemezdi. Tefeci Moscarda hafife alınacak, dalga geçilecek biri değildi: Hürmet edilmesi gereken, bir altmış sekiz boyunda, bankanın kurucusu olan babası gibi kızıl tenli, kaşları harflerin üstündeki şapkaya benzeyen, burnu karım Dida'nın pek kıymetli şapşal Gengè'sinin burnu gibi sağa yatan bir adamdı ve kısacası bu adam, Tanrı yazdıysa bozsun ama delirmesi halinde, Dida'nın kimselere bir zararı dokunmayan Gengè'si de dahil olmak üzere, başkalarının nazarında ben olan tüm Moscardaları ve müsaadenizle bir de bu oyunu oynayan nahif ve güler yüzlü ben denizi, peşi sıra tımarhaneye sürükleme tehlikesine kapı aralıyordu.

Böylece tımarhane riskini, birazdan göreceğiniz üzere, ilk kez göze alıyordu, daha doğrusu hepimiz alıyorduk; ama bu bize yetmiyordu. En sonunda aklıselim olmanın yolunu (biri, hiçbiri ve binlercesini) bulabilmem ve kendime gelebilmem için hayatlarımızı da riske atmalıydık.

Neyse, daha oralara gelmedik.

III. NOTER SENEDİ

İlk olarak, Crocefisso Caddesi, 24 numarada bulunan Stampa Noter Bürosuna gittim. Çünkü Saygıdeğer Bay Elpidio'nun Stampa Noter Bürosu (bunlar son derece kesin bilgilerdir), Tanrı'nın inayeti ve İtalya halkının iradesi ile III. Vittorio Emanuele'nin İtalyan ulusunun kralı olduğu dönemin, senesinin gününde, soylu Richieri şehrinin Crocefisso Caddesindeki 24 numarada bulunmaktaydı.

"Hâlâ orada mı duruyor? 24 numarada? Demek Stampa Noter Bürosunu hepiniz biliyorsunuz, öyle mi?"

Ah, çok iyi, içimiz rahat etsin, yanılmamışız. Hepimizin bildiği, orada bulunan Stampa Noter Bürosu. Öyle, değil mi? Oysa bürodan içeri girerken benim nasıl bir ruh hali içinde olduğumu, hayal dahi edemezsiniz. Pardon ama Bay Noter

Stampa'yı tanıdığınızı söylüyor ve herhangi bir işlemde bulunmak üzere bir noter bürosuna gitmeyi yine de gayet doğal buluyorsanız, halimi zaten nasıl hayal edebilesiniz ki?

Size, o gün oraya ilk deneyi yapmak üzere gidiyordum, diyorum. Şimdi siz bir kerecik olsun, bu deneye katılmak istiyor musunuz, istemiyor musunuz? Deney derken, eşyanın tabiatı adını verdiğimiz o kıpırtısız görüntünün ve size son derece normal ve olağan görünen gündelik ilişkilerin huzurlu doğasının altına sızıp kötü bir oyun oynamaktan bahsediyorum. Bu oyun yüzünden, Yüce Tanrım, her beş dakikada bir sinirleriniz altüst olacak ve yanınızda duran arkadaşınıza bağırıp çağıracaksınız: "Olacak şey değil! Sen şimdi bunu nasıl görmüyorsun? Kör müsün?"

Yok, olmuyor, arkadaşınız bunu görmüyor, çünkü o başka bir şey görüyor; 'o da bunu, benim gözüme göründüğü gibi görsün' diyorsunuz fakat arkadaşınız onu kendine göründüğü gibi görüyor ve ona kalırsa, asıl kör olan sizsiniz.

İçinde olduğumu söylediğim oyun buydu işte.

O büroya adım atarken, bunca zamandır içinde dönüp dolaşan düşüncülerle kafam kazan gibi olmuştu ve ben de koca karmaşa kazanının içinde fokurdayıp duruyordum; halbuki benim istediğim, yaprak kıpırdamayan bir donukluk ve berrak bir durgunluk içinde tutunmaktı. Siz yankılanan kahkahanızla arzı endam ederken; ben kendimi şu

zavallı Bay Noter Stampa'nın karşısında ciddiyet içinde görebilmek için yanıp tutuşuyordum. Ben, onun bende gördüğü kişi olamazdım, buna hiç kuşkum yoktu; benim onda gördüğümün, onun her sabah kravatını bağlamak için aynanın karşısına geçtiğinde, etrafında bulunan şeylerle birlikte aynada gördüğü ile birebir aynı olduğuna da adım gibi emindim.

Şimdi anlıyorsunuz ya? İçimden göz kırpmak geliyordu, göz kırpışımla bilmiş bilmiş "Dikkat et! Ayağını denk al!" demeye getirecektim. Bir garezim olduğundan değil, öylesine şakacıktan, sırf gerçek sandığı görüntümü ansızın bozmak için, Tanrım, durup dururken dil çıkarmak ve birden yüzümü ekşitip, burnumu kırıştırmak istiyordum. Ciddiydim ha! Ciddiye aldıkça, ciddileşiyordum. Bu deneyi yapmam lazımdı.

"Sonunda geldim, Bay Noter, işte buradayım. Affedersiniz ama siz hep böyle sessizliğe mi gömülüsünüz?"

Başını kaldırıp bana ters ters baktı.

"Sessizlik mi? Neresi sessiz?" dedi.

O an gerçekten de Crocefisso Caddesinde durmadan akan bir insan kalabalığı ve araç trafiği vardı.

"Caddenin sessiz olmadığı muhakkak. Sessizlik burada, bu tozlu camların ardındaki raflarda duran bu kâğıtlarda, Bay Noter. Siz işitmiyor musunuz?

Tedirginlikle şaşkınlık arası bir ruh hali içinde, dönüp bana baktı; sonra da kulak kabarttı:

"Neyi?"

"Bu tırmalama sesi de nesi! Ah, pençeymiş, affedersiniz, şurada duran kanaryanızın pençelerinden çıkmış ses; çok, çok özür dilerim. Pençesinde tırnakları var tabii, o tırnaklarla çinkodan yapılmış kafesi tırmalarken çıkardığı sürtme sesinden..."

"Evet. Doğru. Ama siz ne demeye çalışıyorsunuz?"

"Ah, hiçbir şey. Çinko sizin sinirlerinize dokunmuyor herhalde, Bay Noter?"

"Çinko mu? Kimin umurunda ki çinko? Ben farkında bile değilim..."

"Yine de bir düşünsenize! Bir noterin bürosunda, bir kafesin içinde, bir kanaryanın cılız pençeleri altında, çinko olsun... Her iddiaya girerim, kesin bu kanarya ötmüyordur."

"Yok, ötmüyor, beyefendi."

Bay Noter, bana öyle bir bakmaya başladı ki, deneyi tehlikeye atmamak için kanaryayı olduğu yerde bırakmanın doğru olacağına karar verdim, çünkü deneyin zemini açısından, Bay Noter'in huzurunda akli melekelerim hakkında su götürmez bir kuşkunun doğmaması lazımdı. Bay Noter'e, filanca sokakta, falan numarada bulunan, mülkiyeti merhum Francesco Antonio Moscarda'nın oğlu Moscarda Vitangelo diye birine ait olan bir evi bilip bilmediğini sordum.

"O dediğiniz kişi, siz değil misiniz?"

"Tabii, benim. Ben olmalıyım..."

Çok yazık! Moscarda Vitangelo diye birinin mülkiyetinde olan bir ev hakkında, yüzlerce yıllık bir uzaklıktan konuşur gibi, o noter bürosunda, o tozlu rafların arasında, o sararmış evrak dosyalarının ortasında konuşmak ne hoştu! Dahası ben oradaydım, evet, o noter bürosunda hazır ve nazır bulunmaktaydım; fakat o büro Bay Noter'in gözünde kim bilir neredeydi ve nasıl bir haldeydi; onun duyduğu koku benim duyduğumdan kim bilir ne kadar farklıydı; uzaklardan gelen bir sesle bahsini ettiğim o ev Bay Noter'in kendi dünyasında kim bilir nasıl ve nerede bulunmaktaydı; ve ben, Bay Noter'in dünyasında, ben, kim bilir nasıl meraklı biriydim...

Ah, dostlarım, bir keyiftir hikâye! Hiçbir şey hikâyelerden daha rahatlatıcı olamaz. Yaşamın içinde her şey insanın gözleri önünde durmaksızın değişir; hiçbir şey kesin değildir; ve durumların nasıl bir hal alacağını öğrenme, büyük bir tedirginlik ve gerginlik yaşatan işlerin nasıl sonuçlanacağını görme kaygısı yakanızı asla bırakmaz. Hikâyede ise her şey belirlenmiştir ve hepsi bir araya toplanıp yerli yerine konmuştur: olaylar ne kadar acı verici, durumlar ne kadar üzücü olursa olsun, belirli bir düzen içine sıralanmışlar ve işte şuradaki otuz ya da kırk sayfalık kitabın içine kazınmışlardır: işte oradalar ve bundan böyle hiçbir

değişikliğe uğramayacaklar; yani en azından, etkilerin kendi nedenlerini son derece mantıklı bir tutarlılık içinde itaatle takip etmelerine ve her olayın bütün detayları ile uyum içinde, mesela Nevers Dükünün falan yılın filanca gününde şöyle şöyle yapmasının ayrıntılarıyla belirlenen çizgide gelişmesine hayran olup huzur bulduğunuz, bağıl her öğenin ana olaya böylesine güzel tutturulmuş olduğu bu ideal yapıyı tuzla buz etmekten şeytani bir haz duyacak kalbi fesat bir eleştirmen ortaya çıkana kadar değişmeyecektir.

Her şeyi mahvetmemek için, Bay Noter Stampa'nın askıda kalan geçici ve kederli gerçekliğinden devam etmem gerekiyordu.

"Evet, benim" dedim. Her şeyi bir çırpıda söylemeye çalıştım. "Ben olmalıyım, Bay Noter. Ev, merhum babam Francesco Antonio Moscarda'dan kalan tüm miras gibi bana aittir; sizin için bunu doğrulaması zor olmamalı? Tabii! Ev şu anda kirada değil, Bay Noter. Biliyorsunuz, ev pek ufak... Kotta –böyle deniyordu değil mi?– pekâlâ, iki katı da kotta olan beş ya da altı odalı bir ev. Kafama göre değerlendiririm diye kiraya vermemiştim. Bu yüzden siz şimdi..."

Bu noktada eğildim ve sesimi iyice kısarak, yapmaya niyetlendiğim fakat şimdi burada anlatamayacağım işlemin ne olduğunu bir sır verir gibi büyük bir ciddiyetle Bay Noter'e fısıldadım:

"İkimizin arasında kalmalı, Bay Noter, ben gerek gördüğüm sürece, mesleki bir sır gibi saklayın. Anlaştık mı?"

Anlaştık. Fakat Bay Noter, bankaya kadar gidip Quantorzo'yu bulmamı gerektiren kimi bilgi ve belgelere ihtiyacı olduğunu belirtti. Buna çok canım sıkıldı; yine de kalktım. Birden Bay Noter'e nasıl yürüdüğümü sorma arzusu içimi kasıp kavurdu:

"Yürüyüşümü nasıl buluyorsunuz? Pardon, en azından yürürken nasıl göründüğümü söyleseniz."

Kendimi zar zor tuttum. Fakat sonunda dayanamadım ve tam cam kapıyı açarken geri dönüp sevecen bir gülümsemeyle:

"Elbette kendi adımlarımla, teşekkür ederim!" dedim.

"Ne dediniz?" diye sordu Bay Noter, şaşırmıştı.

"Ah, önemli bir şey değil; kendi adımlarımla yürüyorum, diyordum, Bay Noter. Ama biliyor musunuz, bir kez bir atı gülerken görmüştüm. Evet beyefendi, bir yandan da yürüyordu. Şimdi siz güldüğünü görmek için bir atın suratına bakmaya kalkışsanız, atı gülerken göremediğinizi söylemek için yanıma koşarsınız. Surat da nereden çıktı! Atlar suratlarıyla gülmezler ki! Siz atların nereleriyle güldüklerini biliyor musunuz, Bay Noter? Kuyruk sokumlarıyla gülerler. Sizi temin ederim, evet, bir at yürürken, gözüne ya da aklına bir şey takıldığı zaman, kuyruk sokumuyla güler.

Eğer bir atı gülerken görmek istiyorsanız, kuyruk sokumuna bakın, göreceksiniz!"

Bu konuşmanın onu hiç ilgilendirmediğini şu an anlıyorum. Şu an her şeyi anlıyorum. Ama şimdi yeniden o anki o ruh halime bürünsem, yani insanların bakışlarını üzerime doğrulttuğunu gördüğüm anda aklımdan, bütün o gözlerin bana bir dış görünüş verdiği, onun kesinlikle benim kendi bildiğimden başka bir görünüm olduğu, benim o görüntüyü asla tanıyamayacağım ve ona engel olmayacağım düşüncelerinin geçmesiyle birlikte, kendimi korkunç bir ağırlığın altında eziliyormuş gibi hissettiğim o ruh haline geri dönsem; deli deli konuşmanın ötesinde, sokaklarda yuvarlanarak ya da dans eder gibi hoplayıp zıplayarak, burada göz kırpıp ve dil çıkartıp şu ileride suratımı ekşiterek yine delilikler yapmak gelirdi içimden. Ama gelgelelim yolda ciddi, hem de son derece ciddi yürüyordum. Sizler de tam bir ciddiyet içinde yürüyorsunuz, ne güzel!

IV. ANA YOL

Evle ilgili Bay Noter'e lazım olan belgeleri almak için bankaya gitmem gerekiyordu.

Hiç kuşkusuz o belgeler benimdi, çünkü ev benimdi ve o evi değerlendirebilirdim. Ama şöyle derinlemesine bir düşünün; benim oldukları hal-

de o belgeleri çalmadan ya da herkesin gözünde yasal sahipleri olan kişinin, yani tefeci Vitangelo Moscarda'nın elinden zorla çekip almadan elde edemezdim.

Bende değil başkalarında can bulan şu tefeci Vitangelo Moscarda'yı dışarıdan gayet güzel görebildiğim için, kendisi benim nazarımda ayan beyan ortadaydı. Ama bana baktıklarında şu tefecinden başkasını görmeyenler için ben o bankaya bizzat kendimden belge araklamaya ya da o belgeleri kendi elimden zorla çekip almaya gitmiştim.

O ben değilim diyebilir miydim? Ya da başka biri olduğumu söyleyebilir miydim? Herkesin gözünde benimle hiç bağdaşmayacak, hatta bana tamamen ters düşüyor gibi görünecek bir hareketi herhangi bir mantığa oturtmanın hiçbir yolu yoktu.

İşte gördüğünüz gibi, deliliğin ana yolu üstündeki yürüyüşümü tam bir bilinçle sürdürüyordum; yaşayan, aynada yansıyan ve benimle birlikte yol alan tüm suretlerimle birlikte önümde aydınlıklar içinde uzanmış benim gerçekliğimin yoluydu bu.

Ama, böylesine kesin ve ayna gibi duru bir bilince sahip olduğum için ben deliydim; sizlerse, aynı yolda farkındalık talebinde bulunmadan yürümenize rağmen bilgesiniz ve yanınızda yürüyene avazınız çıktığı kadar bağırıyorsunuz:

"Ben buyum, öyle mi? Ben böyleyim, ha? Sen körsün, kör! Sen kafayı yemişsin!"

V. ÜSTÜN GELME

Oradan belge çalmam mümkün değildi. Bir kere, belgelerin yerini tam olarak bilmiyordum. Sonra, Quantorzo'ya ya da Firbo'ya bağlı en alt düzey memurlar bile o bankada benden daha patrondu. İmza atmak için bankaya çağrıldığım zamanlar, kapıdan içeri girdiğimde memurlar önlerindeki evraklardan gözlerini ayırıp yüzüme bakmıyorlardı bile; birisi kafasını hafifçe kaldırıp baktığındaysa, beni zerre umursamadığı gözlerinden açıkça okunurdu.

Oysa hepsi büyük bir hevesle benim için çalışıyorlardı; işlerine dört elle sarılarak, tüm şehri saran tefeci olduğum görüşünün daha da yerleşmesi için didiniyorlardı. Bu gayretlerinden dolayı onlara minnettar olacağım ve gururlarını okşayacağım yerde; kendimi incinmiş hissedebileceğim akıllarından bile geçmiyordu.

Ah şu bankadaki kasvetli ortam ne kadar da boğucu ve can sıkıcıydı! Yan yana sıralanan üç odanın buzlu camdan duvarları; her bir odanın içinde, pervazların ve kocaman panoların çerçeveleriyle aynı sarı renkte beş gişe; orada burada mürekkep lekeleri; panolardan birinin kırık yerine tutkalla yapıştırılmış kâğıt şeritleri; eskimiş döşeme taşlarıyla kaplı, orta kısmı, cam duvar hattı ve gişelerin ön tarafı aşınmış zemin; bir yanda duvar hattının camıyla, diğer yanda iki odanın geniş pencereleri-

nin tozlu camı arasında uzanan hüzünlü bir koridor; mürekkep lekeli masanın üstünde tükenmez ve kurşun kalemler; yer yer soyulmuş pervazın altında, bir taraftakinin tozlu ve kabarık, öteki taraftakininse yana tutturulmuş isli perdeleri olan iki büyük pencerenin arasında kalan duvarda bir dizi rakamlar; evrak dosyalarındaki ekşimiş kâğıtlarla, zemin kattaki fırından yayılan kupkuru havanın birbirine karıştığı, her yana sinmiş eskilik kokusu. Üzerine kimsenin oturmadığı, sehpaların yanında kalmış, yerine geri konmamış, herkesin yanlarından geçip gittiği, antika görünümlü şu birkaç sandalyenin çaresiz hüznü, oldukları yerde ve oldukları halde bırakılmış olmaları; hiç kuşkusuz bu lüzumsuz sandalyelere edilmiş bir hakaret ve verilmiş bir cezaydı.

Bankadan içeri girince, kaç defa:

"Nedir bu sandalyelerin hali? Eğer kimselere bir faydaları yoksa, neden burada mahkûm gibi tutuluyorlar?" diyerek insanların dikkatini sandalyelere çekmek isterdim.

Ama kendimi tutardım, bunun gibi bir yerde sandalyelere duyulan merhametin herkesi hayrete düşüreceğini ve belki de komik görünmeme neden olabileceğini zamanında fark etmemden dolayı değil; böyle bir şeyi umursamamın, giderlere ne kadar az önem verdiğimi bilenlere nasıl tuhaf görüneceğini ve bu yüzden kendime güldüreceğimi iyi bildiğimden tutardım.

O gün bankadan içeri girdiğimde, satış elemanlarını en dipteki odada toplaşmış buldum; lakayıt bir tavır içindeydiler ve Stefano, Firbo ve giyim tarzı nedeniyle herkesin dalga geçtiği Turallo arasında çıkan bir anlaşmazlığa arada bir gülüyorlardı.

"Uzun ceket" diyordu şu zavallı Turallo, "onun gibi kısa birini daha da kısa gösterir." O bodur boyuyla ve tugay komutanı gibi gür bıyıklarıyla büyük bir ciddiyet içinde dikilirken, kalçalarını zar zor kapatan kısacık ceketiyle arkadan ne kadar komik göründüğünün farkında bile değildi.

İş arkadaşlarının kahkahalarının darbe gibi indiği, üstüne üstüne geliniyormuş gibi hissettiği, tüm cesaretinin kırıldığı o anda, orada, evet orada, ağlamak üzereydi; bir kolunu kaldırdı ve Firbo'yu kastederek:

"Aman Tanrım, lafı nasıl da çarpıtıyorsunuz!" dedi.

Firbo ise ona tepesinden bakıyordu; havaya kaldırdığı kolunu yakalayıp suratına bağırdı:

"Nereden tanıyorsun? Neyi biliyorsun? Tıpatıp sana benzeyen 'o' harfini bile tanımazsın sen!"

Bizzat Turallo tarafından gayet düzgün biri olarak tanıtılan, Firbo'nun ise hakkında tam tersini düşündüğü bir adamın bankadan kredi çekmek istemesiyle ilgili konuştuklarını anlayınca, içimde çıkan ayaklanmanın ateşi beni altüst etti.

Ruhumdaki gizli ıstırabı bastırıp, memurlardan iki üç tanesini tuttuğum gibi geri çekerek, Firbo'ya:

"Ya sen? Sen ne biliyorsun? Hangi hakla bir başkasını böyle sindirmek istiyorsun?" diye bağırınca, hiç kimse bu yaptığıma bir anlam veremedi ve hepsi afallamış halde kalakaldılar.

Firbo beni yanı başında görünce, neredeyse gözlerine inanamayarak, hayretler içinde yüzüme baktı kaldı:

"Deli misin sen?" diye bağırdı.

O an, nasıl olduğunu bilmediğim ama herkesin kanını dondurmasını istediğim okkalı bir cevabı suratına çarpasım geldi.

"Evet, hani şu işine geldiği için tımarhaneye tıktığın karın gibi ben de deliyim."

Beti benzi soldu ve karşımda sinirden eli ayağı titremeye başladı:

"Ne dedin sen? İşime mi gelmiş?"

Herkesin içine düştüğü şaşkınlık ve olaya burnumu sokmamı münasebetsizlik olarak görmelerinden doğan sessizlik ruhumu daralttı; elimi omzuna attım ve tartışmaya nokta koymak için usulca:

"Aynen öyle, sen de gayet iyi biliyorsun zaten" dedim.

Firbo sinirle çıkıp gitmeden önce dişlerini sıka sıka bağırarak bir şeyler söyledi, ama o lafları ettikten sonra sanki, nasıl desem, taş kesilmişim gibi hiçbir şey işitmedim.

Tartışmanın üzerine çıkıp gelen Quantorzo'nun beni kendisiyle birlikte müdür odasına doğru sü-

rüklediği esnada gülümsediğimi biliyorum. Bu kabalığa gerek olmadığını, meselenin sona erdiğini göstermek için gülümsüyordum ama Quantorzo'nun o ağır abi tavırları beni o kadar sinir ediyordu ki, o an, gülümsemeye devam ederek, cinayet işleyebilirdim. Müdür odasında etrafa göz gezdirmeye koyulduğumda, ben de şaşkın haldeydim, çünkü içinde bulunduğum şu tuhaf sersemliğin, etrafımı açık ve keskin bir biçimde algılamama mani olabilecek bir etkisi olmamıştı üzerimde; öyle ki, Qauntorzo'nun olanları tasvip etmeyişinin korkunç oklarından, kasti manevralarla, odadaki şu ya da bu nesne hakkında çocuksu bir merakla sorular sorarak sıyrılıyordum ve nerdeyse gülmeye kalkışacaktım.

Bu arada, neden bilmem, küçükken Stefano Firbo'nun sırtında yumrular olduğunu ve her ne kadar kamburu görünmese de, tüm bedeninin kambur durduğunu otomatik olarak düşünmeye başladım: ah evet, şu cılız ve uzun ayakları üzerinde duran kuşlar gibi zarifti, evet, evet, sahte kamburuyla zarifti ve sonuç başarılıydı. Bunları düşünürken her şey birden gözümün önünde bir açıklığa kavuştu; çocukken sırtlarında onunki gibi yumrular bulunmayan herkesten intikam almak için, sıradan olmayan zekâsını kullanmak zorundaydı.

Bir kez daha söyleyeyim, bunları düşünürken, aslında bunları içimdeki başka birinin düşündü-

günü, düşünüyordum ve içimdeki o kişi pek tuhaf bir biçimde birdenbire soğuk ve nemrut birine dönüşmüştü; ben de onun bu soğukluğunu, gerekirse savunmada kullanmaktan ziyade, bir paravan olarak değerlendirecektim: her zaman daha fazlasını keşfetmek istediğim, benim için gün yüzüne çıkmış olsa da, saklı tutmaya devam etmemin daha doğru olacağı, o ürkütücü gerçekliği bu soğuk tavrın ardına gizleyecektim:

"Tabii, elbette! Her şey burada" diye düşündüm. "Üstün gelmede. Herkes kendi içindeki dünyayı diğerlerine kabul ettirmek istiyor; sanki içindeki dünya, dışındaymış gibi; sanki herkes onu, onun kendini gördüğü gibi görmek zorundaymış gibi; sanki herkes yalnızca onun gördüğü gibi olabilirmiş, başka türlüsü zaten mümkün değilmiş gibi."

Satış elemanlarının aptal suratları gözlerimin önüne geldikçe, düşünmeye devam ediyordum:

"Ama öyle! Evet öyle! İnsanların büyük çoğunluğunun kendi iç dünyalarında kurmayı başardığı gerçeklik, nasıl bir gerçeklik olabilir? Perişan, kırılgan, belirsiz. Üstün gelenler tam da bu noktadan besleniyorlar! Daha doğrusu kendilerine, başkalarına ve diğer şeylere verdikleri değeri ve anlamı karşılarındaki kişiye zorla kabul ettirmeye ya da onlara dikte etmeye çalışan bu kişiler, böylelikle diğerlerinin de kendileri gibi görüp duyması, konuşup düşünmesi için bundan faydalanabileceklerini sanıyorlar."

Oturduğum yerden kalktım; büyük bir ferahlık içinde pencereye yaklaştım; sonra da en güzel yerinde sözü kesildiğinden, soran gözlerle bakan Qauntorzo'ya döndüm; bana işkence eden düşüncenin peşine düşerek:

"Hiç olur mu! Daha neler! Yanılıyorlar!" dedim.

"Kim yanılıyor?"

"Üstün gelmek isteyenler! Bay Firbo, örneğin! Yanılıyorlar, çünkü kelimelerden başka dayatabildikleri bir şey yok! Kelimeler, anlıyor musun? Herkesin kendince anladığı, kendince tekrar ettiği kelimeler! 'Genel kanı' diye tabir ettiklerimiz de aynen bu şekilde oluşmuyorlar mı zaten! Günün birinde herkesin tekrar edip durduğu o kelimelerden biriyle damgalanmış olduğunu görenin vay haline! Örneğin *tefeci*! Ya da *deli*! Peki ama söylesene; birinin çıkıp, seni nasıl görüyorsa diğerlerinin de seni öyle görmesi için herkesi ikna etmeye çalıştığını; kendisinin senin hakkında vardığı yargı ne ise, herkesin takdirinde o yargıyla yer etmen için uğraştığını ve diğerlerinin seni başka türlü görmesine, senin hakkında başka türlü bir yargıda bulunmasına engel olmaya çalıştığını düşününce, yine sakin kalabilir misin?"

Stefano Firbo'yu karşımda görene dek, Quantorzo'nun şaşkınlığını fark edecek zamanım olmamıştı. Bana o birkaç dakika içinde düşman kesildiği gözlerinden okunuyordu. Ben de hemen o anda ona düşman oldum; çünkü içimde kabaran

duygunun hedefinde doğrudan kendisinin olmadığını ama yine de eğer sözlerim fazla ağır kaçmışsa, söylediklerim için özür dilemeye hazır olduğumu anlayamamıştı. Zaten ben de, sarhoş gibi, çok daha fazlasını yaptım. Üstüme yürürken kızgın ve tehditkâr bir biçimde:

"Karımla ilgili söylediklerinle ne demeye çalıştığını bilmek istiyorum!" dedi.

Diz çöktüm.

"Tabii! Bak, göstereyim!" diye bağırdım ona, "işte bunu!"

Ve alnımı döşemeye dayayıp yere kapandım.

Hamlemin korkunçluğunun, daha doğrusu Firbo'yla Quantorzo'nun, benim Firbo için diz çöktüğümü zannedeceklerinin derhal farkına vardım. Gülerek bakıyordum yüzlerine, alnımı iki defa daha bam güm yere vurdum.

"Ben değil, sen, anlıyor musun? Karının önünde, tamam mı? Aynı böyle durmalısın! Ben, o, bütün herkes; sözümona deli denilenler karşısında böyle yerlere kapanılmalı!"

Ateş püskürerek ayağa fırladım. İkisi korkmuş gözlerle birbirlerine bakıyorlardı. Biri diğerine, "Ne diyor bu?" diye sordu.

"Yeni sözcükler!" diye haykırdım. "Dinlemek ister misiniz? O halde gidin, oraya, onları tıktığınız yere gidin; gidin de ne anlattıklarını bir dinleyin! Böylesi işinize geldiği için onları orada kapalı tutuyorsunuz!"

Ceketinin yakasına yapışıp Firbo'yu sarstım, gülerek:

"Anlıyorsun ya, Stefano? Benim derdim yalnız seninle değil! Karın sana ne diyordu? Zamparanın, hırsızın, düzenbazın, sahtekârın teki olduğunu; yalan söylemekten başka bir şey yapmadığını! Ama bunlar doğru değil. Kimse bunlara inanmaz. Peki ya sen onu oraya kapatmadan önce? Hepimiz korku içinde onu dinliyorduk. Nedenini bilmek isterdim!"

Firbo bana göz ucuyla şöyle bir baktıktan sonra, sersemlemiş halde endişeyle, tavsiye almak istercesine Quantorzo'ya döndü.

"Oh ne âlâ! İyi ama zaten kimse inanmazdı ki bunlara."

"Tabii, dostum, elbette!" diye bağırdım. "Gözlerimin içine bir bak hele!"

"Ne demeye getiriyorsun?"

"Gözlerimin içine bak!" dedim yeniden, "Doğrudur, demiyorum! Sakin ol."

Bana bakmak için kendini zorladı, yüzü sararıp soluyordu.

"Görüyor musun?" Hâlâ bağırıyordum. "Görüyor musun? Sende de var! Şimdi senin gözlerinde de korku var!"

"Delirmiş gibisin de ondan!" diye haykırdı yüzüme karşı, öfkeden boğulmuş gibiydi.

Bir kahkaha patlattım ve uzun uzun güldüm, gülüşümün ikisinde yarattığı korkuyu ve kafa ka-

rışıklığını gördükçe kendimi hepten tutamaz oldum.

Birden durdum; bana bakan gözlerinden bu kez korkan ben olmuştum. Onlar açısından, bütün bu yaptıklarımın ve söylediklerimin ne bir manası vardı ne de mantığı. Durumumu toparlamak için sert bir çıkışla:

"Kısa keselim. Bugün buraya Marco di Dio adında biri hakkında size sorular sormaya geldim. Nasıl oluyor da bu adam yıllardan beri hiç kira ödemiyor ve onu kapı dışarı etmek için bugüne dek hiçbir girişimde bulunulmuyor, bunu bilmek istiyorum."

Sorum üzerine büyük bir şaşkınlık geçireceklerini ve tepetaklak olacaklarını görmeyi beklemiyordum.

Benden, daha doğrusu hiç beklenmedik bir biçimde aniden içimde keşfettikleri yabancı bir varlıktan kendilerine ulaşan izlenime bir dayanak oluşturmak için yardımı dokunabilecek herhangi bir destek arayışı içinde birbirlerine bakıyorlar, birbirlerinin bakışlarından medet umuyorlardı.

"Ne diyorsun sen? Bu nasıl bir konuşma?" diye sordu Quantorzo.

"Kafanız basmıyor mu? Marco di Dio, diyorum. Kirayı ödüyor mu, ödemiyor mu?"

Ağızları açık halde bakakaldılar. Beni yeniden bir gülme tuttu; sonra birden ciddileştim ve sanki birden benim önümde, onların da karşısında başka biri belirmiş de ben ona anlatıyormuşum gibi:

"Ne zamandır bu işlerle ilgilenir oldun?" dedim.

Haddinden fazla şaşırmış, hatta biraz da korkmuşlardı; onların henüz düşünmekte olduğu ve söylemek için dillerinin ucuna gelen sözleri onların ağzından alan kişinin kim olduğunu içimde aramak için bakışlarını bana yönelttiler. Ama nasıl olur? O sözleri ben söylemedim mi?

"Evet" diye devam ettim tüm ciddiyetimle, "gayet iyi biliyorsun ki baban, şu Marco di Dio'nun uzun yıllar boyunca orada kalmasına hiç ses etmedi. Şimdi nereden senin aklına geldi?"

Bir elimi Quantorzo'nun omzuna koydum, ciddiyeti üzerine bir de yorgunluğun ağırlığı çökmüş bir sesle, ekledim:

"Hatırlatayım dostum, ben babam değilim."

Sonra da Firbo'ya döndüm, diğer elimi de onun omzuna koydum:

"Gerekli adımları derhal atmanı istiyorum. Onu hemen çıkaracağım. Burada patron benim ve emirleri ben veririm. Ayrıca evlerimin listesini, dosyalarıyla birlikte görmek istiyorum. Nerede dosyalar?

Açık kelimeler. Bariz sorular. Marco di Dio. Evden tahliye. Evlerin listesi. Dosyalar. Beni yine de anlamıyorlardı. İki meczup gibi yüzüme bakıyorlardı. Ne istediğimi defalarca yinelemek ve şu evle ilgili Noter Stampa'ya gereken dosyaların olduğu yere kadar beni götürmeleri için uğraş vermek zo-

runda kaldım. Aradığım dosyaların olduğu odaya varınca, oraya kadar birer robot gibi bana eşlik etmiş olan Firbo ile Quantorzo'yu kollarından tutup dışarı attım ve arkalarından kapıyı kapattım.

O kapının ardında bir süre daha birbirlerine şaşkın şaşkın bakarak dikilip kaldıktan sonra birinin ötekine "Bu kesin delirmiş!" dediğine eminim.

VI. HIRSIZLIK

Tek başıma kalır kalmaz şu evrak dolabı bir karabasan gibi üstüme çöktü. Dolabın hantal varlığını, karşımda bilfiil canlıymış gibi hissettim; içini kurtların kemirdiği o eski ve ağır haliyle, karnında taşıdığı dosyaların el değmemiş kadim bekçisiydi.

Önce ona baktım, sonra hemen gözlerimi yere indirdim ve etrafa bakındım.

Pencere; eskimiş hasır bir iskemle; ondan daha eski, örtüsüz, siyah renkli ve üstü tozla kaplı, ufak bir masa: Başka da bir şey yoktu bu odada.

Camlar öylesine toz içindeydi ve öylesine pasla kaplıydı ki, içeri süzülen ışık bile bitkindi ve pencerenin baktığı karşıki çatının kıpkırmızı kiremitleri ile pencerenin demir kafesi, zar zor seçilebiliyordu.

Şu çatının kiremitleri, verniklenmiş ahşap pencere pervazları, kirli camlar: cansız nesnelerin kıpırtısızlığının dinginliği.

Birdenbire babamın yüzüklerle kaplı ellerinin kimi dosyaları almak için şu dolabın bölmesine doğru uzandığını düşündüm; balmumundan yapılmış gibi bembeyaz, tombul, yüzük dolu ve üstü kızıl tüylerle kaplı elleri gözümün önüne geldi; şu dosyaları karıştırmaya niyetlenmiş, sinsi bakışlı, cam gibi masmavi gözlerini de görüyordum.

Karalar kuşanmış bedenimin katı hacmi, ansızın gözlerimin önünde beliriveren şu ellerin hayaletini yok etmek için onun yerini zapt etti; oraya hırsızlık yapmak üzere girmiş şu bedenin hızlı hızlı soluk alıp verişini hissettim; ve şu dolabın çekmecelerini açan ellerimin görüntüsü, sırtımı ürpertti. Dişlerimi sıktım, silkindim; "Bu kadar dosyanın arasında, bana lazım olanı kim bilir nerede?" diye düşündüm öfkeyle.

Sırf bir an önce bir şeyler yapmak için dosyaları kucak kucak indirip masanın üstüne atmaya başladım. Bir noktadan sonra kollarım artık tutmaz oldu ve ben ağlasam mı gülsem mi bilemedim. Bizzat kendimi soyuyor olmam tam bir komedi değil miydi?

Etrafıma dönüp baktım, çünkü birden kendimi hissetmedim; orada, içeride olduğuma emin olamadım. Bir eylemde bulunmak üzereydim. Ama bu ben miydim? Benden ayrılamaz olan bütün o *yabancı*ların içeriye girmiş olabilecekleri ve benim olmayan ellerle bizzat onların hırsızlık yapacakları fikrine yeniden saplanıp kaldım.

Ellerime baktım.

Evet; tanıyıp bildiğim ellerdi bunlar. Peki ama yalnızca bana mı aittiler?

Hemen onları arkama sakladım; bu kadarı yetmezmiş gibi gözlerimi de yumdum. O karanlığın içinde, her türlü kesin muhteviyatın ötesinde kayıplara karışan bir istek hissettim; ve öyle bir korkuya kapıldım ki, nerdeyse yığılıp kalacaktım; destek almak için bir elimi hiç düşünmeden masaya uzattım; gözlerimi kocaman açtım:

"Evet! Tabii! Hiçbir mantığı yok! Tamamen mantıksız! Evet, öyle!

Dosyaların arasında eşelenmeye koyuldum.

Ne kadar arandım? Bilmiyorum. Tek bildiğim; bir noktadan sonra şu öfkenin artık dindiği ve kâğıt yığınlarından oluşan dağınıklığın içinde, kendimi, masanın karşısında duran bir sandalyede oturur ve dizlerimin üzerindeki bir başka kâğıt yığınının altında ezilir halde bulunca, ümitsiz bir yorgunluğa yenik düştüğüm. Başımı yasladım ve ölmeyi diledim; içimdeki bu ümitsizlik, duyulmadık girişimimi bir nihayete erdirmeme izin vermeyecekse, gerçekten öleyim istedim.

Gözlerimi belki de gözyaşlarımın akmasına mani olmak için kapalı tutarak, başımı kâğıtlara gömüp, yeni yumurtlamış bir tavuğun, dışarıda esmesi gereken rüzgârın içinden geçip, sanki sonsuz bir uzaklıktan gibi gelen acı ötüşünü dinlediğimi ve bu ötüşün çocukluğumdan beri hiç gitmediğim bir evi aklıma getirdiğini hatırlıyorum; fakat o

evde, pencerenin rüzgârla çarpıp duran kepenklerinin gıcırtısı beni zaman zaman sinir ederdi. Hiç beklenmedik bir anda iki kez kapıya vurulunca, yerimden sıçradım. Öfkeyle bağırdım:

"Rahat bırakın beni!"

Gözüm dönmüş halde hemen yeniden aramaya koyuldum.

Ev için gerekli olan belgelerle birlikte aradığım dosyayı sonunda bulunca üstümden bir yük kalkmış gibi geldi; sevinçle ayağa fırladım ama ayağa kalkar kalkmaz hemen dönüp kapıya baktım. Mutluluktan şüpheye geçiş öylesine hızlı olmuştu ki, *kendimi görmü*ştüm ve birden titremiştim. Hırsız! Hırsızlık yapıyordum. *Gerçekten* çalıyordum. Gidip omzumu kapıya dayıyor ve yeleğimin düğmelerini çözüyordum; ardından gömleğimin yakasını açıyor ve kabarık dosyayı gömleğimden içeri sokuyordum.

Bir hamamböceği kararsız adımlarla evrak dolabının altından çıktı ve pencere tarafına yöneldi. Hemen ayağımla üstüne bastım ve ezdim.

Tiksintiyle yüzümü buruşturup, bütün öteki dosyaları dolabın içine gelişigüzel yerleştirdim ve odadan çıktım.

Neyse ki Quantorzo, Firbo ve diğer memurların hepsi çoktan gitmişlerdi; yalnızca yaşlı bekçi kalmıştı, onun da bir şeyden şüphelenmesine imkân yoktu.

Yine de laf atmadan geçmek olmazmış gibi geldi:

"Yerleri temizleyin; içeride bir hamamböceği ezdim" dedim.

Ve Crocefisso Caddesindeki Noter Stampa'nın ofisine koştum.

VII. PATLAMA

Marco di Dio'nun, daha gün batmadan karanlık basan ara sokaktaki derme çatma evinin önünde duran henüz yanmamış sokak lambasının hemen yanındaki oluktan aşağı inen suyun sesi hâlâ kulaklarımda çınlarken; evin tahliyesine gelmiş ve yağmurdan korunmak için duvar boyuna sinmiş bir grup insana, kalabalığı ve binbir zorlukla evden çıkarılıp yağmurun altına istif edilmiş sefil mobilya yığınını görünce sırf meraktan şemsiyeleriyle durup dikilen başka bir grup insanın katılmış olduğunu gördüm. Yağmuru umursamadan sefalet içindeki yığının etrafında dans edip, kendilerine küfreden meraklı kalabalığın üzerine yerdeki su birikintilerinden su sıçratan baldırı çıplak serserilere kalayı basmak için, saçı başı dağılmış halde arada bir cama çıkıp pek ilginç beddualar sıralayan Bayan Diamante'ye gençler, ıslıklarla ve edepsiz küfürlerle karşılık veriyorlardı. İnsanlar çoktan söylenmeye başlamışlardı:

"Babasından daha fenaymış!"

"Hem de bu yağmurda, efendiler! Yarına kadar beklemek bile istememiş!"

"Zavallı bir deliye hiç böyle zulmedilir mi!"

"Tefeci! Tefeci!"

Bir görevli memur ve iki kolluk kuvvetinin korumasında olduğumdan, tahliyeyi izlemek için ben de orada hazır bulunuyordum.

"Tefeci! Tefeci!"

Gülümsüyordum. Belki biraz solgundum. Ama beni derinliklere çeken, içimi gıdıklayan ve her şeyi kulak arkası etmemi sağlayan bir hazla doluydum.

Sadece arada bir, gözlerimle herhangi bir şeye tutunma ihtiyacı hissediyordum; kendimi bu manzaradan birazcık olsun soyutlayabilmek için şu derme çatma evin sütun başına bakmaya koyuldum; böylesi bir anda hiç kimsenin, sokaktaki gürültüyü hiç mi hiç umursamayan şu sütun başının aslında hüzünlü olduğu görüşünü paylaşma zevki için, gözlerini bu tarafa dikmeyi aklından geçirmeyeceğine emindim. Derme çatma evden diğer ıvır zıvırlarla birlikte çıkarılan, gri boyası soyulmuş, orası burası delinmiş eski bir lazımlığın bir sehpanın üstünde, sokağın ortasında, herkesin gözü önünde durması, benim gibi onun da gururunu incitmiyor, mahcubiyetten kızarmasına lüzum olmuyordu.

Ama kendimi soyutlama eğlencem az kalsın bana çok pahalıya patlayacaktı. Mecburi tahliye-

nin sona ermesinin ardından Marco di Dio, karısı Diamante ile evden çıktığında, o dar sokakta, görevli memurla iki kolluk kuvvetinin arasında beni görünce kendini tutamamış ve bakışlarımın sütuna kilitlendiği esnada, heykel oymada kullandığı eski çekici üzerime fırlatmıştı. Eğer memur beni tutup kendine doğru çekmemiş olsaydı kesinlikle korkunç bir şekilde can verirdim.

Bütün bu bağırış ve kargaşa içinde iki kolluk kuvveti, beni görünce öfkeden gözü dönen kişiyi tutuklamak için öne atıldı, ancak gitgide büyüyen kalabalık onu koruyordu; kalabalığın üzerime yürümesine ramak kala, Noter Stampa'nın ofisindeki hırpani ama sert görünümlü, karalar giyinmiş, kaba saba bir oğlan, evden çıkarılıp daracık sokağa konmuş eşya yığının arasındaki bir masanın üzerine tırmanmış, bir yandan doğrulmaya çalışırken bir yandan da el kol hareketleri yaparak bağırmaya başlamıştı:

"Durun! Durun! Beni dinleyin! Buraya Noter Stampa adına geldim! Dinleyin! Marco di Dio! Marco di Dio nerede? Buraya, kendisine bir bağışta bulunulduğunu haber vermek üzere, Noter di Stampa adına geldim! Şu tefeci Moscarda...

Mucizeyi beklerken, nasıl desem, bütün tüylerim diken dikendi; bir anda herkesin gözü önünde dönüşüm geçirecektim.

Fakat şu zorunlu tahliyenin vahşi zulmünün ardından gerçekleşen bağışı benim yaptığım an-

laşılamayınca, kalabalığın adıma yağdırdığı hakaretler, düzensiz çığlıklara karıştı ve tiz bir ıslık patlamasının ardından, tüm heyecanım bin parçaya bölünmüş, tüm benliğim şuraya buraya savrulmuş ve kaybolmuş gibi hissettim.

"Kahrolsun! Ölüm!" diye haykırıyordu kalabalık. "Tefeci! Tefeci!"

Beklemelerini işaret etmek için kolumu hiç düşünmeden havaya kaldırdım ama sonra kendimi yalvaran bir hareket hali içinde gördüm ve kolumu hemen aşağı indirdim; bu esnada bürodan gelen çocuk masanın üstünde elini kolunu sallayarak sessizliği sağlamaya çalışıyor ve bir yandan da bağırmaya devam ediyordu:

"Hayır! Hayır! Dinleyin! O yaptı! Noter Stampa'ya gidip bağış yaptı! Marco di Dio'ya bir ev bağışladı!"

O an bütün kalabalık şaşkınlıktan donakaldı. Bense uzaklaşmış, hayal kırıklığına uğramış, mahzunlaşmış haldeydim. Fakat yine de kalabalığın şu sessizliği beni kendine çekiyordu.

Hani bir odun yığını tutuşturulurken, ilkin bir şey görünmez, bir şey duyulmaz, ama sonradan şurada bir mısır koçanı, orada bir tutam ot ateş alıp harlar ve sonunda alevlerin yaladığı koca odun yığını dumanlar içinde çıtır çıtır yanmaya başlar ya, aynı öyleydi.

"O mu?"

"Ev mi?

"Nasıl?"

"Ne evi?"

"Sessiz olun!"

"Ne diyor?"

Bu gibi sorular kalabalığın arasında yayılmaya başlayınca; hızla yükselen uğultu gittikçe daha da yoğun ve anlaşılmaz bir hal aldı; diğer yandan bürodan gelen çocuk teyit edip duruyordu:

"Evet, evet, bir ev! Santi Sokağı 15 numaradaki evini. Dahası da var! Ayrıca bir laboratuvar kurulması ve araç gereçlerin temin edilmesi için on bin liret bağışladı!"

Bundan sonra olanları göremedim; o an başka bir yere koşmam gerektiği için kendimi bu zevkten mahrum ettim. Orada kalmayarak kaçırdığım zevkin ne olduğunu ise kısa bir zaman sonra öğrendim.

Santi Sokağındaki şu evin girişine saklandım ve Marco di Dio'nun gelip evi devralmasını beklemeye başladım. Merdivenlerdeki ışık girişe zar zor vuruyordu.

Hâlâ peşinden gelen bütün o kalabalıkla sokak kapısına gelip, noter tarafından kendisine teslim edilen anahtarlarla kapıyı açtığı esnada, beni bir hayalet gibi duvarın oraya pusmuş görünce, bir an için gözlerine inanamayarak geri geri gitti; ardından, korkunç gözlerle bana öyle bir bakış fırlattı ki asla unutamam; sonra da aynı anda hem hıçkırıkmış hem de kahkahaymış gibi duran

vahşi hayvan böğürtüsüyle üstüme atladı ve beni tutup, övmek için mi yoksa öldürmek için mi bilmem duvara doğru fırlatırken, çıldırmış gibi bağırmaya başladı:

"Deli! Deli! Deli!"

Kapının önündeki kalabalıktan da aynı bağırış yükseliyordu:

"Deli! Deli! Deli!"

Çünkü başkaları için de zannedildiğim kişi olamayabileceğimi göstermek istemiştim.

BEŞİNCİ BÖLÜM

I. KUYRUĞU BACAKLARIN ARASINA KISTIRMAK

Neyse ki Quantorzo'nun babam hakkındaki değerlendirmeleri o an işime yarıyordu: Firbo, bankanın saygınlığının ciddiyetle korunması için, bu delice hareketimden sonra bana yasak koymak gerektiğini var gücüyle savunuyordu; fakat Quantorzo'ya göre vakti zamanında babamın da, tıpkı benim gibi, "cömertliğinin nimetlerini" vahşi bir keyifle dağıttığı olurdu ve Quantorzo'nun aklından hiçbir zaman, babamın, tımarhaneye kapatılması ya da Firbo'nun şimdi bana yapılmasını önerdiği gibi, yasaklarla sınırlandırılması gereken biri olduğu geçmemişti.

Ah Yüce Tanrım! Şu şehirde yaşayan herkes, benim banka işleriyle ucundan, kıyısından bile alakadar olmadığımı bilmiyor muydu? Bankanın itibarını zedeleyecek bir tehdit düşüncesi şimdi nasıl ve nereden çıkmıştı? Bankayla benim şu hareketim nasıl bağdaştırılabilirdi?

Orası öyleydi. Ama bu sefer de Qauntorzo'nun beni babamın ışığında değerlendirme düşüncesi sekteye uğruyordu. Çünkü zaman zaman kimi geçici heveslere kapılmasına rağmen babam, konu işlerin yürütülmesine geldiğinde nasıl keskin bir

zekâya sahip olduğunu göstermesini iyi biliyordu ve elbette kimsenin aklından onu bir tımarhaneye kapatmak ya da ona kimi yasaklar koymak geçmiyordu; oysa benim aleni kafasızlığım ve ilgisizliğim, bağlanması gereken bir deliden başka bir şey olmadığımı ve yalnızca, babamın gizli ve parlak zekâsıyla inşa ettiklerini yıkmakta usta olduğumu gösteriyordu.

Ah, söylenecek bir şey yok, mantık tamamen Firbo'dan yanaydı. Ama eğer istersek Quantorzo'nun mantığının da aşağı kalır yanı olmazdı, çünkü baş başa kaldıklarında (ki bundan en ufak bir şüphem bile yok) bankanın patronu olarak benim ilgisizliğimi ve kafasızlığımı bana karşı bir silah olarak kullanmamaları gerektiğinin farkına varmış olmalıydılar, çünkü tam olarak bu özelliklerim sayesinde onlar bankada gerçek birer patron oluyorlardı; bu nedenle en azından yeni deliliklere kalkışmak isteyeceğime dair kimi belirtiler gösterene dek, bu konunun üstünü örtmek ve sessiz kalmak daha iyiydi.

Eğer kuyruğumu bacaklarımın arasına kıstırıp oturmak işime geliyor olmasaydı, hazır Firbo ile Quantorzo arasında bu tartışma sürüyorken ya da Firbo, benim verdiğim zararlar karşısında, memurların önünde ona ettiğim hakaretin intikamını almanın mı yoksa Quantorzo'nun göz yumma fikriyle ilgilenmesinin mi daha baskın geleceğine bir türlü karar veremezken, daha yeni yapmış

olduğum denemeden benim gibi zarara uğramış olan Firbo'ya başka bir şeyi benim açımdan gizlice gösterebilirdim.

II. DİDA'NIN GÜLÜŞÜ

Benim tarafımdan hayata geçirilen şu eylem illa ki delilik addedilecekse, hiç olmazsa bari şu Gengè'nin eylediği bir delilik sanılsın, şu zararsız aptalın bir anlık, gelip geçici bir hevesiymiş gibi anılsın ve yalnızca karım değil herkes bunu açık açık böyle görsün diye, çökmüş ve perişan bir halde Dida'nın etekleri arasına, onun Gengè'sinin sağır dinginliği ve miskin aptallığı altına sığındım.

Bu arada onun şu Gengè'sini azarlaması sürerken; hâlâ pişman olmayan, Tanrım sen kurtar!, biraz fazla ileri gitmiş olduğunu bildiği halde sırf inadından yenilgiyi bir türlü kabullenmek istemeyen bir ifade takınmak zorunda olduğumdan, bazen nasıl söyleyeceğimi bilemediğim bir yılgınlığın midemi düğümlediğini, bazense nasıl durduracağımı bilmediğim kahkahalardan karnımın patlayacak gibi olduğunu hissediyordum. Ve dizginlerini kopartan korku, etrafı şöyle bir kolaçan etmek üzere gözlerime tırmanacak ve gözlerimin içinde apaçık görünür olacakmış ya da itirafı mümkün olmayan gizli öfkemin iğrenç ümitsizliği, şu ağızdan korkunç çığlıklar içinde dışarı fırlayacakmış gibi geliyordu.

Bu, dile getirilemez, itiraf edilemez bir öfkeydi, çünkü yalnızca benim ruhuma aitti; içine girip görünümünü alabileceğim biçimlerin dışındaydı; halihazırda olduğum biçimlerin de dışındaydı; mesela karımın bende gerçeklik ve somutluk kazandırdığı, onun karşısında durmakta olan şu Gengè'nin ötesindeydi bu öfke; zaten ben de o Gengè değildim, gerçi bu durumda da kim olduğumu ve bana böylesi acı veren şu iğrenç öfkenin Gengè dışında kimden ya da nereden geldiğini açıklayamıyordum.

O anda, o ıstıraba saplanmış halde kendime yabancılaştım; içimde taşıdığım ve ayrılamaz olan o yabancıların her biri, kendisine göre hangisi bensem onu alsın, sonra da ister dövsün, ister öpsün isterse tutup tımarhaneye kapatsın diye, bir kör misali bedenimi başkalarının ellerine bırakır gibiydim.

"Buraya, Gengè. Buraya otur. Buraya, işte böyle. Gözlerimin içine bak. Ne demek, hayır? Yüzüme bakmak istemiyor musun?"

Ah, kendisine baksın istediği o gözlerden büsbütün başka iki gözün derinliklerine bakmaya zorlamak için, yüzünü ellerimin arasına almanın cezbedici dürtüsü!

Orada, karşımdaydı; bir eliyle beni saçlarımdan tutuyordu; bir yandan beni dizlerimin üzerine oturtuyordu; bedeninin ağırlığını hissediyordum.

Kimdi?

Kim olduğunu bildiğimden hiç kuşkusu yoktu.

Oysa ben, bana gülümseyerek güvenle bakan gözlerinden ürperiyordum; gözlerinin gördüğü gibi olduğuma duyduğu güvenle bana dokunan o dipdiri ellerinden ürperiyordum; dizlerimin üstünde ağırlığını hissettiren ve kendini bana bırakarak beni de kendinin kıldığından emin olan bedeninin tamamından ürperiyordum; o ise, bana kendini, şu bedenini gerçekten vermemiş olabileceğine, kollarımın arasında sıktığım o bedenle birlikte tümüyle bana ait olan biri olmayabileceğine dair en ufak bir kuşku bile beslemiyordu; bir yabancı değildi ama kim olduğunu söyleyebilmemin herhangi bir yolu da yoktu, çünkü benim için benim gördüğüm, benim dokunduğum gibi biriydi: onu aşkımın ateşiyle öperken nasılsa –bu saçlarla–ve bu gözlerle– ve bu ağızla, aynen öyleydi; o da beni, benimkinden çok başka ve ölçülemeyecek denli uzak olan kendi aşk ateşiyle öpüyordu ve onun için her şey, cinsellik, doğa, nesnelerin tezahürü ve anlamları, ruhu meydana getiren düşünceler ve duygular, hatıralar, zevkler ve benim sert yanağımın onun zarif yanağıyla teması, hepsi ama hepsi farklıydı; iki yabancı, sımsıkı olmuş –ürperti– yalnızca birbirlerine değil, birbirlerinin kolları arasındaki o bedenlerin içinde her birinin kendine de yabancı olduğu iki yabancı.

Siz hiç böyle bir ürperti duymadınız, biliyorum; çünkü kollarınızın arasında sıkıca tuttuğunuz, daima ve yalnızca, kadınınızdaki kendi dünyanızdı aslında; o da sizin içinizdeki, bambaşka

olan ve içine sızılamayan kendi dünyasına sarılıyordu aynı anda.

Oysa bu ürpermeyi duymak için bir anlığına, ne bileyim işte, ufak, önemsiz bir şeyi, sizin hoşunuza gidecek ama onun hoşuna gitmeyecek herhangi bir şeyi düşünmeniz yeterliydi: bir renk, bir tat, filanca şey hakkında bir yargı; zevklerin, duygulanımların ya da fikirlerin farklılığı üzerine düşünmenizi yüzeysellikle sınırlandırmayacak herhangi bir şey; sizin gözlerinizin onun gördüklerini göremeyişi gibi, onun gözleri de, siz ona bakarken, sizin içinizi görmeyecek; sizin için dünya, yaşam, şeylerin gerçekliği siz onlara nasıl temas ediyorsanız öyleler ama onun için öyle değiller; o aynı şeylere baktığında başka bir gerçekliğe dokunuyor, sizin içinizde ve bizzat sizde temas ettiği dünya da farklı ve nasıl olduğunu size anlatamaz, çünkü onun için o, zaten olduğu gibi, başka bir şekli ve şemaili mümkün değil ve sizin için de başka türlü olamaz.

Yüzüne ciddi bir ifade vermeye çalışmasına rağmen Dida'nın içten içe, şu Gengè'sinin mimarı olduğu eğlenceye güldüğünü görünce, ruhumda gitgide daha da katı bir hal almakta olan hıncımın soğukluğunu gizlemek için kendimi epey zorladım; besbelli ki kendisi dışındakilerin, şu Gengè'sinin yalnızca şaka yapmak istemiş olduğunu anlamayacağını düşünmüyordu.

"Hiç böyle şaka edilir mi? Yağmur altında tahliye yaptırmak; bir de kalkıp oraya gitmek, herke-

sin gazabını üstüne çekmek, ah ahmak! Az kalsın seni canından edeceklerdi!

Böyle diyordu ama o an doğal olarak Gengè'sinin suretinde beliren ama aslen benim olan hıncımı gördükçe tetiklenen gülüşünü saklamak için başını çeviriyordu; karşısında dikilen Gengè'ye baktıkça, o tahliye anında hiddet saçan insanların arasında nasıl görünüyor olabileceğini hayal ettikçe, bu olanlar ona bir oyun gibi geliyordu; şu "ahmak"ının yanlış anlaşılan ve şakası noksan kalan eğlenceli bir oyunu.

"Nasıl hayal etmiştin ki? Paçavralarını yağmurun altında sokağın ortasına attırtırken, o delinin köpürmelerine gülmelerini mi bekliyordun? Bu esnada kendisi de –bakın, işte orada– bağış sürprizini, gizli tutsun! Hele bir de Bay Firbo'nun haklılığı var, biliyorsun!! Böylesi bir şaka için bu kadar ağır bir bedel ödemek, tam tımarhanelik işi! Haydi git, haydi! Bibì'yi al da biraz dolaşmaya çıkar."

Kendimi köpeğin kırmızı tasmasını elimde tutarken; onu ise Bibì'nin canını yakmadan ağızlığını takmak için, iki büklüm olabilmenin kadınlara has kolaylığı ile eğilirken görüyordum ve heykel gibi orada öylece duruyordum.

"Ne yapıyorsun? Gitmeyecek misin?"

"Gidiyorum..."

Kapı ardımdan kapanır kapanmaz sahanlığın duvarına yaslandım ve ilk basamağa oturup bir daha asla kalkmamak istedim.

III. BIBÌ İLE KONUŞUYORUM

Nereye bakacağımı, nasıl bakacağımı bilmiyorum; kendimi, peşimde şu köpekle sokak boyunca duvar diplerinden ilerlerken görüyorum; benim onunla gitmek istemeyişim gibi, o da benimle gelmek istemiyor ve bunu gözüme sokmak istercesine patilerini yere çivileyip, var gücüyle kendini geri çekiyor; en sonunda öfkeleniyorum ve şu kırmızı tasmayı kopartma pahasına onu hızlıca kendime çekiyorum.

Evden birkaç adım ötede etrafı çevrili, üzerine muhtemelen büyük ve çevresindekilere bakılırsa epey çirkin bir ev dikilmek üzere satılmış bir arsaya saklanmaya gidiyorum. Arsanın bir yanı temel için kazılmış, ama toprak yığını henüz oradan taşınmamış ve inşaat için getirilen taşlar sanki daha kullanılmadan eskiyip harap olmuşlar gibi, boy atmış gür otların arasında oraya buraya dağılmış.

Şu taşlardan birinin üstüne oturuyorum; yandaki evle araya set çeken, göğe doğru uzanmış, beyaz, yüksek duvara bakıyorum. Açıklıkta duran şu pürüzsüz ve bembeyaz duvar, tepeden güneş vurdukça insanın gözünü alıyor.

Gözlerimi aşağıya, ufacık böceklerin curcunası arasında, kımıltısız bir sessizlikte nefes alan geniş ve sıcacık otların gölgesine indiriyorum; varlığımdan rahatsız olan kocaman bir sinek, tehditkâr bir tavırla, vızıldaya vızıldaya etrafımda dolanıyor;

canı sıkkın ve şaşkın olan Bibi iki ayağı üzerinde öne doğru uzanıp havaya diktiği kulaklarıyla sanki bana bunca yer arasından neden buraya, hiç beklemediği bir yere geldiğimizi soruyor. Hani olsa olsa, geceleyin, birinin, geçeceği, bir yer...

"Evet, Bibì" diyorum "Burası kokuyor... Ben de alıyorum kokuyu. Ama biliyor musun; insanoğlundan bana gelebilecek olanlar arasında bu en hafifiymiş gibi geliyor. Bedene ait. Ruhun ihtiyaçlarından yayılan koku ise daha berbattır, Bibì. O kokuyu alamadığın için sana gerçekten imreniyorum."

Ön patilerinden tutup kendime çekiyorum ve konuşmaya devam ediyorum:

"Buraya neden saklanmaya geldiğimi bilmek ister misin? Ah Bibì, çünkü insanlar bana bakıyorlar. İnsanların böyle bir kusuru var ve buna engel olmak mümkün değil. O halde, sokağa dolaşmaya çıkartılan bedeni seyirlik bir nesneye indirgeyenleri defetmeli. Ah Bibì, Bibì, ne yapacağım ben? Bana bakıldığını artık görmek istemiyorum! Sen de bakma! Bana şimdi böyle bakmandan bile korkuyorum.

Gördüklerine kuşkuyla yaklaşan kimse yok; aralarında dolaştığı şeyler kendisi için ne ise, diğerlerine de öyle göründüğünü zannediyor herkes; siz hayvanların da var olduğunu, şu sessiz gözlerle insanlara ve diğer şeylere baktığınızı, kim bilir onları nasıl gördüğünüzü ve onların size nasıl

göründüğünü düşünen biri çıkarsa, anca o zaman peyda oluyoruz. Ben kaybettim Bibì, kendi gerçekliğimi ve diğer insanların gözlerindeki şeylerin gerçekliğini sonsuza dek kaybettim! Kendime dokunduğum an, yokluğuma değiyorum. Çünkü kendi dokunuşumun altını, başkalarının bana verdiği benimse bilmediğim ve asla bilemeyeceğim gerçekliğin varsayımıyla dolduruyorum. Bu yüzden anlıyor musun, ben –şu anda seninle konuşan bu kişi–seni böyle iki patinden tutup havaya kaldıran bu kişi– sana söylediğim bu sözcükleri aslında kimin söylediğini bilmiyorum, kesinlikle bilmiyorum."

O anda zavallı hayvan birden sıçradı ve iki patisini sıkıca kavrayan ellerimden kurtulmaya çalıştı. Anlattıklarımın yarattığı korku yüzünden sıçramış olabilir mi diye durup düşünmeye fırsat kalmadan, paticikleri kırılmasın diye onu salıverdim; o da hemen, çitlerin dibindeki otların arasında beliren bir kedinin üstüne doğru havlayarak atıldı; koşarken ayakları arasına dolanan kırmızı tasma bir ağaç dalına takılıp onu olduğu yere mıhladı ve gerisin geri öyle bir çekti ki hayvancık sırt üstü yere düşüp bir tüy yumağı gibi yuvarlandı.

Öfkeden kudurarak doğruldu, ama sonra yarım kalmış kızgınlığını nereye yönlendireceğini bilmez halde, dört patisi üstünde çivilenmiş gibi durdu kaldı: bir o yana, bir bu yana bakındı: kedi çoktan kaybolmuştu.

Aksırdı.

İlkin şu koşuşunu, sonra da gerisin geri kafa üstü çakılmasını, şimdi de böyle durup kaldığını görmek beni güldürdü; kafamı salladım ve onu geri çağırdım. Narin patileri üstünde dans eder gibi salına salına yanıma geldi; tam karşıma geçtiğinde, yarıda kalan ama hoşuna giden konuşmamızı sürdürmek istercesine, ön patilerini, dizime dayamak için kendiliğinden uzattı. Eh, tabii, konuşurken bir yandan da başını, kulaklarının arkasını kaşıyordum.

"Hayır, Bibi, hayır, yeter" dedim. "Biraz da gözlerimizi yumalım."

Ve minik kafasını ellerimin arasına aldım. Ama hayvancık kendini kurtarmak için silkindi, ben de bıraktım.

Hemen sonra, sanki sevgiyle sarmalanan güzelim bir köpeciğin hayatının üzerine dahi tüm ağırlığıyla çökebilen yorgunluğa ve sıkıntıya daha fazla dayanamıyormuş gibi, ayaklarımın dibine uzanmış ve çenesini ön patilerine doğru uzatmış yatarken, derin derin iç çektiğini duydum.

VI. BAŞKALARININ GÖRMESİ

Bir kimse, intiharını düşününce; neden kendine değil de başkalarına ölü olduğunu hayal eder?

Çektiğim işkenceden kurtulmaktan ziyade, bana imrenerek bakan pek çoklarına güzel bir sürpriz yapmak ya da sersem olduğumu düşünen diğer kesime haklı olduklarını göstermek için hayatıma son verme zamanımın gelip gelmediğini, orada o etrafı çevrili arsada bir saatten daha uzun bir süre düşündükten sonra; bu soruyla birlikte ıstırabım, suda boğulup şişmiş ve morarmış bir ceset gibi, yeniden gün yüzüne çıktı.

Vahşi ölümümün farklı görüntüleri arasından, Quantorzo, Firbo, karım ve tanıdığım pek çok kişide dehşete düşme ile aklını yitirme arası bir his uyandıracak olanı nasıl tasarlayabileceğim sorusuna cevap bulmak için kendimi zorlarken, hiç olmayacağım kadar yok hissettim kendimi; çünkü başkalarının bakışı olmadan nasıl göründüğümü söyleyebilmek için, öncelikle, gözlerimde kendime dair bir görüşün gerçekte olmadığını, kendi bedenimde ve diğer noktalarda nasıl bir görünüm alacağımın beni görmelerine bağlı olduğunu kabullenmek zorunda kaldım; bu yüzden, başkalarının bakışı olmadan gözlerim kendilerine dair gerçekte gördüklerinin ne olduğunu dahi bilemezlerdi.

Uzak bir hatıranın ürpertisi tüm sırtımı sardı: henüz delikanlıydım, kırda düşüncelere dalmış giderken, birden etrafta tanıdık hiçbir şey olmadığını, güneşin altında uzak ve karanlık bir yalnızlıkta kaybolmuş olduğumu fark ettim: içine düştüğüm ve o an teşhisini koyamadığım dehşet şuydu: bir

an evvel yok iken, bir an sonra beliren ama yalnızca bana görünen ve başkalarının görüşü dışında kalan bir şeyin varlığının verdiği korku.

Daha önce başkalarının görmediğine inandığımız bir şeyi keşfettiğimizde, bizimle birlikte görsün diye birini çağırmaya koşmaz mıyız hemen?

"Aman Tanrım, nedir bu?"

Başkalarının görüşünün, gördüğümüz şeyin gerçekliğini içimizde kurmaya yardımı olmadığı takdirde, gözlerimiz gördükleri şeyin ne olduğunu bilmez; bilincimiz yönünü kaybeder; en derinimiz olduğuna inandığımız bilincimiz, *içimizdeki başkaları* anlamına gelir; kendimizi yalnız hissedemeyiz.

Korkuyla ayağa fırladım. Biliyordum; yapayalnızlığımı biliyordum; ama şimdi tek hissettiğim oydu ve karşımda, gördüğüm her şeyde onun korkusuna dokunuyordum; bir elimi kaldırsam, onu görüyordum. Çünkü bizim gözlerimizde başkalarının görüşü yok ve asla da olamaz; başkalarının görüşü bizim gözlerimizde sadece benim artık inanamayacağım bir yanılsama olarak var olabilir; tamamen afallamış halde, ayağa kalkıp bana bakan köpeğin gözlerinde de aynı korkuyu görür gibi oldum; korkuyu başımdan defetmek için, köpeğe bir tekme savurdum; ama hayvancağızın yürek burkan ciyaklamasını duyunca umutsuz bir halde başımı ellerimin arasına aldım ve bağırmaya başladım:

"Deliriyorum! Deliriyorum!"

Nasıl olduğunu bilmiyorum ama bu umutsuz hal içinde dönüp kendime baktım ve göğsümde kopmak üzere olan gözyaşı fırtınası, bir anda kahkaha patlamasına dönüşüverdi; hafifçe topallayan şu zavallı Bibì'yi çağırdım ve ben de şakacıktan topallamaya başladım; vahşi bir coşkunun mutluğunun pençesinde, ona oyun oynadığımı ve oynamaya devam etmek istediğimi söyledim. Hayvancık "İstemem! İstemem!" der gibi aksırdı.

"Ah, öyle mi? Demek, istemiyorsun Bibì?"

Onu taklit etmek için ben de aksırmaya başladım ve her aksırmada "istemem! İstemem!" diye tekrarladım.

VI. GÜZEL OYUN

Tekme mi? Ben mi? Şu zavallı hayvancağıza mı?

Daha neler! Asla! Yolunu kaybetmiş kötü bir çocuk, kim bilir hangi tuhaf korkuya kapılıp ona bir tekme patlatmıştı; her şey onu korkutmuş olabilirdi, hiçbir şey de olmayabilirdi: bir hiç, birdenbire yalnızca onu alakadar eden *bir şeye* dönüşebilirdi.

Bu şehirde, bu sokaklarda bu tehlike artık yoktu. Neyse ki yoktu! Ne güzel, herkes öteki yanılsaması içindeydi; karşısındakinin gördüğü gibi de-

ğildi kimse; buna karşı çıkanların, yanılgı içinde olduğuna ise herkes emindi.

Ve ben bütün hepsine şöyle bağırmak istiyordum:

"Tabii, tabii! Hah ha! Oyun oynuyoruz! Oyun oynuyoruz!"

O an tesadüfen pencereden dışarı bakanlara da işaret etmeli. Evet, tabii! Aşağı atlamak için camı açmalı.

"Ne güzel oyun! Böylece kendinizi bütün yanılsamalarınızın dışına atmış olurdunuz sayın bay, sayın bayan; ardından, içinde yaşadığınıza inandığınız şu dünyayı, yaşayanların yanılsamasında görmek için, ölüler olarak bir anlığına geri dönebilseniz kim bilir ne hoş sürprizlerle karşılaşırdınız! Hah ha!"

Asıl zorluk ise benim bu oyunu henüz hayattayken, bütün yaşayanların arasındayken, hem de oyuna katılamayacağımı bile bile görüyor oluşumdu. Orada, herkesin gözünün içinde olduğunu bilmeme rağmen oyuna katılmanın imkânsız oluşu, neşeli deliliğimi vahşileşmeye kadar götürüyordu.

Şu zavallı hayvancığa, bana baktığı için attığım tekmeden dolayı Tanrı beni bağışlasın, ama şimdi herkesi öyle tekmelemek geliyordu içimden.

VI. ÇARPMA VE ÇIKARMA

Eve döndüğümde Quantorzo'yla karım Dida'yı ciddi bir konuşma içinde buldum.

Alacakaranlıkta, o küçük salonda iyice yerleşmiş, nasıl da kendilerinden emin oturuyorlardı; biri yeşil kanepeye gömülmüş, şişman ve esmer; diğeri her tarafı fırfırlı elbisesinin içinde beyaz ve narin, bedeninin dörtte üçüyle yandaki koltuğun ucuna ilişmiş, ensesinde bir tutam güneş ışığı. Geldiğimi görünce aynı anda "Ah, işte burada" diye haykırdıklarına göre kesinlikle benim hakkımda konuşuyorlardı.

İçeriye girdiğimi gören iki kişi olduğundan, ben de benimle birlikte giren bir diğer kişiyi aramak için arkama dönüp bakma gereği duydum; oysa tıpkı karım Dida'nın 'Gengè'si gibi, baba yadigârı Quantorzo'nun 'Sevgili Vitangelo'sunun da içimde olduğunu; dahası, nasıl ki karım Dida için onun Gengè'si dışında başka biri değilsem, aynı şekilde Quantorzo için, onun Vitangelo'su haricinde başka biri olmadığımı gayet iyi biliyordum. Toplam iki ediyordu, fakat onların gözünde değil, ikisi için de *birer* kişi olduğumu bildiğimden benim nazarımda iki ediyordu; ama onların gözünde kendim olarak benim bir karşılığım olmadığı için, sonuç bir artılı değil, bir eksili çıkıyordu.

Sadece onların gözünde mi? Benim için ve her tür görünür cismanilik dışındaki ruhumun yalnızlığı için de sonuç aynıydı; ve ruhum, şu ikisinin ona verdiği farklı ve güdümsüz gerçeklikte kendi bedenini, hiç kimsenin bedeni olarak görmenin dehşeti içindeydi.

Arkama döndüğümü gören karım:

"Kimi arıyorsun?" diye sordu.

Gülümseyerek bir çırpıda cevap verdim:

"Kimseyi canım, hiç kimseyi. İşte buradayız!"

Yanımda yöremde aranan şu 'hiç kimse' cevabımla neyi kastettiğimi doğal olarak anlamadılar, içeride, o salonda, o anda dokuz değil üç kişi olduğumuzdan son derece emin olduklarından, 'buradayız' derken ikisinden bahsettiğimi sandılar; gerçi –kendim için– ben sayılmadığıma göre, doğru rakam sekizdi. Yani:

Kendine göre Dida;

Bana göre Dida;

Quantorzo'ya göre Dida;

Kendine göre Quantorzo;

Bana göre Quantorzo;

Dida'ya göre Quantorzo;

Dida'nın sevgili Gengè'si;

Quantorzo'nun sevgili Vitangelo'su;

Üç kişi olduğunu sanan şu sekizli arasında güzel bir sohbet başlamak üzereydi.

VII. BU SIRADA İÇİMDEN ŞUNU SÖYLÜYORDUM

(Aman Tanrım; kendilerine bakanın, benim şu *ne gördüğünü bilmeyen* gözlerim olduğunu fark ettikleri anda, o güzelim kesinliklerinin birdenbire yok olduğunu hissetmeyecekler mi?

Son derece olağan ve sıradan bir uğraş üzerinde çalışmakta olan birine, kafasında şüphe uyandıracak bir biçimde, sanki yaptığı şey bizim için kesinlikle anlaşılır değilmiş, dahası, kendisi için de anlaşılır olamazmış gibi durup bir süre bakmak, şu kesinliği sarsmaya ve ona gölge düşürmeye yeter. Hiçbir şey bizi de, bizim gördüğümüzü de görmediği açıkça belli olan iki boş gözden daha ürpertici, daha rahatsız edici olamaz.

"Ne diye öyle bakıyorsun?"

Hiçbir çıkış yolu bulunmayan yalnızlıklarımızın dehşetiyle kaplanmış gözlerimizle, hepimizin, daima böyle bakması gerektiğini kimseler düşünmez.)

VII. CANLI NOKTA

Quantorzo gerçekten de göz göze gelir gelmez tedirgin olmaya, konuşurken duraksamaya başladı; arada bir elleri kolları istemsizce işin içine karışıyor, zaman zaman "hayır, bekle" der gibi bir elini havaya kaldırıyordu.

Ama işin iç yüzünü anlamakta gecikmedim.

Böyle duraksamasının nedeni, bakışlarımın onun kesinlik hissine gölge düşürmesi değil; gözlerimden, beni ziyarete gelmesinin altında yatan sebebi çoktan anladığımı okuduğunu sanmasıydı: Firbo'nun da kendisinin de sorumluluğunu üstlenmeyeceği ani ve keyfi uygulamalarda bulunma hakkını kendimde görmek gibi bir düşüncem varsa, bundan böyle Firbo'yla beraber bankanın müdürlüğünü yapamayacaklarını bildirerek benim elimi kolumu bağlama niyetindeydi.

Bundan emin olunca onu altüst etmeyi kafaya koydum, ama geçen sefer o ve Firbo'nun karşısında yaptığım gibi deli deli tavırlar takınıp, deli gibi konuşarak gelişigüzel davranmayacak, tam tersi hareket edecektim; böyle sapasağlam durduğu halde hedeflenen noktaya varmasının ardından nasıl çekip gideceğini görecek olmamın zevki, bir kez daha kendimi göstermemi ve bu kez onun o savaşçı, o sağlam duruşuna bürünmemi sağlıyordu; öyle ki onu alaşağı etmek için ufacık bir şey yetecek ve fazlasına gerek kalmayacaktı; mesela söyleyeceğim bir söz ya da konuşurken sesime katacağım bir ton ona ket vurup, ruhunu zedeleyecek ve ruhuyla birlikte, doğal olarak, şimdi içinde hissettiği ve dışında görüp dokunabildiği o kale gibi sağlam gerçekliğini bozacaktı.

Özellikle Firbo'nun yaptıklarımı bir türlü sindiremediğini söylemesi üzerine, onu sinir etmek için belli belirsiz bir gülümsemeyle, hemen sordum:

"Hâlâ mı?"

Gerçekten de sinir oldu:

"Ne demek, hâlâ mı? Ah, sevgili dostum! Evrak dolabındaki bütün dosyaları öyle bir darmadağın etmişsin ki, onları yeniden düzenlemesi en az iki ayını alır."

Bunun üzerine iyice ciddileştim ve Dida'ya dönüp:

"Görüyor musun, canım, sen şaka sanıyordun?" dedim.

Dida kuşku içinde bana baktı hemen; sonra Quantorzo'ya; ardından yine bana baktı ve sonunda kaygıyla sordu:

"Yani sen ne yapmıştın ki?"

Elimle beklemesini işaret ettim. Daha da ciddileşerek Quantorzo'ya döndüm ve:

"Bay Firbo evrak dolabını dağınık bulmuş, öyle mi? Peki, benim orada ne bulduğumu sor bakalım?"

Quantorzo kanepenin üstünde huzursuzca kıpırdandı; sorduğum sorudan ziyade, güvenmediğimi belirten ses tonum yüzünden içine düşmüş olduğu şaşkınlıktan sıyrılıp, içgüdüsel olarak dikkatini toparlamak için, gözlerini yirmi kez kırptı.

"Ne... Ne buldun orada?" diye kekeledi.

Küçük bir el hareketiyle sözlerimi pekiştirerek, hemen cevap verdim:

"Bir parmak toz: tam bu kadar!"

Afallamış halde birbirlerinin gözlerinin içine baktılar; çünkü kendi içinde gayet aptalca olan bu

sözler, ses tonum sayesinde, aptallıktan söylenmiş olamazlarmış gibi duruyordu; Quantorzo şaşkınlık içinde tekrarladı:

"Bir parmak toz mu? Bu ne anlama geliyor?"

"Bütün dosyaların, oh ne âlâ, uyuduğu anlamına geliyor. Hem de yıllardır! Bir parmak, diyorum, bir parmak toz! Evin biri aslında hiç kiralanmamış; bir diğerininse kim bilir ne zamandır kirası alınmamış!"

Quantorzo –bunu hiç beklemiyordum– hiç olmadığı kadar şaşırmış gibi yaparak:

"Hah ve sen uyuyan evleri bağışlayarak uyandırıyorsun, öyle mi?" dedi.

"Hayır, sevgili dostum" diye hemen bağırdım, sonra biraz sakinleşerek, şakayla karışık bir ciddiyetle:

"Hayır, sevgili dostum! Senin, Firbo'nun ve diğer herkesin benim hakkımda çok, hem de çok yanıldığınızı göstermek içindi! Durmadan konuşuyorum, aptalca şeyler söylüyorum, ayağı yere basmayan işler yapıyorum ama biliyor musun, bu doğru değil; çünkü her şeyi gözlemliyorum; her şeyi!"

Quantorzo –evet, bu kez tam da beklediğim gibi– karşı çıkmaya niyetlenerek haykırdı:

"Neyi gözlemliyorsun? Hatırım için söyle! Sen, dolapların tozunu gözlemliyorsun!"

Neden bilmem, aynı anda ellerimi kaldırıp göstererek, "Bir de ellerimi," diye eklemek istedim;

ancak sesimin tonu birdenbire içimi ürpertti: orada o evrak dolabının bulunduğu odanın içinde, babamın beyaz, iri, yüzük dolu ve parmaklarının üstü kızıl tüylerle kaplı elleri gözümün önüne geldikten sonra, bizzat kendimden dosya çalmak için ellerimi ileriye doğru uzatırkenki halimi gördüm.

Birdenbire yorulmuş ve tiksinmiştim, ikisinin gitgide artan şaşkınlığı arasında:

"Bankaya yalnızca beni imza için çağırdığınızda geliyorum; ama dikkat edin, neler yaptığınızı öğrenmek için bankaya kadar gelmeme gerek bile yok" diye sürdürdüm konuşmamı.

Göz ucuyla Quantorzo'ya baktım; yüzü sapsarı kesilmiş gibi geldi. (Ama dikkat edin, ben her zaman kendi Quantorzo'mdan bahsediyorum; belki Dida'nın Quantorzo'sunun yüzü solmamıştır ya da Dida'ya onunki de sararıp solmuş gibi gelmiştir, ama tıpkı benim, kendi Quantorzo'mun korkudan sapsarı kesildiğine yemin edebileceğim gibi, Dida da kendi Quantorzo'sunun solgunluğunun nedeninin korku değil kızgınlık olduğuna inanıyordur.) Yine de gerçekten ellerini göğsüne götürdü ve gözlerini iri iri açarak sordu:

"Demek içeride tuttuğun casuslar var? Ah, bize güvenmiyorsun, öyle mi?"

İçi rahat olsun diye çabucak "Güvenmemek değil, güveniyorum; casus tuttuğum da yok," dedim. "Yaptığınız işlerin sonuçlarını dışarıdan gözlemliyorum; bu da bana yetiyor. Sen şimdi bana cevap

ver: sen ve Firbo, işleri hallederken babamın çizdiği çizgide ilerliyorsunuz değil mi?"

"Bir adım bile şaşmıyoruz!"

"Bundan kuşkum yok. Ama üstlendiğiniz görevlerden ötürü sizin tuzunuz kuru: biriniz genel müdür, diğeriniz yasal danışman. Babam, ne yazık ki, artık aramızda değil. Bankanın faaliyetleriyle ilgili, şehir karşısında kimin sorumlu olduğunu bilmek istiyorum?"

"Kimin sorumlu olduğunu mu? Nasıl yani?" diye sordu Quantorzo. "Biz, tabii ki biz! Tam da bu sorumluluktan ötürü, senin bazı düşüncesiz eylemlere kalkışmayacağından ve işlere müdahil olmayacağından emin olmak istiyoruz; daha fazla konuşmamak için düşüncesiz demekle yetiniyorum."

Önce parmağımı sallayarak karşı çıktım; ardından sakince:

"Doğru değil. Eğer babamın çizdiği çizgiden şaşmıyorsanız siz sorumlu olamazsınız. Çizginin dışına çıkmışsanız, size hesap sormam ve açıklamada bulunmanızı istememem durumunda, bana karşı sorumlu olursunuz. Şimdi asıl soruya dönelim: Şehre karşı sorumlu olan kim? Bütün işlemlerinizin altına imza atan kişi olarak, benim sorumlu: Ben! Ben! Ayrıca bir nokta daha var: siz, yaptığınız bütün işlemlerin altında benim, evet benim imzamın olmasını istiyorsunuz ama benim tek bir işlemimin altına imza atmaktan kaçınıyorsunuz."

Adam akıllı korkmuş olmalıydı, çünkü kanepenin üzerinde üç kez hopladığını gördüm, bu sırada haykırarak:

"Oh ne âlâ! Oh ne âlâ! Oh ne âlâ! Çünkü biz, bizim işlemlerimiz, normal banka işlemleri! Seninkilerse, kusura bakma ama bunu söylemeye beni sen mecbur ediyorsun, tam bir deli işi! Deli işi!"

Ayağa fırladım; işaret parmağımı silah gibi göğsüne dayadım.

"Yani sen benim deli olduğumu düşünüyorsun?"

"Hayır, bu doğru değil!" parmağımın tehdidi altında tüm kanı birden çekildi.

"Demek, değil?" diye bağırdım, gözlerimi hiç ayırmadan. "Bu nokta aramızda açıklık kazanmış oldu, dikkat et!"

Bunun üzerine Quantorzo, sanki yer ayaklarının altından çekilmiş gibi sendeledi; gerçekten deli olabileceğim şüphesi yeniden kafasında canlandığı için değil, hayır; benim hakkımda vardığı bu kanının bir açıklığa kavuşmasının neden benim için büyük önem taşıdığını anlayamadığından ve bu belirsizliğin altında bir hinlik yatıyor olabileceğinden korktuğundan; ilk başta hayır dediğine neredeyse pişman oldu ve yarım yamalak bir gülümsemeyle lafı çevirmeyi denedi:

"Hayır, bekle... Kabul etmen gerekir ki..."

Ah ne güzel şey! Ne güzel şey! Dida, kaşlarını çatıp bir bana bir Quantorzo'ya bakarak, benim

hakkımda olduğu kadar Quantorzo hakkında da ne düşüneceğini artık bilmediğini ikimize de açıkça gösteriyordu.

Benim bu ani çıkışım ve damdan düşercesine sorum, Dida'ya göre –anlaşılan o ki– tam da onun Gengè'sinin yapacağı türdendi; fakat Quantorzo ile Firbo çok büyük bir hata yapmamışlarsa, bütün bunlar anlaşılmaz olurdu ve Quantorzo'nun anlık şaşkınlığı karşısında, aman Tanrım, Gengè'sini tanıyabilmek imkânsız hale gelirdi; fakat şu ani çıkışım ve sorum, Dida'nın üzerinde etkili oldu ve saygın Quantorzo'sunun şaşmaz bilgeliğinden hiç olmadığı kadar şüphe etmesini sağladı. Dida'nın duyduğu şüphe, gözlerinden okunur hale gelince, Quantorzo hemen ona dönüp, şu yarım yamalak gülümseyişi ile söylediklerini tersine çevirmeyi düşündü fakat o ana dek sırtını yaslayabileceğine inandığı dayanağını etrafında yitirmekte olduğunu fark eder etmez kendini ömründe hiç olmadığı kadar huzursuz hissetti.

Bense gülmeye başladım; ama gülüşümün nedenini ne biri ne de diğeri tahmin edebildi; onları tutup sarsarak yüzlerine haykırmak istedim:

"Görüyor musunuz? Görüyor musunuz? Madem küçücük bir izlenim ansızın kendinizden de, başkalarından da şüphe duymanıza yetiyor, o halde nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?"

Benim hakkımda ve akli melekelerim hakkında varacakları kanının, en azından o anda hiçbir

öneminin olmadığını göstermek için, onu hor görür bir hareketle "Bırak, boş ver" diyerek sözünü kestim:

"Sen şuna cevap ver: Bankada irili ufaklı teraziler gördüm. Rehine bırakılan eşyaları tartmada kullanılıyorlar, değil mi? Peki söyle bakalım: normal banka işlemleri adını verdiğin bu şeyleri hiç vicdanının terazisine koyup başkalarında çektikleri ağırlıkları ile tarttın mı?"

Bu soru üzerine Quantorzo yalnızca benim değil daha başka kimselerin de ihanetine uğrayarak saf dışı bırakıldığı hissine kapılmış gibi bir kez daha etrafına bakındı.

"Vicdanımın mı? Nasıl?"

"Alakası yok mu sanıyorsun?" yanıtını verdim. "Eh, biliyorum! Yıllar önce, babamın ilkeleriyle yönetilsin diye, tüm malvarlığımla birlikte vicdanımı da bankaya bıraktığım için, benim vicdanımı ilgilendirmediğini sanıyor olabilirsin."

"Fakat banka..." diyerek karşı çıkmayı denedi Quantorzo.

Yeniden sözünü kestim:

"Banka... Banka... Senin gözün bankadan başka şey görmüyor. Benim payıma ise dışarıda tefeci lafını işitmek düşüyor!"

Bu beklenmedik çıkış karşısında bu sefer Quantorzo, sanki ağza alınmayacak küfürler etmişim ya da en ağır hakaretleri sıralamışım gibi ayağa fırladı, ellerini havaya kaldırdı ve savuşup kaçacakmış gibi yaparak:

"Ah, Yüce Tanrım!" diye haykırdı; ve ardından bir kez daha:"Ah, Yüce Tanrım!" diyerek kafasını ellerinin arasına aldı ve geriye dönüp karıma "Duyuyorsun değil mi, ettiği çocukça lafları işitiyorsun, değil mi! Ben de ciddi bir şey söyleyecek sanmıştım!" der gibi baktı. Belki de yüzünün aldığı hiddet ifadeleri karşısında doğal olarak içine düştüğüm şaşkınlıktan beni çekip çıkarmak amacıyla koluma yapıştı ve bağırdı:

"Bunu ciddi olarak mı söylüyorsun? Hadi canım! Hadi oradan!"

Ve benden bunun acısını çıkarmak için o an gülmekte olan karımı parmağıyla kanıt olarak gösterdi; ah karım gülüyordu, hem de gülmekten gözünden yaş geliyordu; elbette söylediklerime gülüyordu ama sözlerimin Quantorzo üzerinde yaptığı etkiye ya da benim düştüğüm şaşkınlığa ve hiç kuşkusuz bu şaşkınlık sayesinde en sonunda Gengè'sinin o tanıdık, sevimli aptallığını en açık haliyle yeniden karşısında gördüğüne gülüyor da olabilirdi.

İçinde bulunduğum ruh haliyle kâh kendime gem vuruyor, kâh koyverip tartışmanın seyrine katılıyorken, o an başıma böyle bir şey gelmesini hiç ummadığımdan, karımın gülüşü beni yaraladı fakat bu yaralanma ne olduğunu ya da nerede bulunduğunu tam olarak bilemeyeceğim, ta içimdeki canlı bir noktada gerçekleşti ve şu ikisinin mevcudiyeti karşısında kendim olarak var olmadığım,

onun yerine birinin 'Gengè'sinin, diğerininse 'Sevgili Vitangelo'sunun var olduğu ancak benim de bunların içinde kendimi canlı hissedemeyeceğim gün gibi ortaya çıktı.

İçinde kendimi canlı olarak tasvir edebildiğim ve bizzat kendime bu canlılığı temsil edebildiğim her tür suretin dışında kalan ve başkalarının bana göründüğü biçimde, benim de başkalarının nezdinde bürünebileceğim tüm suretlerin haricinde olan bu canlı noktanın ta içimde yaralandığını ve gözlerimin ışığını söndürdüğünü hissettim.

"Kes şu gülmeyi!" diyerek karıma öyle bir bağırdım ki, bana bakar bakmaz (kim bilir yüzüm nasıl bir hal almıştı) kendine bir çekidüzen vererek hemen sustu.

Quantorzo'ya dönüp:

"Şimdi sana söyleyeceklerime iyice kulak ver!" diye ekledim. "Bankanın hemen bu akşam kapatılmasını istiyorum."

"Kapatılmasını mı? Ne diyorsun sen?"

"Kapanacak! Kapanacak!" diye yineleyerek üzerine yürüdüm. "Kapanmasını istiyorum! Ben patron değil miyim?"

"Hayır dostum! Ne patronu!" diye parladı. "Tek patron sen değilsin!"

"Kimmiş diğerleri? Sen mi? Bay Firbo mu?"

"Kayınpederin var! Daha bir sürü kişi var!"

"Ama banka sadece benim adıma!"

"Hayır, kurucusu olan babanın adına!"

"O halde adı kaldırılsın!"

"Nasıl kaldırılsın! Mümkün değil!"

"Bak sen şu işe! Ben kendi adımın; babamın adının patronu değil miyim?"

"Hayır, çünkü banka kurulurken baban bankaya bu ismi verdi; bankanın ismi, tıpkı senin ismin gibi baban tarafından uydurulmuş bir isimdir ve banka bu ismi taşıma hususunda seninle bire bir aynı hakka sahiptir."

"Demek öyle?"

"Aynen öyle!"

"Ya para? Babamın bankaya yatırdığı kendi parası? O parayı babam kime bıraktı; bankaya mı yoksa bana mı?"

"Banka işlemlerinde kullanılmak üzere, sana bıraktı."

"Peki ya ben artık orada kullanılmasını istemiyorsam? Ya o parayı çekip, canımın istediği başka yerlere yatırmak istiyorsam? Patron değil miyim?"

"Ama böyle yaparak bankayı iflasa sürüklersin!"

"Umurumda olduğunu mu sanıyorsun? Artık banka lafı duymak istemiyorum, o kadar!"

"Fakat müsaade edersen, başkaları umursuyor. Sen başkalarının, kendinin, karının ve kayınpederin menfaatlerini ateşe atıyorsun!

"Umurumda değil! Diğerleri ne istiyorlarsa öyle yapsınlar: kendi paylarını tutmaya devam etsinler: ben kendiminkini çekiyorum."

"Demek bankaya iflas bayrağını çekmek istiyorsun?"

"Ben bu işler hakkında bir halt bilmem! Ama ne istediğimi bilirim, "istiyorum" anlıyor musun? Paramı çekmek istiyorum, o kadar!"

Karşıt iki istek arasında, böyle dişe diş, göze göz süren sert tartışmaların, bir boks maçı gibi sahici olduğunu şimdi açıkça görüyorum: iki taraf da birbirlerine vurarak, tekmeler savurarak, darbeleri savuşturmaya çalışarak ve her vurduğu darbenin rakibini alt etmeye yeteceğine inanarak karşısındakini bozguna uğratmaya çalışır; her deneme, karşıt hamlelerin, ne birinin ne de diğerinin direnişini kırabildiği ve karşı taraf boyun eğmedikçe ısrarı sürdürmenin boşuna olduğu konusunda biraz daha ikna edicidir. En gülüncü ise, öfkeli konuşmaya ya da daha iyisi, bağırmaya eşlik etmek üzere rakibin burun hizasına dek kendiliğinden kalkan ama yüze değmeden duran yumruklardır; dişler sıkılır, burun üstü kısılır, kaşlar çatılır ve tüm beden titrer.

Yaylım ateşi gibi art arda üç kez "istemiyorum, istemiyorum, istemiyorum" diyerek Quantorzo'nun direncini iyiden iyiye kırmış olmalıydım. Ellerini dua eder gibi kavuşturduğunu gördüm:

"En azından sebebini öğrenebilir miyim? Böyle birdenbire nereden çıktı?"

Onu o halde görünce, başım döner gibi oldu. Herkes açısından ağır sonuçları olan bu kararım-

da ayak direyişimin nedenlerini o anda, hayatları bana bağımlı olan ve biri yakarır gözlerle, diğeri ise kaygı ve korkuyla bana bakan karım ile Quantorzo'ya açıklamamın mümkün olmadığının birden farkına vardım. O anda içimde arapsaçına döndüğünü hissettiğim bu nedenler, uzun uzadıya düşünmelerimin bitmek bilmez kasılmalarınca inceltilmiş ve eğrilip bükülmüş olduklarından, artık benim için de açıkça tanınacak bir halde değillerdi; kör ve duyguların alışılagelmiş doygunluğundan emin yaşayan herkesin karanlıkta olduğunu yapayalnızlık içinde keşfettiğimden beri, öfkemin galeyanından kopmuş olarak, karanlıkta yanan ışığın korkunç sükûneti altındaydım. Bu nedenlerden yalnızca birini; mesela hâlâ bir türlü kabullenemediğim, kısa zaman öncesine kadar *kendimi hiç* onların beni gördüğü gibi, yani bankanın yüksek faizleri sayesinde aklı havada, sakin bir hayat süren biri olarak *görmediğimi*, şöyle yüzeysel olarak anlatmaya kalksam, her ikisine de iflah olmaz bir deli gibi görüneceğimi fark ettim. Fakat az evvel onların karşısında bunu kabullendim ve bu durum ikisine de öylesine akıl almaz bir saflık gibi göründü ki, birinin yüzü öfkeden komik ifadelere bürünürken, diğerini bitmek bilmez bir gülme tuttu. Verdiğim kararın bütün ağırlığını, onlar için inanılmaz gibi görünen şu saflığa dayandırdığımı onlara nasıl söyleyebilirdim? Ben her zaman tefeci değil miydim; hatta daha doğmadan tefeci olma-

mış mıydım? İçimdeki arzuyu cebimden mendilimi çıkarır gibi dışıma çıkartarak, herkesin nazarında benimle hiç bağdaşmayacak, hatta kendimle taban tabana zıt bir eylemde bulunmak üzere, deliliğe giden ana yol üstünde yürürken görmemiş miydim kendimi? Bay Tefeci Vitangelo Moscarda'nın delirebileceğini, ama hiçbir surette yok olamayacağını bizzat ben kabul etmemiş miydim?

Peki ama, içimde yaralı olan, tam da şu "canlı nokta" beni körleştirip her şeyi kavramamı engellemiyor muydu: hayır, tefeci değildim ben; kendi nazarımda hiçbir zaman şu tefeci olmamıştım ve şimdi başkaları için de o tefeci olmak istemiyordum ve hayatımdaki tüm koşulları yerle bir etme pahasına, o tefeci olmayacaktım. Ve en sonunda içimde, bana başkalarının sağlam dayanıklılığını, bir taş gibi kendi içine kapanıklığını ve sağırlığını (her ne kadar şimdiye dek buna kaygı ve kuşkuyla yaklaşmış olsam da) veren bir iradenin kardığı bir duygu uyandı. Öyle ki, ansızın içine düştüğüm şaşkınlıktan faydalanan karımın, Gengè'sine, artık buna bir son vermesini ve kendine gülünç, buyurgan bir hava vermeyi kesmesini söylemek için üstüme gelmesi ve elleriyle yüzümü tutacak gibi olması, gözlerimdeki ışığı yeniden yitirmeme ve onu bileklerinden yakaladığım gibi gerisin geri döndürüp, otursun diye ardındaki koltuğa fırlatmama yetti de arttı bile:

"Asıl sen şu Gengè'ye bir son ver; ben Gengè değilim, değilim, değilim! Bu kukla oyunu artık yetti! Ne istiyorsam o olacak ve nasıl istiyorsam öyle yapılacak!"

Quantorzo'ya döndüm:

"Anladın mı?

Ve bir hışımla salondan çıktım.

ALTINCI BÖLÜM

I KARŞI KARŞIYA

Az sonra kafesteki bir hayvan gibi odaya kapanmış, karıma (ilk defa) gösterdiğim şiddetten ötürü burnumdan soluyordum; onu bileklerinden kavrayıp silkeleyişim ve koltuğa otursun diye gerisin geri itişimin sarsıntısıyla nahif bedeninin paramparça olacakmış gibi bembeyaz kesilmesi gözlerimin önünden gitmiyordu.

Kar beyaz elbisesinin her yanını kaplayan fırfırlarla, zorbalığımın hayvani saldırısı altında nasıl da narindi!

Büyük bir öfkeyle koltuğun üstüne fırlatıp atmamla, hassas bir yapma bebek gibi kırılmıştı ve artık onu kesinlikle birleştiremezdim. Onunla geçen hayatımın tamamı, bu yapma bebeğin oyunuydu ve şimdi o kırılınca bu hayat da, belki de temelli, sona eriyordu.

Zorbalığımın, titreyen ellerimde hâlâ canlılığını koruyan dehşetiyle sarsılıyordum. Fakat sonra bu dehşetin zorbalıktan ziyade; içimde doğmakta olan ve en nihayetinde *vücut bulmuş* olmamı sağlayan bir duygu ile iradeden kaynaklandığını fark ettim: korku saçan ve ellerimi saldırganlaştıran vahşi bir vücut.

"Biri" oluyordum.

Ben.

Ben; şimdi olmak istediğim gibi.

Ben; şimdi böyle hissettiğim biri.

En sonunda!

Artık tefeci de yok (yetti bu banka!): Gengè de (yetti bu kukla!).

Ama göğüs kafesimin altında kalbim hâlâ gümbür gümbürdü. Soluğumu kesiyordu. Ellerimi açıp kapatıyor, tırnaklarımı etime batırıyordum. Ve bir elimle farkında olmaksızın diğer avucumu kaşıyor; odanın içinde dolaşırken, gemin kantarması acıtmasın diye atların yaptığı gibi ağzımı bir o yana bir yana büküyordum. Zırvalıyordum.

"Biriyim, ama kim? Kim?" Ya kendime, kendimden bakınca; kendimi, birisi olarak görmemi sağlayacak gözler artık bende yoksa? Gözler! Diğer herkesin gözünün hâlâ etrafımda olduğunu görüyordum ama yeni doğmuş şu iradenin içinde beni nasıl gördüklerini bilmiyordum; aynı şekilde, benim neyden ibaret olduğum hususu, kendim için de henüz bilinmezliğini koruyordu.

Gengè değil.

Bir başkası.

Tamı tamına bunu istemiştim.

Peki ama içimde, hiçbirini ve binlercesini bana keşfettiren şu sızıdan başka ne olabilir ki?

Bu yeni irademle bu yeni duygum, benim bilmediğim canlı noktamın yarasından kör gözlerle ayağa kalkıyorlardı; ama hemen düşüyorlardı,

keşfedebildiğim kadarıyla karanlıkta parlayan şu ışığın korkunç sükûneti altına yuvarlanıp düşüyorlardı.

Bununla birlikte, kendimi saptayabilmek için; şu azıcık iradenin bağları kopuk iskeleti üstüne, şu yaranın birazcık kanıyla, şu bir tutamlık bölük pörçük duyguyla ne dikebileceğimi görmek istiyordum: bankadan çektiği para kesesini, başkalarının bakışlarından korka korka elinde tutan zavallı ve aciz bir yeniyetme. Bundan böyle o paraları nasıl muhafaza edecektim?

Bu paraları çalışarak mı kazanmıştım sanki? Şimdi başka bir tefeciyi kâra geçirmesinler diye hepsini bankadan çekmek, geldikleri yeri aklamaya yeter miydi? Öyleyse ne yapmalıydı? Fırlatıp atmalı mıydı? Hayatımı nasıl idame ettirecektim? Elimden hangi iş gelirdi? Dida ne olacaktı?

O da –artık evde olmadığından bunu iyice hisseder olmuştum– evet, o da içimdeki bir *canlı nokta*ydı. Onun aşkının muhatabı bedenimin bizzat bana ait olmadığını bildiğim halde ve bunun açıkça bilincinde olmanın bana verdiği acıya rağmen, onu seviyordum. Her ne kadar arada bir, o ateşli ve ıslak dudaklarının arasından, kendinden geçmiş bir tebessüm ya da bir fısıltı halinde aptal bir ismin '*Gengè*'in süzüldüğünü görünce içimden karımı boğazlamak gelse de; aşkından bu bedene ulaşan lezzetin tadına varıyordum, kucağının verdiği hazdan gözlerim kararıyordu.

II- BOŞLUKTA

İçeride doğan sessizliğin cazibesine kapılmış gibi yeniden girdiğim salondaki tüm eşyalara asılıp kalan kımıltısızlık; az evvel onun üzerine oturduğu şu koltuk, daha demin Quantorzo'nun içine gömüldüğü şu kanepe, altın yaldızdan şeritleriyle açık renkli şu lake masa ve sandalyelerle perdeler, bende öyle bir boşluk izlenimi yarattı ki; evin hanımının, tüm eşyalarının toplanmasını, valizlere konmasını ve babasının evine yollanmasını emrederek Bay Quantorzo ile birlikte çıkıp gittiğini bildirmek üzere içeri giren hizmetçilere, Diego ve Nina'ya bakmak için gerisingeri döndüğümde onların da bana şaşkınlıktan ağızları beş karış açık, bön bön baktıklarını gördüm.

Onların bu hali beni sinir etti. Bağırdım:

"Pekâlâ, ne emrettiyse yapın."

Şu boşluğun içinde, yerine getirilecek bir emir, en azından onlar için bir şey sayılırdı. Ayağımın altından çekilmelerini sağladığına göre, benim için de bir şeydi.

Yalnız kalır kalmaz tuhaf bir biçimde, neredeyse sevinç içinde birdenbire şöyle düşündüm: "Özgürüm! Çekti gitti işte!" Ama bu durum bana bir türlü gerçekmiş gibi gelmiyordu. Derken müthiş merak uyandıran bir izlenime; karımın, keşfimin doğruluğunu bana kanıtlamak için gitmiş olabileceği, bunun keşfime çok büyük ve son derece

kesin bir önem kazandırdığı ve keşfimle kıyaslanınca her şeyin basit ve sıradan olduğu izlenimine kapıldım: Gerçi karımı yitirmeme neden olmuştu; ama sebebi kesinlikle buydu.

"Demek ki doğru!"

Diğer hususlar değil de kanıt kısmı feciydi. Geri kalanı ise –evet öyle işte!– gülünç görünebilirdi: Quantorzo ile tıpış tıpış gidişi; tefeci olduğuma inanan insanların aptallıkları yüzünden benim ayaklanma çıkarmam...

Ama nasıl olur? Yani benim bütün olup olacağım bu muydu? Hiçbir şeyi ciddiye alamayan biri? Ya şiddet patlamasını tetikleyen deminki yaram?

Tabii. Nerede peki o yara? İçimde mi?

Kendime dokununca, kendimi çimdikleyince, "ben" diyordum, evet; ama kime diyordum? Kim için diyordum? Yalnızdım. Koca dünyada yapayalnızdım. Kendimle bile bir başımaydım. Saç diplerime varana dek beni titreten şu ürperti esnasında, bu uçsuz bucaksız yalnızlığın sonsuzluğunu ve soğukluğunu hissediyordum.

Kime "ben" diyecektim? Madem başkalarının bana atfettiği anlamı ve önemi ben asla kendime mal edemeyecektim; madem ben başkalarının böyle fersah fersah dışındayken, bu anlam ve önemi yüklediğim kişi şu yalnızlığın ve şu boşluğun dehşetine dönüşecekti, o halde "ben" demenin anlamı neydi?

III- KENDİMİ ATEŞE ATMAYA DEVAM EDİYORUM

Ertesi gün kayınpederim beni görmeye geldi.

İlk olarak, kendimi içine soktuğum durumun hem başkaları karşısında hem de kendi nazarımda doğuracağı sonuçlara öfkelenip neredeyse bütün gece abuk subuk konuşarak, hayal gücümün de etkisi ile işi nerelere vardırdığımı anlatmam lazım (ama anlatmayacağım).

Bütün her şeyin, yüzümü yıkamam için avucumda biriken suyun, ardından kurulandığım havlunun düşmanca bir ağırlığı olduğu algısıyla kurşun gibi bastırıp nefesimi daraltan kısacık uykunun pençesinden; bir ziyaretçim olduğunu bildirdikleri anda, şans eseri şu coşkun neşenin uyanıvermesi ve esenlik veren bir rüzgâr misali ruhumu havalandırmasıyla kendimi birdenbire tüy gibi hafiflemiş hissederek kurtuldum.

Havluyu fırlatıp, Nina'ya:

"İyi, iyi. Salona al ve hemen geleceğimi söyle" dedim.

Karşı konması imkânsız bir özgüvenle, dolabın aynasından kendime baktım ve oradaki Moscarda'ya, ikimizin aslında şaşılacak denli iyi anlaştığı manasında göz kırptım. İşin aslı, anlaştığımızı onaylamak için hemen o da bana göz kırptı.

(Biliyorum, şimdi siz bana bunun gerçekleşmesinin aynadaki Moscarda'nın ben olmamdan

kaynaklandığını söyleyeceksiniz ve hiçbir şey anlamadığınızı bir kez daha göstereceksiniz. Sizi temin ederim, o ben değildim. Hatta o kadar ki, çıkmadan önce ona yeniden bakmak için kafamı çevirir çevirmez, sert bakışları çakmak çakmak yanan gözlerindeki şeytani gülümsemeyle çoktan bir başkası, hatta benim için bile bir başkası olmuştu bile. Siz olsanız korkardınız; ama ben korkmadım; çünkü zaten biliyordum; ona el salladım. Doğruyu söylemek gerekirse, o da bana el salladı.)

Tüm bunlar daha başlangıç. Asıl komedi biraz sonra salonda, kayınpederimle aramda yaşandı.

Dört kişi arasında mı?

Hayır.

Kaç farklı Moscarda'nın içine girdiğimi ve bu sabah kendimi çoğaltırken nasıl eğlendiğimi göreceksiniz.

IV- DOKTOR? AVUKAT? PROFESÖR? MİLLETVEKİLİ?

Coşkulu neşemin beklenmedik uyanışının sebebi, hiç kuskusuz kayınpederimdi; belki de (Tanrım, evet) bugüne dek ona kendinden daima hoşnut olan aptal bir adam gerçekliği vermiş olmam yüzündendi.

Sadece kılık kıyafetiyle değil, aynı zamanda son teline varana dek şekil verilmiş saçı ve sakalıyla da

fazlasıyla bakımlıydı; sarışındı ve görünüşü, bayağı denemezdi, ama her halükârda sıradandı; bunca bakımla uğraşmasa da olurdu, çünkü üstündeki kıyafetler, kusursuz dikimleriyle ona değil de, kıyafeti diken terziye aitlermiş gibi dururdu; ve düzgünce taranmış başı gömleğin yakası üstüne, cilalanıp törpülenmiş elleri gömleğinin manşetleri ucuna canlı canlı iliştirilmiş gibi görünmektense, bir eldivencinin ve bir kuaförün vitrinine konup balmumundan ya da beyaz alçıdan yapılmış teşhir malzemelerinin yerine etten yapılmış misali herhangi bir maliyet çıkarmadan durabilirlerdi.

Konuştuğunu duymak, mercan kırmızısı dudakları arasında salınan ve silinmek bilmeyen gülümseyişinin mutluluğuyla kaplanmış gök mavisi gözlerini yumduğunu görmek, sonra da o gözlerini açışını ve ondan hiç umulmayacak manevi bir tatmin yaşıyormuş da bu tatminin leziz tadından böyle birden kopamıyormuş gibi sağ gözkapağının hemen açılamayışını, tutukluk edip bir süre yarı kapalı kalışını izlemek; çok tuhaf bir izlenim uyandırırdı ve tekrar söylüyorum, onu, terzi kuklası ya da berber vitrinindeki kafa gibi suni ve yapmacık gösterirdi.

Onu yine böyle görmeyi beklerken, bu kez karşıma darmadağın ve tedirgin bir halde çıkmasının şaşkınlığı, silahsız birinin, kendisini tehdit edip yerinden bir adım bile kıpırdamamasını söyleyen silahlı bir düşman karşısında gülümseyerek yolu-

na devam edişindeki o enfes riskin tadına bakma arzusunu içimde ateşlemeye yaradı yalnızca.

İçimde yeniden tutuşan bu coşkulu neşe, dudaklarıma meydan okur bir gülümseme konduruken, oynayacağı tehlikeli oyun gereği yüzüme dalıp gitmişlik havası veriyordu. Diğer yandan karşımda duran adam ve diğerlerinin pek çoğu için, çıkarlarının başına neler geleceği, yani bankanın ve ailemin kaderi ufukta seçilebiliyordu. Zaten bildiğim korkunç gerçeğin başka kanıtlarını elde etmek için yapmaya hazırlandığım konuşmalarla, Quantorzo'yu hayrete düşüren ve karımı gülmekten çatlatan inanılması güç ve olanaksız *budalalık* yamacından aşağı doğru yuvarlanarak kaçınılmaz bir biçimde bir kez daha, hatta eskisinden daha fazla deli görünecektim.

Aslında bunları inceden inceye, derinliklerine varana dek düşünsem; tutunmak istediğim vicdan benim için sığınılacak bir mazeret olmaktan çıkardı. İcra etmeyi hiç düşünmediğim tefecilik yüzünden ciddi ciddi vicdan azabı çekebilir miydim? Şu banka işlemlerini formaliteden imzalıyordum, evet; hiç üstünde durmadan, bugüne dek buradan gelen kazançla yaşamıştım; ama sonunda bunun farkına varmıştım ve parayı bankadan çekecektim; sonra da hayatımı bir an önce rayına oturtmak için, bir yardım derneği veya ona benzer bir şey kurarak bu paradan kurtulacaktım.

"Nasıl olur! Bütün bunlar senin için bir hiç, öyle mi? Aman Tanrım, demek doğruymuş?"

"Neymiş o doğru olan?"

"Senin delirmiş olman! Ya kızım, o ne olacak? Nasıl yaşayacaksın? Neyle geçineceksin?"

"Evet, işte bunu iyi dediniz. Bu nokta bana da önemli görünüyor. Üstünde çalışmam lazım."

" Konumunu yerle bir mi edeceksin? Dünya kurulduğundan beri herkes kendi işini yapar."

"Çok doğru. O halde, bundan sonra ben de kendi işimi yapayım."

"Babanın bunca yıl çalışıp kazandığı paraları sokağa atarsan, kendi işini nasıl yapacaksın?"

"Üniversitede altı yıl geçirdim ben."

"Ah! Üniversiteye mi dönmek istiyorsun?"

"Olabilir."

Gitmek için ayaklandı. Onu durdurdum:

"Affedersiniz, bankanın tasfiye gününe daha var, değil mi?" diye sordum.

"Ne tasfiyesi? Hangi tasfiye? Tasfiye nerden çıktı?"

"Anlatmama müsaade ederseniz..."

Birden döndü ve:

"Sen anlatmıyorsun ki! Zırvalıyorsun!"

"Ben gayet sakinim" dedim farkına varması için. "İyi bir seviyeye dek ilerlettiğim ve o seviyede bıraktığım pek çok çalışma alanım olduğunu söylemek istemiştim."

Bana şaşkın şaşkın baktı:

"Çalışma alanı mı? Ne demek bu?"

"Kısa bir zaman sonra, mesela tıp diploması alabilirim ya da edebiyatta ve felsefede doktora yapabilirim."

"Sen mi?"

"İnanmıyor musunuz? Evet. Tıp fakültesine gitmiştim. Üç sene. Hoşuma da gitmişti hani. Dida'ya Gengè'sinin ne olmasını istediğini sorun. Doktor mu, yoksa profesör mü? Ağzım iyi laf yapar, istersem, avukatlık da yapabilirim."

Zangır zangır titredi:

"Ama bugüne dek hiçbirini yapmak istemedin!"

"Doğru. Ama tembellikten değil, bakın! Hatta tam tersine! Kafayı tamamen gömmek yüzünden! İnsan kendini bir şeye haddinden fazla gömünce, ortaya bir şey çıkaramıyor, inanın. Bazı keşiflerde bulunuyor ama! Neyse, sizi temin ederim, doktorluğu, avukatlığı veya Dida isterse profesörlüğü hakkıyla yaparım. Yeter ki işe koyulayım."

Söylediklerimi dinleyebilmek için kendini sıkmaktan mosmor kesilmişti ve tam konuşmanın burasında çekti gitti. Gitmese, patlayacaktı. Peşi sıra çığlık çığlığa koştum:

"Yahu durun, bir dinleyin, babamın paralarını saça saça nasıl bir şöhret edinebilirim, düşünsenize! Beni milletvekili bile yaparlar; bunu bir düşünün! Eğer Dida'nın hoşuna giderse, siz de isterseniz, damadınız milletvekili olur... Beni öyle hayal edemiyor musunuz? Gözünüzün önüne hiç mi gelmiyor?"

Kaçarak uzaklaşırken, söylediğim her kelimeye bağırarak karşılık veriyordu:

"Deli! Deli! Deli!"

V- SONRA NEDEN DİYE SORUYORUM

Şu lanet olası coşkunluk yüzünden sesimin şakacı bir ton aldığını inkâr etmiyorum. Konuşurken aklım başımda değilmiş gibi görünmüş de olabilirim; bunu da kabul ederim. Fakat Gengè'in doktor ya da avukat veya profesör, hatta milletvekili olması tasarıları beni güldürebilirdi, ama onda bırakmaları gereken intiba, bu soylu mesleklerin taşrada uyandırdığı genel kanı ve saygınlık olmalıydı; dahası bu meslekleri icra eden bunca alelade kimse ile rekabet etmek benim için hiç de zor olmazdı.

Bunun başka bir nedeni olduğunu gayet iyi biliyorum. O bile, kayınpederim bile *beni öyle görmüyordu*. Ama onun sebepleri benimkinden farklıydı.

Benim, damadını (nasıl olduğunu Tanrı bilir, bende gördüğü Gengè'yi) mevcut durumundan, yani bir taraftan onun, bir taraftan kızının, diğer bir taraftan da bankadaki ortakların biçtiği kukla kalıbından çekip çıkartabileceğimi kabullenemiyordu.

Kendi yönetmediği bankanın tefeciliği üstüne hiç kafa yormadan yaşayıp gitmesi için, şu asi ve iyi bir evlat olan Gengèyi olduğu gibi bırakmalıydım.

Onu olduğu gibi bıraktığım takdirde başka bir bedende, başka bir isimle, başka bir yere çekip gidebilseydim eğer; size yemin ederim, aşkı benim için böylesine kıymetli olan yapma bebeğimi huzursuz etmemek ve beni seven insanları kargaşanın kucağına atmamak için onu orada öylece bırakırdım.

VI- GÜLÜŞÜMÜ BASTIRIYORUM

Keza, hayatın değişik rollerinden birine bürünsem ve diyelim ki doktor ya da avukat veya profesör olarak insanların karşısına çıksam bile; bu mesleklerden hiçbirinin kılığı ve davranışı içine kendimi tastamam oturtmayacağımı ve herkes karşısında biri, kendim karşısında da ben olamayacağımı biliyordum.

Zaten herhangi bir biçimin hapishanesinde kapalı kalmanın dehşetiyle dolup taşıyordum.

Gerçi, kayınpederimi güldürmek için sıraladığım o meslekleri, gece boyu kendime ciddi ciddi önermiştim ve avukat ya da doktor veya profesör halimin gözümün önüne gelmesiyle içimde kabaran gülüşü bastırabilmiştim.

Yani kısacası, eğer Dida istediğim gibi bana geri döner ve yeni bir Gengè ile yeni bir hayat için beni elimden gelenin en iyisini yapmaya zorlarsa, bu mesleklerden birini veya diğerini, artık hangisi olursa, bir yükümlülük gibi kabullenmeye ve icra etmeye mecbur olurum diye düşünmüştüm.

Fakat kayınpederimin çekip gidişindeki öfkeden, karım Dida için eski Gengè'den yeni bir Gengè doğmasının söz konusu olamayacağını anladım. Şu eski Gengè, bugüne kadar yaşamını mutlu mesut sürdürdüğü koşullarını bir *hiç uğruna* böyle bir çırpıda yabana atmaya kalkışarak, onun gözünde iflah olmaz bir deli izlenimi yaratıyordu zaten.

Aslına bakılırsa, onun gibi bir yapma bebeğin benimle birlikte bir hiç uğruna delirmesini istediğime göre, ben de deli olmalıydım.

VII BÖLÜM

I- KARMAŞA

Ertesi sabah elden getirilen bir pusulayla, daha önce birkaç yerde ismi geçen karımın arkadaşı Anna Rosa'nın evine acilen çağrıldım.

Birinin bu duruma bir el atıp benimle Dida arasında arabuluculuk yapmasını zaten bekliyordum ama bu kişinin direk Dida cephesinden gelmesini ummuyordum; bu kimsenin kayınpederimle bankanın diğer ortakları tarafından gönderileceğini tahmin ediyordum, çünkü halledilmesi gereken yegâne engel bankanın tasfiyesine yönelik emelimdi. Karımla aramda neredeyse hiçbir şey geçmemişti. Anna Rosa'ya, Dida'yı sarsalayarak ve otursun diye salondaki koltuğa fırlatarak gösterdiğim kabalıktan ötürü tüm kalbimle pişman olduğumu söylemem yeterliydi, başka şeye gerek kalmadan barışırdık zaten.

Anna Rosa'nın, karımın eve dönmesi için kimi şartlar koşarak beni niyetimden vazgeçirme görevini üstlenmesi akla yatkın görünmüyordu.

Dida'dan öğrendiğime göre; arkadaşı parayı hor gördüğü için, ballı olarak tabir edilen bazı evlilik tekliflerini elinin tersiye itmişti ve bundan dolayı aklı başında kimselerden zılgıtı yemişti, benimle (bir tefecinin oğluyla demek istiyorum) ev-

lenerek nihayetinde 'ballı' bir evliliğe imza attığını gözler önüne seren biri olarak karım Dida da onu kınamıştı elbette.

Bu yüzden, 'bal'ın kurtarılmasında, Anna Rosa uygun bir avukat olamazdı.

Aksini düşünmek daha yerinde olurdu: Dida, babasının diğer ortaklarla bir olup kendisini eve kapattığını ve bankanın tasfiyesi niyetimden vazgeçmezsem, bana dönmesine engel olacağını haber vermesi için arkadaşından yardım istemiş olabilirdi. Ama karımı iyi tanıdığımdan, bu da bana pek akla yatkın gelmiyordu.

Yine de büyük bir merak içinde davete icabet ettim. Altında yatanı ise tahmin edememiştim.

II- İLK UYARI

Anna Rosa'yı neredeyse hiç tanımıyordum. Birkaç kez onu bizim evde görmüştüm; ama kasti olmamakla birlikte, karımın arkadaşlarına karşı içgüdüsel bir biçimde mesafemi daima koruduğum için, kendisiyle ancak birkaç kelime konuşmuşluğum vardı. Kaçamak bakışlarla bana baktığı anlarda, şaşkın şaşkın gülümsediği olurdu ve bu gülümseyişleri dudaklarına, karım Dida'nın Gengè'sinin onun zihninde yarattığı şapşal görüntü konduruyormuş gibi gelirdi; bu nedenle içimde

hiçbir zaman oturup onunla sohbet etme arzusu yeşermedi.

Daha önce hiç evine gelmemiştim.

Hem öksüz hem de yetimdi ve yaşlı bir kadınla birlikte, Büyük Manastırın yüksek duvarları altında ezilmiş gibi duran bu evde yaşıyordu: hâlâ o manastırda yaşayan birkaç yaşlı rahibenin, antik kalenin duvarındaki demir parmaklıklı pencerelere çıkıp gün batımını seyrettiği görülürdü. Bu rahibelerden biri, içlerinde en genci, Anna'nın özbeöz halasıydı ve söylentilere göre yarı deliydi. Manastıra kapatılan bir kadının delirmesi pek zor olmasa gerek. San Vincenzo Manastırında üç yıl öğrenim gören karım, genç olsun yaşlı olsun her rahibenin şu veya bu sebepten yarı yarıya delirmiş olduğunu söylemişti.

Anna Rosa'yı evde bulamadım. Bana pusulayı getiren yaşlı hizmetçi benimle gizemli bir biçimde, kapıyı açmadan gözetleme deliğinden konuştu ve evin hanımının rahibe halasını ziyaret etmek için manastıra gittiğini, kendisini orada bulabileceğimi, kapıdaki rahibeden, beni Rahibe Celeste'nin görüşme odasına götürmesini rica etmemi söyledi.

Bütün bu gizem beni allak bullak etti ve öncelikle merakımı artırması gerekirken, ayak sürümeme neden oldu. Bu şaşkınlık hali içinde, manastırda bir rahibenin görüşme odasında buluşmanın tuhaflığı üstüne elimden geldiğince kafa yormam gerektiğini hissettim.

Evliliğimin başından geçen beyhude felaket ile bu davet arasında olup olabilecek bütün bağlantılar kopuk görünüyordu ve hiç hesapta olmayan bir karmaşanın hayatımda kim bilir ne gibi sonuçlara yol açabileceği endişesine kapıldım birden.

Richieri'deki herkesin bildiği gibi, ölümün kıyısından döndüm. Ancak yazılı ifademi, Anna Rosa'nın üstündeki suçlamaları kaldırmak ve onu kurtarmak için verdiğime dair herkesin aklına düşen kuşkuyu ortadan kaldırmak için hâkimlerin karşısında sarf ettiğim sözleri burada yinelemek istiyorum. Onun hiçbir suçu yoktu. Tüm suç benimdi ya da daha doğrusu, son bir umutsuz denemede daha bulunmak uğruna, istemeden de olsa kendimi ani ve hesapsız bir maceraya sürükleyerek böylesi bir sonla karşılaşma tehlikesine atıldığıma göre suç, benim şu ıstırap dolu düşüncelerime bugüne dek malzeme verenlerindi.

III- ÇİÇEKLERİN ARASINDAKİ TABANCA

Çöplerden yayılan pis kokunun gün boyu etrafa sindiği Eski Richieri'nin yokuş yollarından birinden geçerek manastıra gittim.

Belirli bir yaşam alışkanlığı kazandıktan sonra, sessizliğin hâkim olduğu sıradışı bir yere git-

mek, sanki orada bizi bekleyen gizemli bir şeyler varmış gibi bir şüphe uyandırır ve bedenimizin orada bulunmasına rağmen ruhumuzun uzak bir yere hapsedildiği gibi müphem bir kaygı doğurur, çünkü içeriye girdiğimiz takdirde hayatımızın kim bilir hangi yeni hislere aralanacağını ve başka bir dünyaya adım atmış gibi olacağımızı düşündürür.

Bir zamanlar Chiaramonte ailesinin feodal kalesi olan bu manastır, her yanını kurtların kemirdiği alçak giriş kapısı, ortasında sarnıç bulunan geniş avlusu ve aşınmış saltanat merdiveni ile bir mağaranın içi kadar loş ve sessizdi; nice olaylara ve hayatın nice hallerine ev sahipliği yapmış manastır şimdi, göğün sessizliğine açılan en dipteki pencereden yansıyan ışıkla aydınlanan, sağlı sollu kapıların sıralandığı koridorun zeminindeki aşınmış döşeme taşları üstünde volta atan birkaç yitik rahibenin durgun ıstırabı içinde, kendinden bihabermiş gibi görünüyordu.

Şu rahibelerin birer birer sıraya girdiği uzun ölüm kuyruğunda, içeride bulunan her şey belleğini yitirmiş gibiydi; kaç yüzyıldır manastır olarak kullanılan baronluk şatosunun ilk inşa edilme nedeni bile, arada geçen bunca zaman içinde unutulup gitmişti.

Kapıdaki rahibe koridora çıkan şu kapılardan birini açtı ve beni görüşme odasına aldı. Aşağıda, belki de Rahibe Celeste'yi çağırmak için, hazin bir çan çalındı.

Görüşme odası karanlıktı, açılan kapıdan içeri giren azıcık ışıkta, yalnızca dipteki ızgarayı seçebilmiştim. Ayakta durup beklemeye başladım; sonunda o ızgaranın ardından cılız bir ses Anna Rosa'nın birazdan bahçeden geleceğini haber vermeseydi, kim bilir daha ne kadar zaman orada öyle, rahatsız bir biçimde dikilecektim.

Karanlığın içinde, ızgaranın ardından gelen beklenmedik sesin nasıl bir izlenim yarattığını anlatmak için uğraşmayacağım. Manastırın, nerede bulunduğunu bilmediğim ama yemyeşilliğinden emin olduğum bahçesinden gelmiş olması gereken güneş ışığı gözlerimi kamaştırdı; ve bu yeşilliğin ortasında birdenbire Anna Rosa, daha önce onu hiç görmediğim bir biçimde, tam bir zarafet ve tam bir cazibe haresi içinde aydınlandı. Şimşek gibi bir anlığına göründü. Sonra her şey karanlığa gömüldü. Aslında tam olarak karanlık denemezdi, çünkü şimdi ızgarayı seçebiliyordum ve ızgaranın önündeki masayla iki sandalyeyi görebiliyordum. Izgaranın ardı şimdi sessizdi. Benimle konuşan cılız ama dinç, neredeyse genç sesi duymak için kulak kabarttım. Kimsecikler yoktu. Aslında o ses yaşlı birine ait olmalıydı.

Anna Rosa, şu ses, görüşme odası, karanlığa düşen güneş ışığı, bahçenin yeşili: başım dönmeye başladı.

Biraz sonra Anna Rosa bir hışımla kapıyı açtı ve beni koridora çağırdı. Yüzü alev alev, saçları

darmadağın, gözleri çakmak çakmaktı; beyaz yünden örülmüş gömleğinin göğüs hizasındaki düğmeleri, sıcaktan olsa gerek, çözülmüştü; kolları silme çiçekle doluydu ve omzu üstünden aşan bir sarmaşık dalı boylu boyunca sırtını dolanıyordu. Kendisini takip etmemi söyleyip koridorun sonuna kadar koştu ve büyük pencerenin altındaki basamağın üstüne çıktı, fakat çıkarken, galiba kayıp düşmek üzere olan çiçekleri bir eliyle düzeltmek isteyince, diğer elindeki çantayı yere düşürdü ve o anda bir patlama sesi ile hemen akabinde tiz bir çığlık bütün koridoru çınlattı.

Üstüme yığılan Anna Rosa'yı tam zamanında tuttum. Yaşadığım şaşkınlık yüzünden, daha ne olup bittiğinin farkına bile varamamıştım ki, etrafımda ağlayıp sızlanan yedi yaşlı rahibe gördüm. Koridorda yankılanan silah sesinin ve Anna Rosa'yı kollarımın arasında yaralı halde tuttuğumun farkında oldukları halde hepsi nedenini anlayamadığım başka bir korku yüzünden öylece kalakalmışlardı; onları dehşete düşüren, yaralıyı yatırabileceğim bir yatak bulmalarını isterken yüksek perdeden çıkan sesim olamazmış gibi geliyordu; bana, Monsenyörün gelmek üzere olduğu cevabını veriyorlardı. Kollarımın arasındaki Anna Rosa ise "Tabanca! Tabanca!" diye bağırıyor, yani benden çantasının içindeki tabancayı getirmemi istiyordu, çünkü tabanca babasından yadigârdı.

Yere düşen çantanın içinde bir tabanca olduğu ve ateş alarak onu ayağından yaraladığı kafamda bir şimşek gibi çaktı; fakat benimle manastırda buluştuğu sabah neden yanında bir tabanca getirdiğini çözemedim. Bu durum bana garip görünse de tabancayı benim için getirmiş olabileceği düşüncesi aklımın ucundan bile geçmedi.

Ömrü hayatımda olmadığım kadar şaşkındım, kimsenin yaralıya yardım eli uzatmadığını görünce, onu kucakladığım gibi manastırın dışına çıkardım ve bozuk yolun aşağısındaki evine taşıdım.

Hemen sonra, koridordaki büyük camın altında kalan ve daha sonra işime yarayacak olan şu tabancayı almak için yeniden manastıra döndüm.

IV- AÇIKLAMA

Büyük Manastırda yaşanan şu tuhaf kazanın haberi ve kollarımda taşıdığım Anna Rosa ile oradan çıkıp yokuş aşağı inişim, iftiraya varan ve ilk başta saçmalıklarından ötürü bana bile komik gelen dedikodular eşliğinde Richieri'de yıldırım hızında yayıldı. Bu dedikoduların, yalnızca onları yaymaktan çıkarı olanlar tarafından değil, kollarımda yaralı halde taşıdığım kadın tarafından bile gerçeğe yakın görülmekle kalmayıp bizzat gerçek yerine konulabileceğine ihtimal dahi vermezdim.

Ama aynen böyle oldu.

Çünkü dostlarım Gengè, karım Dida'nın şu budala Gengè'si, meğer benden habersiz Anna Rosa'ya vurulmuş, ona karşı içten içe kimi hisler besliyormuş. Bunu Anna Rosa'nın aklına sokan Dida olmuştu; ilk farkına varan da Dida'ydı zaten. Gengè'ye bu konuda asla tek kelime etmemişti; ama gülümseyerek mevzuyu arkadaşına çıtlatmıştı, hoşuna gitmesini istemiş ya da ziyarete geldiği zamanlarda Gengè'nin soğuk davranmasının bir nedeni bulunduğunu ve bu nedenin ona âşık olma korkusu olduğunu açıklamak istemiş olabilirdi.

Gengè'nin Anna Rosa'ya beslediği hissi yadsıma hakkını kendimde görmedim, çünkü benim bütün yapıp yapabileceğim, bu duygunun bana göre gerçek olmadığını iddia etmekten ibaretti ama böyle bir iddia temelsiz olurdu, çünkü bugüne dek karımın arkadaşından hoşlanıp hoşlanmadığımı anlama zahmetine bile girmemiştim.

Zannedersem Gengè'nin gerçekliğinin bana değil, ona o gerçekliği vermiş olan karım Dida'ya ait olduğunu yeterince kanıtladım.

Dida Gengè'sine bu mahrem ilgiyi yakıştırdıktan sonra, benim için bu hissin doğru olup olmamasının pek bir önemi kalmıyordu: Anna Rosa'ya mesafeli duruşumun nedenini çözen Dida'ya ve arada bir yönelttiğim kaçamak bakışlarıma olduğundan fazla anlam yükleyen Anna Rosa'ya göre bu his doğruydu ve beni karım Dida'nın çizdiği şapşal Gengè kalıbından çıkartarak, karısının onu

böyle sevmesinden ve böyle değer vermesinden dolayı kim bilir nasıl ıstırap çeken mutsuz Bay Gengè yapıyordu.

Aslına bakılırsa, başkalarının verdiği olmadık gerçekliklerin yanında bu en hafifi kalırdı. Bu gerçekliklere üstünkörü olarak, yanlış tahminler, hatalı yargılar, temelsiz varsayımlar deyip geçmeye çok alışmışız. Oysa bizim açımızdan doğru olsun ya da olmasın; hakkımızda hayal edilebilenler, gerçekte mümkün hale gelirler. Bizim için doğru olmayışı başkalarını güldürür, çünkü onlar için o doğrudur. Hem de öyle bir doğrudur ki, eğer siz kendi gerçekliğinize sıkı sıkı sarılmazsanız, başkaları kendilerininkinin sizinkinden daha doğru bir gerçeklik olduğunu size kabul ettirtebilirler. Hiç kimse bunu benden daha fazla tecrübe etmiş olamaz.

Böylelikle haberim dahi olmadan, kendimi Anna Rosa'ya sırılsıklam tutulmuş halde buldum ve bu yüzden hiç ama hiç hayal edemeyeceğim bir biçimde manastırdaki şu silahlı kazaya bulaşmış oldum.

Anna Rosa'yı kollarımda evine taşıyıp, yatağına yatırdıktan, doktor ve hemşire getirip, gerekli tedaviyi yaptırdıktan sonra ona refakat ederken, karım Dida'nın çıtlattıklarının ardından hakkımda oluşan kanının, yani ona olan ilgimin, ihtimalin ötesinde, birebir doğru olduğunu birden anlayıverdim. Yatağının ayakucuna oturup, ilaçların yaydığı kötü kokunun incittiği ufacık odasının

pembe renkli mahremiyetinde, tüm açıklamaları onun ağzından dinledim. İlk olarak, kazaya sebebiyet veren şu çantadaki tabancayı izah etti.

Buluşma yeri olarak tayin ettiği manastıra o tabancayı benim için getirdiğini sanacak birilerinin çıkacağını hayal ettikçe nasıl da katıla katıla gülüyordu.

O tabancayı, altı sene evvel ansızın ölen babasının yeleklerinden birinin cebinde bulduğundan beri yanından hiç ayırmıyor, hep çantasında taşıyormuş. Ufacık tefecik tabanca, sedef kakmalı kabzası, canlılığı ve parlaklığı ile ona sanki incik boncuktan gibi gelmiş ve ölümü tattırma gücünü barındıran düzeneği de pek hoşuna gitmiş. Etrafındaki dünyanın ona boş ve anlamsız görünüp ruhunu daralttığı, pek de seyrek olmayan anlarda, parmaklarını çelikle sedefin kaygan parlaklığı üstünde gezdirmenin zevkiyle elinde evirip çevirdiği tabancayı birkaç defa denemek istemiş olduğunu itiraf etti. Tabancanın, onun isteğiyle şakağına ya da kalbine değil de, kazara ayağına ısırık atabilmiş olması ve korktuğu gibi topal kalma tehlikesini de beraberinde getirmesi, ona pek tuhaf bir huzursuzluk veriyordu. Tabancayı, kendisi ile öylesine özdeşleştirmişti ki, onun tek başına böyle bir güce sahip olmayacağını sanmıştı. Şimdi onu *kötü* olarak görüyordu. Yatağın yanında duran komodinin çekmesinden tabancayı çıkarıyor, şöyle bir süzüyor ve "Sen kötüsün!" diyordu.

Peki ama tepedeki manastırda, rahibe halasının görüşme odasındaki o buluşmanın nedeni neydi? Ve yaralandığı için endişelenecek yerde, sanki hezimete uğramış gibi bilmem hangi Monsenyör'ün ziyaretinden bahsedip duran o yedi rahibe neyin nesiydi?

Bu gizeme de bir açıklık getirdi.

Bildiği kadarıyla, Richieri piskoposu Monsenyör Partanna her ay yaptığı gibi, bu sabah Büyük Manastırın yaşlı rahibelerini ziyarete gelecekti. Yaşlı rahibeler için bu ziyaret, ilahi saadetten bir yudum tatmak gibiydi: şu kazanın ziyareti mahvedebilecek olması, bu nedenle onları kahretmişti. Beni tepedeki manastıra getirtmesinin sebebi ise piskoposla hemen o sabah konuşmamı istemesiydi.

"Ben mi? Piskoposla mı? Neden ama?"

Bana karşı kurulan kumpası zamanında çökertmek içinmiş.

Beni aklını yitirmiş biri olarak göstermeyi, böylece yolları üstünden çekilmemi istiyorlarmış. Dida ona, benim akli melekelerimin açıkça yerinde olmadığını ispat edecek tüm kanıtların Firbo, Quantorzo, kayınpederim ve bizzat kendisi tarafından bir araya toplanıp tanzim edildiğini söylemiş. Firbo'ya karşı savunduğum şu Turolla ve bankadaki bütün memurlardan tutun da, kendisine bir ev bağışladığım Marco di Dio'ya kadar şahitlik etmeye hazır bir sürü kişi varmış.

"Ama evden olur" dedim, Anna Rosa'nın önünde böyle bir gözlemde bulunmaktan kendimi alıkoyamayarak. "Eğer aklımın yerinde olmadığını beyan ederlerse bağış hükmünü yitirir!"

Anna Rosa saflığım karşısında kahkahalarla gülmeye başladı. Marco di Dio'ya istedikleri doğrultuda şahitlik etmesinin karşılığında evi kaybetmeyeceğinin taahhüdünü vermiş olmalıydılar. Dahası Marco di Dio vicdanına kulak verse, yine aleyhime şahitlik ederdi.

Bakışlarım hâlâ gülen Anna Rosa'ya takılıp kaldı. O da bunun farkına vardı ve bağıra çağıra:

"Hepsi delilik! Delilik! Tamamı delilik!" dedi.

Gelgelim tüm bunlar onun hoşuna gidiyor, olan biteni tasvip ediyordu; hatta ve hatta onunla birlikte en büyük deliliğe varayım, yani bankayı savayım, bir ömür bana düşman kesilmiş kadını da savuşturayım istiyordu.

"Dida mı?"

"İnanmıyor musunuz?"

"Şu an bana düşman, evet."

"Hayır, her zaman düşmandı! Her zaman!"

Kaç zamandır karıma kafasında kurduğu o sersem olmadığımı gösterebilmek için ve nerdeyse her hareketimde ve ağzımdan çıkan her sözde gerçekte barınmayan bir ahmaklık ya da yalnızca düşman kesilmiş birinin bile isteye göreceği bir fenalık bulmasına neden olan dik başlılığın altında yatan öfkeyi dizginlemek için uzun tartışmalar boyunca nasıl sonsuz çaba harcadığını anlattı.

Ağzım açık kaldı. Anna Rosa'nın anlattıkları ile karşımda benimkinden öylesine farklı ve farklı olduğu kadar öylesine gerçek bir Dida gördüm ki; keşfimin tüm dehşetini iliklerime varana dek hissettim.

Hakkımda böyle konuşabileceğini aklımın ucundan dahi geçirmeyeceğim, benden tenime bile düşman kesilerek bahseden bir Dida.

Müşterek mahremiyetimizin tüm hatıraları öylesine çarpıtılarak parçalanmış ve lekelenmişlerdi ki, onları tanıyabilmek için ilkin farkına varamadığım zırvalığı aşmam ve içten içe hissedebileceğimi hiç ummadığım bir mahcubiyetin üstesinden gelmem gerekti. Sanki sırdaşlığı ile tüm çıplaklığımla arzı endam etmeye beni ikna ettikten sonra kapıyı ardına dek açıp, birdenbire beni böyle savunmasız ve anadan üryan görmek için içeri girmek isteyenleri buyur etmiş ve alay etmeleri için beni sergilemiş gibiydi. Ailem hakkındaki değerlendirmeleri ve en doğal alışkanlıklarıma dair yargıları, ondan hiç mi hiç ummayacağım türdendi. Yani o bambaşka bir Dida; bana gerçekten düşman olan bir Dida idi.

Gerçi Gengè'sine yapmacık davranmadığına kesinlikle eminim; Gengè ile birlikteyken tüm dürüstlüğü ve içtenliğiyle onun için olabileceği kişiydi. Ama onunlayken sürdürdüğü hayatın dışına adım attığında, bir başkasına dönüşüyordu: kendine yakıştırdığı ya da öyle olmaktan hoşlandığı

veya Anna Rosa'nın gözünden nasılsa öyle hissettiği biri oluyordu.

Peki ama ne diye şaşırıyordum? Onun Gengè'sini kendi şekillendirdiği haliyle ona bıraksam, sonra da kendi adıma başkası olmaya çalışsam olmaz mıydı?

Herkes için nasılsa, benim için de öyleydi.

Keşfimin sırrını Anna Rosa'ya açmamam gerekirdi; oysa karım hakkında apansız anlattıklarıyla beni buna bizzat o itmişti ve ben hiçbir zaman bu izahatın bir delilik yapmasıyla sonuçlanacak denli ruhunda çalkantı yaratabileceğini aklımdan geçirmemiştim.

Ama önce, daha fazla sürüncemede kalmasına tahammülü yokmuşçasına beni canhıraş sürüklediği Monsenyör ziyaretinden bahsedeceğim.

V- İÇERİDEKİ TANRI VE DIŞARIDAKİ TANRI

Karımın köpeği Bibi'yi dolaştırmaya çıkardığım zamanlarda, Richieri'nin kiliseleri benim için birer acziyete dönerdi.

Bibì ne pahasına olursa olsun, içeriye girmek isterdi.

Azarlarımı işitince arka ayakları üstüne oturur; iki patisinden birini öne uzatıp tırmalanır; aksırır; sonra da bir kulağını düşürüp, diğerini

kaldırarak onun gibi güzel bir köpeciğin içeri girmesine müsaade edilmemesinin mümkün olmayacağından emin olduğunu gösterircesine bana bakmaya koyulurdu. Hele bir de içeride hiç kimsecikler yoksa!

"Hiç kimse mi? Hiç kimse olmadığını da nereden çıkarıyorsun, Bibì?" derdim ona. "İnsani hissiyatların en hürmetlisi var orada. Tabii sen bunlardan anlamazsın; çünkü şu sendeki talihe bak ki insan değil köpeksin. İnsanlar hisleri için de bir yapı inşa etme gereksinimi duyarlar, görüyorsun değil mi? İçeride, kalplerinde bu hisleri taşımak onlara yetmez; onları dışarıda da görmek, onlara dokunmak isterler ve onlar için bir ev yaparlar."

Bugüne dek Tanrı'nın maneviyatını kendi halimde içimde yaşamak bana yetmişti. Başkalarınınkine duyduğum saygıdan ötürü, Bibì'nin kiliseye girmesine daima engel oldum ama ben de içeri girmedim. Başkalarının inşa ettiği yapının içine girip diz çökmektense, hissiyatımı içimde taşıyıp, ayaklarımın üstüne basa basa izini sürüyordum.

Karımın, Richieri'nin tefecisi sanıyla daha fazla anılmak istemediğimi duyduğu zaman attığı kahkahayla yaralanan içimdeki şu *canlı nokta*, hiç kuşku yok ki Tanrı idi: Yaralandığını içimde hisseden Tanrı, Richieri'de yaşayanların bana tefeci gözüyle bakmalarına içimde daha fazla katlanamayan Tanrı.

Ama bunu aynen bu şekilde Quantorzo'ya, Firbo'ya ya da bankanın diğer ortaklarına anlatmaya

kalksam, kesinkes deliliğimin bir başka kanıtını ellerine vermiş olurdum.

Oysa içerideki Tanrı'nın, yani herkese deli gözükmesi muhtemel olan içimdeki şu Tanrı'nın pişmanlık kapılarından geçerek, yardım ve koruma sunması için dışarıdaki yüceler yücesi Tanrı'yı, hani şu evleri olan, ona sadakatle, aşkla bağlı kulları bulunan ve bütün dünyada sevilsin ve korkulup sakınılsın diye tüm gücünün bilgelik ve ihtişam içinde inşa edildiği şu Tanrı'yı ziyarete gitmesi gerekiyordu.

Firbo ile Quantorzo'nun bu Tanrı'ya deli demeye kalkışma tehlikesi de yoktu.

VI- AKSİ BİR PİSKOPOS

Dolayısıyla Monsenyör Portanna'yı görmek için Piskoposluk Sarayına gittim.

Richieri'deki söylentilere göre, piskopos olarak seçilmesinde, Roma'da bulunan nüfuz sahibi üst düzey görevlilerin parmağı vardı. Birkaç yıldır piskoposluk bölgesinin başında bulunmasına rağmen kimsede güven uyandıramadığı ve kimsenin gönlünü çelemediği ise bir gerçekti.

Richieri sakinleri, kendisinin öncülü olan merhum Monsenyör Vivaldi Ekselansları'nın şatafatına, güler yüzlü ve incelikli tavırlarına, eli açıklığına alışkınlardı; bu nedenle iki yazman eşliğinde

pelerine bürünmüş bir iskelet gibi Piskoposluk Sarayından yürüyerek indiğini ilk defa gören herkesin neredeyse yüreğine inecekti.

Yayan bir piskopos mu?

Piskoposluk Sarayının yerleşkesi şehrin yüksek bir tepesindeki kasvetli bir kale olduğundan, tüm piskoposlar daima al tuğlarla ve tüylerle süslenmiş iki atın çektiği bir payton içinde aşağıya inerlerdi.

Monsenyör Portanna daha göreve atanması esnasında, piskoposluğun itibar değil icraat makamı olduğunu söylemişti. Uşaklarla aşçının, arabacıyla hizmetçilerin işlerine son vermiş, paytonu ıskartaya çıkarmış ve Richieri İtalya'daki en zengin piskoposluk bölgelerinden biri olduğu halde, son raddesine dek kemer sıkma politikası gütmüştü. Öncülünün ihmal ettiği piskoposluk bölgesindeki kırsal alanları kilise kanunlarının gerektirdiği zamanlarda, yolların bozukluğuna, iletişimin yoksunluğuna aldırmadan büyük bir titizlikle ya kiralık faytonda ya da eşek veya katır sırtında ziyaret ederdi.

Anna Rosa'dan öğrendiğim kadarıyla, Büyük Manastırdaki şu yaşlıca olanlar hariç, şehrin beş manastırındaki bütün rahibeler, daha piskoposluk makamına oturur oturmaz uygulamaya koyduğu sert yaptırımlar nedeniyle ondan nefret ediyordu, çünkü bundan böyle ne kurabiye pişirip likör hazırlayabilir ne de bunları satabilirlerdi; gümüş şeritli kurdelelerle paketledikleri şu fiyonk ma-

karnalar ve ballı kurabiyeler, tarçın ve anason çeşnili gül likörleri sona ermişti; tören giysilerini ve kutsal örtüleri nakışla bezeyemeyecekler, yalnızca çorap örebileceklerdi ve artık günah çıkarmak için kendi rahipleri olmayacak, ayrım yapılmaksızın hepsi topluluğun papazına gideceklerdi. Bütün kiliselerin gerek idari düzenlemelerine gerekse amme hizmetlerine ağır yaptırımlar getirildi, yani sözün kısası bütün din görevlileri, yükümlülüklerinin sımsıkı kurallar altına alınmasıyla en sert uygulamalara tabî oldular.

Böyle bir piskopos, Tanrı'nın affına erme ihtiyaçları ne denli fazlaysa o denli güzel bir yapı inşa ederek rahmani maneviyatlarını dışarıya çıkarmak isteyen herkes için aksilik demekti. Benim içinse arayıp da bulamayacağım bir piskopostu.

Herkesle iyi geçinen ve herkesçe sevilen öncülü Monsenyör Vivaldi Ekselansları olsaydı, gerek beni gerekse Firbo, Quantorzo ve diğer herkesi memnun etmek için bankayı da, aklımı da selamete çıkarıp her şeyi yoluna koymanın bir hal çaresini bulmaya çalışırdı kuşkusuz.

Oysa ben o anda, ne kendi kendimle ne de herhangi biri ile bir daha düzlüğe çıkabileceğimi hissetmiyordum.

VII- MONSENYÖR İLE GÖRÜŞME

Monsenyör Portanna beni, Piskoposluk Sarayının tarihi kalem odasındaki geniş toplantı salonunda kabul etti.

Tavanını fresk karaltıların kapladığı ancak içerideki toz yüzünden handiyse göz gözü görmeyen şu salonun kokusunu hâlâ burun deliklerimde duyumsarım. İçini kurtların kemirdiği soluk renkli dolapların ve büfelerin üstüne darmadağınık asılmış, üstleri toz ve küfle kaplı eski piskopos portreleri, sıvası sararmış yüksek duvarları tıklım tıkış doldurmuştu. Salonun en dibindeki iki pencerenin camları, kapalı göğün boşluğunu saran sonsuz hüzne açılıyor ve birden çıkıp kuvvetlice eserek Richieri'deki tüm evleri kasvete boğan rüzgâr yüzünden durmadan sallanıyordu.

Öfke çığlıkları atan lodos yüzünden camlar her an tuzla buz olacak gibiydi. Monsenyörle aramızda süren görüşmeye eşlik eden uzun ve bunaltıcı inlemeler, şiddetli ve içli sızlanmalar sık sık dikkatimi dağıtarak, Monsenyörün sözlerinden kopmama neden oluyor; daha önce hiç duyumsamadığım tarifi olanaksız bir dehşet duygusu ile yaşamın ve zamanın beyhudeliğinin kahrediciliğini hissettiriyordu.

Pencerelerden birinden, karşıdaki eski bir evin terasının göründüğünü hatırlıyorum. Yataktan çılgın bir fikirle, uçma zevkini tatma düşüncesiyle

fırlamış gibi duran bir adam birden terasta bitivermişti.

Şiddetli rüzgârın karşısına dikilmiş, sıskalıktan tiksinti uyandıran cılız bedenini saran yatak örtüsünü pır pır havalandırıyordu: omuzları üstündeki kırmızı yünden örtüyü, iki yana açtığı kollarıyla sıkıca kavramıştı. Ve gülüyordu, bir taraftan kızıl saçlarının uzun tutamları, oynaşıp duran alev huzmeleri gibi kâh o yana, kâh bu yana uçuşurken; o, vahşi gözlerindeki yaşın ışıltısıyla gülüyordu. Bu görüntü beni öylesine şaşırttı ki; bir noktadan sonra dayanamadım ve verdiği etkili söylevden duyduğu hoşnutlukla kendini kaptırmış giden Monsenyörün vicdan azabı üzerine yaptığı ciddi konuşmayı bölerek elimle adamı göstermekten kendimi alamadım.

Monsenyör dönüp o yana baktı ve oflama yerine geçen şu mükemmel gülümsemelerden biriyle:

"Ah, evet, orada duran kişi, zavallı bir delidir" dedi.

Uzun zamandır görmekten artık alıştığı bir şeymiş gibi öylesine kayıtsız bir ses tonu kullanmıştı ki, "Hayır, yanılıyorsunuz. Orada duran değil. Burada oturan, Monsenyör. Uçmak isteyen o deli benim" diyerek onu irkiltmek istedim.

Ama kendimi tuttum, bir şey demedim. Hatta aynı kayıtsız tavırla:

"Terastan aşağı atlama tehlikesi yok mu?" diye sordum.

"Hayır, yıllardan beri böyledir" diye cevap verdi Monsenyör. "Zararsız, tehlikesiz biri."

"Benim gibi" dedim; hiç hesapta olmadan, öylece, kendiliğinden ağzımdan kaçıverdi.

Monsenyör, irkilmeden edemedi. Ama ben yüzüme derhal öylesine sakin ve güleç bir ifade verdim ki, hemen sakinleşti. Zararsız demekle, Bay Firbo ile Bay Quantorzo'nun ve kayınpederimle karımın elimi kolumu bağlamak istemelerini kastettiğimi bir çırpıda açıkladım.

Yatışan Monsenyör, benim durumuma birebir uyduğunu ve ruhani gücünün ona verdiği saygınlığı ve yetkinliği düşmanlarımın niyetleri ile tertipleri üstünde değerlendirmesinin yegâne yolu olduğunu düşündüğü vicdan azabı üzerine söylevine kaldığı yerden devam etti.

Onun sandığı gibi durumumun tam bir vicdan azabı olmadığını izah edebilir miydim?

Eğer böyle bir izahatta bulunma tehlikesine atılmış olsaydım, onun gözünde birden deli mertebesine ulaşacaktım.

Bundan böyle tefeci sanıyla anılmayayım diye bankadaki paraları çekmemi isteyen Tanrı, kurulmuş tüm yapılara düşman olan bir Tanrı'ydı.

Yardım ve koruma bahşetmesini istemek için geldiğim Tanrı ise tam da yapılar inşa edendi. Parayı çekmem için bana yardım elini uzatacaktı, evet; ancak o paranın, insani hislerin en hürmetlilerinden bir diğerinde, yani cömertlikte kullanılması koşuluyla uzatacaktı.

Monsenyör görüşmenin sonunda, ciddi bir tavırla, bunu yapmayı isteyip istemediğimi sordu.

Mecburen istediğimi söyledim.

Bunun üzerine Monsenyör, masanın üstünde öyle mahzun mahzun duran, gümüşten yapılmış, üstü kararmış, çıngırtısı boğuklaşmış, eski bir çanı çaldı. Solgun benizli, sarışın, gençten bir rahip çıkageldi. Monsenyör iç odada beklettiği, Katedral'in kilise kanunları papazı ve Oblati Kolejinin müdürü olan Don Antonio Sclepis'i çağırmasını istedi. Bana lazım olan adam oydu.

Bu papazı şahsen değil ama ismen tanıyordum. Bir seferinde babamın bir mektubunu iletmek üzere şehrin tepelerinden birinde bulunan ve Piskoposluk Sarayına pek de uzak olmayan Oblati Kolejine gitmiştim; dörtgen biçimli geniş ve tarihi yapının koyu renkli dış cephesi zamana ve kötü hava koşullarına yenik düşüp aşınmıştı, içiyse bembeyaz, aydınlık ve ferahtı. Yetim kalan veya gayrimeşru doğan vilayet sınırları içindeki altı ila on dokuz yaş arası fakir çocuklar, bir sanat ya da meslek kolu öğrenmeleri için buraya getirilirdi. Oblati'deki disiplin öylesine katıydı ki, o zavallıcıkların şafak sökerken ve güneş batarken org eşliğinde kolejin kilisesinde ettikleri duaları aşağıdan duyanların yürekleri, sanki mahkûmların ağıtını işitiyormuş gibi sızlardı.

Kilise kanunları papazı Sclepis, dışarıdan bakıldığında, yoğun bir hükmetme gücüne ve sert

bir mizaca sahipmiş gibi görünmüyordu. Uzun ve zayıftı, yarı saydam gibi duruyordu; sanki yaşadığı tepenin ışığı ve havası yalnızca benzini soldurmakla kalmamış, aynı zamanda cüssesini de seyreltmiş ve saydamlaştırdığı ellerine titreklik ve ürkeklik katarken, solgun gözlerinin ovali üstündeki gözkapaklarını ince bir soğan zarına çevirmişti. Sesi titrek ve cansız, salya öbeklerinin ip gibi uzadığı uzun beyaz dudaklarındaki gülümseme ise anlamsızdı. İçeri girip de Monsenyörden ıstırabımı ve maksadımı öğrenince, benimle büyük bir hızla ve samimiyetle konuşmaya koyuldu; bir elini omzuma koyarak hemen senli benli oldu:

"Güzel, evladım, güzel! Büyük acı çekmen hoşuma gitti. Tanrı'ya şükretmelisin. Acı seni kurtarır, evladım. Acı çekmek istemeyen tüm aptallar karşısında kaya gibi durmalıyız. Oysa sen, talihin yüzünden, çok hem de çok acı çekeceksin, zavallıcık, babanı düşündükçe, ah... çok ama çok kötü etti! Senin çekeceğin azap, babanı düşünmek olmalı! Azabın budur! Bay Firbo ve Bay Quantorzo ile mücadeleyi bana bırak! Elini kolunu bağlamak mı istiyorlar? Hiç şüphen olmasın, senin için onları hizaya ben getireceğim!"

Piskoposluk Sarayından, beni saf dışı bırakmak isteyenler üstünde kazanacağım zaferin kesinliğiyle çıktım; ne var ki bu kesinlik ve ortaya çıkan yeni meseleler, piskopos ve Sclepis ile kurduğum bağlantılar beni, ne olacağını kestiremeyen, yersiz,

yurtsuz, ailesiz kalmış, her şeyden mahrum biri olarak, uçsuz bucaksız bir belirsizlik denizine attı.

VIII- BEKLERKEN

İyileşme sürecinde kendisine refakat etmemi isteyen Anna Rosa dışında, o anda elimde kalan hiçbir şey yoktu.

Ayağında sargılarla yatakta yatıyordu ve doktorların korktuğu gibi topal kalması halinde bir daha doğrulamayacağını söylüyordu.

Uzun iyileşme sürecinin verdiği durgunluk ve solgunluk, önceki haline tezat düşen yeni bir zarafet katmıştı ona. Gözlerindeki ışık iyice koyulmuştu ve neredeyse zifiriydi. Uyuyamadığını söylüyordu. Gür, dalgalı ve siyah saçlarını yastığın üstüne dağılmış ve dolaşmış bulduğu sabahlarda, saçlarının kokusu bile onu bunaltıyordu. Başına bir kuaförün ellerinin değmesinden tiksinmese, onları kestirirdi. Bir sabah bana, saçlarını kesip kesemeyeceğimi sordu. Ona cevap verirken duyduğum mahcubiyete güldü, ardından yatak örtüsünü tutup başına kadar çekti ve yüzünü örtünün altında gizleyerek bir süre sessizlik içinde öylece kaldı.

Örtünün altından, erden ve olgun bedeninin insanı tahrik eden biçimli hatları seçilebiliyordu.

Yaşının yirmi beş olduğunu Dida'dan duymuştum. Hazır yüzünü de böyle saklamışken, örtünün altında hatları belirginleşen bedenine bakmadan edemeyeceğimi düşündüğü belliydi. Beni kışkırtıyordu.

Bu tuhaf yaratığın anlık arzularından yeni bir hayat kurmanın ya da yaratmanın herhangi bir yolu olmadığından; pembe renkli dağınık odanın loş sessizliği, yeni bir hayat beklentisinin beyhudeliğinin farkında gibiydi.

Tahminime göre, sürüp gideceğini ve sabit bir hal alacağını sezinlediği her şeye karşı tam bir tahammülsüzlük içindeydi. Ortaya çıkan her arzusu ya da her düşüncesi ve yaptığı her şey bir anlıktı ve biraz sonra ona uzak düşüyorlardı; hani olur da o arzunun ya da düşüncenin hâlâ kendisini zapt ettiğini hissederse kan beynine sıçrıyor, öfkeden kuduruyor, hatta deli saçması laflar ediyordu.

Her ne kadar vücudundan duyduğu memnuniyetsizliği gösterdiği, hatta ondan nefret ettiğini söylediği kimi anlar olsa da, ona daimi mutluluk veren tek şey bedeniymiş gibi görünüyordu. Kendini her yönden ve her açıdan seyretmek için durmadan aynanın karşısına geçiyor; yoğun ışıltısıyla capcanlı gözlerinin alacağı tüm ifadeleri, titreyen burun deliklerinin, kibirli kırmızı dudaklarının ve oynak çenesinin sergileyebileceği tüm biçimleri deniyordu ve bundan bir aktris gibi zevk duyuyordu ama hayat sahnesindeki bir oyunda kendisine

lazım olacaklarını düşünerek değil; cilve yapmanın ya da kışkırtmanın anlık oyununda işine yarayacakları düşüncesiyle yapıyordu.

Bir sabah onu eline tuttuğu aynayla yatağına oturmuş, merhametli ve sevecen gülümseme denemeleri üzerine uzun uzadıya çalışırken gördüm; oysa gözlerinde çocuksu bir hinliğin parıltısı vardı. Beni görünce o gülümseyişin tıpatıp aynısını, sanki benim için o anda kendiliğinden yüzünde belirivermiş gibi canlandırması içimdeki isyanı ateşledi.

Onun aynası olmadığımı söyledim.

Hiç gücenmedi. Yüzünde gördüğüm o gülümsemenin, aynada az önce yaptığı deneme ile aynı olup olmadığını sordu.

Bu ısrarı beni kızdırdı.

"Ben nereden bileyim?" diye cevap verdim. "Size nasıl göründüğünü bilemem ki! O gülümsemeyle fotoğraf çektirmeniz lazım."

"Çektirmiştim" dedi. "Kocaman bir fotoğraf. Dolabın en alt çekmecesindeydi. Getirebilir misiniz, lütfen?"

Çekmece fotoğraflarıyla tepeleme doluydu. Hem eski, hem de yeni bir sürü fotoğraf gösterdi.

"Hepsi ölü" dedim.

Birden başını kaldırıp bana baktı.

"Ölü mü?"

"Canlı görünmek istemelerine rağmen ölü."

"Şu gülümseyen de mi ölü?"

"Bu düşünceli olan ve şu gözlerini devirmiş olan da, evet."

"Ben burada capcanlı dururken onlar nasıl ölü olabilirler?"

"Siz canlısınız, evet; çünkü şu an kendinizi görmüyorsunuz. Ama aynanın karşısına geçip kendinize hayranlıkla baktığınız anda, canlılığınızı yitiriyorsunuz."

"Neden?"

"Çünkü kendinizi görmeniz için gereken, hayatı içinizde bir anlığına durdurmaktır. Tıpkı fotoğraf makinesinin karşısında poz vermeniz gibi. Bir anlığına heykele dönüşür misali poz verirsiniz. Hayat ise sürekli hareket halindedir ve kendinizi gerçekten göremezsiniz."

"O halde yaşarken kendimi hiçbir zaman gerçek manada göremedim mi?"

"Asla. Benim gördüğüm gibi göremediniz hiçbir zaman. Ama ben, size değil bana ait olan, size dair bir görüntü görüyorum yalnızca. Görüntünüzün canlı haline, olsa olsa, habersiz çekilmiş fotoğraflarınızda tanık olabilirsiniz. Ama böylesi kareler sizin için sevimsiz birer sürprize dönüşürler ve hareket halindeki o eğreti kişinin kendiniz olduğunu çıkarsamakta güçlük çekersiniz."

"Doğru."

"Verilmiş bir pozda, cansız bir heykelde kendinizi tanıyamazsınız. İnsan yaşarken, sadece yaşar ve kendini görmez. Kendini tanımak, ölmektir.

Bu aynada ve ötekilerin hepsinde kendinize bakıp duruyorsunuz, çünkü bilmediğinizden, becerememediğinizden ya da istemediğinizden, yaşamıyorsunuz. Kendinizi tanımak için can atıyorsunuz ve yaşamıyorsunuz."

"Hiç de değil! Kıpırdamadan bir dakika bile durmayı beceremem ben!"

"Ama kendinizi daima görmek istiyorsunuz. Sanki görüntünüz, her hareketinizde, her mimiğinizde karşınızdaymış gibi, yaşamınızdaki her eylemde kendinizi görmeyi arzuluyorsunuz. Tahammülsüzlüğünüz belki de buradan kaynaklanıyordur. Kendi duygunuzun körelmesini istemiyorsunuz. Duygunuzu, gözlerini açmaya ve durmadan karşısına geçirdiğiniz aynalarda kendini görmeye mecbur ediyorsunuz. Kendini gördüğü anda, donuyor duygunuz. Bir aynanın karşısında yaşayamazsınız. Kendinizi görmemeye çalışmalısınız. Zaten kendinizi diğerlerinin gözünden göründüğünüz gibi tanıyamayacaksınız. O halde kendinizi sırf kendiniz için tanımak neye yarar? Aynanın iade ettiği görüntüye sahip olmak zorunda oluşunuzu anlayamaz hale bile gelebilirsiniz."

Gözlerini bir noktaya dikti ve uzun bir süre düşüncelere dalıp gitti.

Ruhumun ıstırabını ona açtıktan ve şu konuşmayı yaptıktan sonra, iflah olmaz yalnızlığımızın sonsuza uzanan ve aydınlandıkça korkunçlaşan görüntüsünün benim gibi onun da gözleri önün-

de aralandığından eminim. Orada her bir cismin sureti, ürkütücü bir biçimde yalıtılmıştı. Şimdi bu yalnızlığın içinde o bile kendi yüzünü canlı olarak göremezken, bu yalnızlığın dışında kalanların kim bilir nasıl bir soyutlamadan geçirerek görecekleri şu yüzü taşımak dahi anlamsız gibi görünmüş olabilirdi.

Tüm gurur kapıları bir bir düşüyordu.

Etrafındakileri, başka gözlerin onları nasıl gördüğünü bilemeyen gözlerle görmek.

Anlaşılmamak için konuşmak.

Kendi için bir şey olmanın hiçbir kıymet taşımaması.

Kendinde gerçek olan bir şey yoksa, hiçbir şey gerçek değildi. Herkes yalnızlığının içini bir şekilde doldurmak ve bir biçimde hayatını günbegün kurmak için, etrafındakilere kendi adına bir gerçeklik addediyor ve sonra da onları gerçek olarak benimsiyordu.

Benim için meçhul, onun içinse muğlak bir çehreyle yatağının ayakucuna oturmuş, onun yalnızlığında batan bir gemiden sağ çıkmış bir kazazede gibi öylece duruyordum; o da yatağının üstünde, uzaklara dalan kıpırtısız gözleri, soluk teni, yastığa dayalı dirseği ve allak bullak olmuş başını yasladığı eliyle, benim yalnızlığımda bir kazazedeydi.

Anlattıklarıma karşı müthiş bir ilgi duyuyordu ve bu ilgiye bir tür tiksintiyle ara sıra nefret karışıyordu; sözlerimi pür dikkat dinlerken, gözlerinde çakan nefret şimşeklerini görebiliyordum.

Yine de konuşmayı sürdürmemi; hayallerimi, düşüncelerimi, yani aklımdan geçen ne varsa hepsini söylememi istiyordu. Ben de neredeyse düşünmeden konuşuyordum; daha doğrusu düşüncem dile gelmişti de isterik gerilimin baskısından kurtulma ihtiyacı duyuyormuşçasına kendi konuşuyordu.

"Bir pencere aralar; dünyaya bakarsınız ve dünyanın size gözüktüğü gibi olduğunu sanırsınız. Aşağıdaki sokaktan geçip giden insanları, baktığınız pencerenizin yüksekliğince genişleyen bakış açınızdan ufacık görürsünüz. Bu genişliğin içinde olduğunuzu hissetmememiz mümkün değildir; keza bir arkadaşınızın o anda aşağıdaki yoldan geçtiğini ve sizin de onu tanıdığınızı varsayalım; böyle yüksekten bakılan kişinin boyu size parmak kadar görünecektir. Hele bir de aklınızdan ona seslenmek ve "Söylesene bu pencereden bakarken, oradan nasıl görünüyorum?" diye sormak geçerse. Ama geçmez, çünkü aşağıdan geçip gidenlerin zihinlerinde, o pencereye ve o pencereden bakmakta olan size dair oluşan görüntü üstüne kafa yormazsınız.

Aşağıdan geçmekte ve geniş bakış alanınız içinde kısa bir an için yaşamakta olan sokaktaki minik göçebelerin gerçekliği üzerine oturttuğunuz koşulları kendinizden sıyırabilmek için çaba harcamanız gerekir ama böylesi bir çaba göstermezsiniz, çünkü binlercesinden biri olan küçük, yüksek

pencerenize ve elini kolunu havada sallayarak bu pencereden bakmakta olan mini minnacık halinize dair bu kişilerde oluşan görüntü hakkında içinizde hiç şüphe uyanmaz."

Kendini tasvirimin içinde görüyor; küçücük bir pencereden kollarını sarkıtan ufacık tefecik bir Anna Rosa gözlerinin önüne geldikçe gülüyordu.

Odaya birden ışık doluyor; sonra içerisi yeniden sessizliğe gömülüyordu. Anna Rosa ile yaşayan yaşlı halanın gölgesi ikide bir eşikte beliriyordu; şişman ve soğuk biriydi, iri mavi gözleri korkunç derecede şaşıydı. Solgun ve şiş elleri belinde, yarı karanlık odanın kapı eşiğinde bir süre dikiliyor ve akvaryumdaki bir yaratığı andırıyordu; sonra da tek kelime etmeden çekip gidiyordu.

Anna Rosa gün içinde yaşlı halasıyla neredeyse iki çift laf etmiyordu. Kendi başına takılıyor, kendi halinde yaşıyordu; kitap okuyor, hayal kuruyordu ama düşlerinden de okuduklarından da hemen bunalıyordu; alışverişe çıkıyor, kâh şu kâh bu arkadaşını ziyarete gidiyordu fakat ahbaplık ettiği herkesi aptal ve boş buluyordu; onları şaşırtmaktan hoşlanıyordu ama eve döndüğünde her şeyden bıkıp usanmış halde kendini yorgun hissediyordu.

Benim hakkımdaki fikrini bilemiyorum. Her şeyde bulduğum belirsizlikle, kendi düşüncelerim içinde kaybolup gitmiş göründüğüm o günlerde beni sıradışı bir ilgiyle değerlendirdiğine eminim.

Bu belirsizlik, içimdeki tüm sınırlarla ve tüm dayanaklarla arasına mesafe koyuyor; her tür katı biçimden, kıyıdan içeri çekilen deniz misali, neredeyse gayri ihtiyari, kaçarak uzaklaşıyordu; gözlerimden cümbüşü okunan bu belirsizlik, hiç kuşkusuz ona çekici geliyordu ama arada sırada ona baktığımda tuhaf bir izlenime kapılmaktan kendimi alamıyordum: yarın Sclepis aracılığı ile bankadan parayı çektikten sonra tüm paradan kurtulup dımdızlak ortada kaldığında hayatını nasıl sürdüreceğini bilemeyen, inanılmayacak denli paramparça ruh halleri içindeki bir adamın onun yatağının ayakucunda oturuyor olması ona eğlenceli, hatta nihayetinde gülünesi görünüyor olabilirdi.

Kusursuz bir deli gibi, bu işi son raddesine varana dek sürdüreceğimden emindi. Bu onu çok eğlendiriyor ve ona, tam olarak böyle değilse bile, neticede sıradan olmayan, diğerlerinden ayrılan ve günün birinde olağanüstü bir şey yapması beklenebilecek, kendine özgü birisi olduğumu karımla yaptığı tartışmalarda önceden kestirmiş olmanın gururunu yaşatıyordu.

Benimle ilgili düşüncelerinde ne kadar haklı olduğunu diğerlerine ve özellikle de karıma bir an evvel kanıtlamak istercesine; bana karşı kurdukları kumpasla ilgili bilgilendirmek ve Monsenyörle görüşmeye zorlamak için beni çağırmakta elini çabuk tutmuştu; şimdi kimseye aldırış etmeden ve

hiçbir şeyi umursamadan, olacakları sakin ve dingin bir tavırla beklediğimi görüyor ve beni yatağının ayakucunda böyle görmekten dolayı memnun oluyordu.

Her devri yutan zamanın uzak sonsuzluğundan ona bakan gözlerimin içinde yer edinene, o büyülenmiş haliyle bir karşılık sunmak isteyince, ona verdiğim ve arada bir onu güldüren bu memnuniyet, bana karşı bir merhamete dönüştü ve beni öldürmek isteyen, Anna Rosa'nın bizzat kendisi oldu.

Nasıl olduğunu tam olarak bilmiyorum. Ona bu uzaklıktan bakarken, şimdi hatırlamadığım kimi sözler söyledim; kendi adıma tam manasıyla bir hiç kimse olabilmek ve onun olmamı isteyeceği birine dönüşebilmek uğruna, olabileceklerimin tümünden vazgeçip içimde taşıdığım bütün yaşamı feda etmem için beni pençesinde kıvrandıran arzuyu açıkça okuyabileceği sözlerdi. Tek bildiğim, yataktan kalkmadan kollarını bana doğru uzattığı ve beni kendine çektiği.

Hemen sonra gözlerim kardı ve yastığının altında sakladığı küçük tabancanın göğsümde açtığı ölümcül yarayla yataktan aşağı yuvarlandım.

Daha sonra savunmasında ileri sürdüğü gerekçeler doğru olmalıydı; ona tetiği çektiren, o günlerde anlattıklarımın tuhaf cazibesine kapılarak büyülenmiş gibi sürüklendiği eylemin ansızın yarattığı içgüdüsel dehşetti.

VIII. BÖLÜM

I- HÂKİM SÜRE İSTİYOR

Genelde olağan adli işlemlerin hızında sitem edilecek bir yan yoktur.

Anna Rosa aleyhine açılan davayı kovuşturmakla görevli sorgu hâkimi, gerek ilkeli duruşu, gerekse karakteri bakımından dürüst bir kimseydi; son derece titiz davranmak ve tanık ifadeleri ile kanıtların toplanmasından olguların doğruluğunun ispatına ulaşıncaya değin gereken zaman zarfında aylarca süre tanınmasını istiyordu.

Anna Rosa'nın odasından hastaneye nakledilmemin hemen ardından yaptıkları soruşturmada, ağzımdan tek laf alamadılar. Doktorların ağzımı açmama müsaade etmelerinden sonra verdiğim ilk ifadede, bana sordukları kişi yerine, kendimi güç durumda bıraktım.

Şöyle oldu: Anna Rosa'nın, yattığı yerden kollarını bana uzatmasını sağlayan merhametten, üstümde gerçekleştirdiği o vahşi eylemi işlemeye sürükleyen içgüdüsel dürtüye geçişi öylesine yıldırım hızındaydı ki; onun kışkırtıcı varlığının yanı başında bulunmanın ateşiyle körleşen ben, hangi ara o tabancayı bana doğrultmak üzere yastığın altından çıkardığının farkına varacak vakte de hale de gerçekten sahip olamadım.

Beni kendine çektikten sonra öldürmek isteyebileceğine bir türlü aklım yatmadığından, sorgulamayı yapan kişiye, bütün içtenliğimle olayın bana daha makul görünen şöyle bir açıklamasını yaptım: benim yaralanmam da tıpkı onun ayağından yaralanması gibi kazara olmuştu; tabancayı yastığın altında tutması elbette kınanmalıydı fakat yatağında oturmak için benden kendisini doğrultmamı rica eden hastayı kaldırmaya çalışırken, yastığın altında duran o tabancaya çarpıp patlamasına neden olmuş olmalıydım.

Bana göre, ifademin yalnızca şu son kısmı yalandı (mecburen söylenmiş bir yalan); ama sorguyu gerçekleştiren kişiye baştan sona öylesine palavra gibi görünmüştü ki, beni adamakıllı fırçaladı. Yaralayanın açık itirafının, neyse ki adaletin elinde olduğunu söyledi. Bunun üzerine, içtenliğimi göstermenin karşı konulamaz ihtiyacıyla ve içinde bulunduğum şaşkınlıkla; yaralayan kişinin, bana karşı giriştiği bu vahşi eylemi ne gibi bir gerekçeyle açıklamış olabileceğini öğrenmek için duyduğum müthiş merakı belli etme gafletinde bulundum.

Bu soruya verdiği cevap, neredeyse bütün suratıma rahmet yağdıran bol gümbürtülü bir puflama oldu.

"Ah, yatakta otursun diye onu doğrultmak istemiştiniz sadece, öyle mi?"

Dondum kaldım.

Bu durumda, bu olayın sunduğu kanıtla birlikte şimdi her zamankinden daha büyük bir gönül rahatlığı ile şu eski Anna Rosa'ya tutulma mevzusunda tanıklık edebilecek karımın ilk ifadesi de adaletin eline geçmiş olmalıydı.

Eğer Anna Rosa'nın bizzat kendisi, tarafımdan yapılmış bir saldırı olmadığını, kendisinin hayata dair tuhaf düşüncelerimin yarattığı çekimin etkisine istemsizce kapıldığını ve içinde kaybolduğu bu kuvvetli çekimin onu böylesi bir delilik yapmaya sürüklediğini hâkimin karşısında yeminle beyan etmezse; şu haliyle olayın adli kayıtlara hayvani bir saldırım karşısında Anna Rosa'nın kendini savunmak için beni öldürmeye kalkıştığı şeklinde geçeceğine hiç kuşku yoktu.

Titiz davranan hâkim, Anna Rosa'nın düşüncelerimle ilgili verdiği özet niteliğindeki bilgilerle yetinmemiş; daha açık ve daha kesin bilgiler edinmeyi görevi belleyerek benimle konuşmak üzere bizzat kendisi çıkıp gelmişti.

II- YEŞİL YÜN BATTANİYE

Hastaneden eve sedyeyle getirilmiştim, ancak artık iyileşme sürecinde olduğumdan yataktan çıkmıştım ve o günleri dizlerimin üzerine aldığım battaniye ile pencerenin yanındaki koltuğa kurularak büyük keyif içinde geçiriyordum.

Kendimi, tatlı bir rüyanın dingin boşluğunda hülyalara dalıp mest olmuş hissediyordum. Mevsim bahara dönmüştü ve güneşin ılıklığı, tarifsiz bir hazzın rehavetini bırakıyordu üstüme. Aralık pencereden gelen serin ve berrak havanın yumuşaklığının beni halsiz düşürmesinden neredeyse korkuyordum ve kendimi koruyordum; zaman zaman gözlerimi, aydınlık ve mutlu bulutların süzüldüğü mart ayının capcanlı mavisine dikiyordum. Sonra hâlâ titreyen, kanı çekilmiş ellerime bakıyordum ve onları dizlerimin üstüne koyup parmak uçlarımla yün battaniyenin yeşil tüylerini usulcacık okşuyordum. Kırları görüyordum onda: sanki baştan aşağıya, uçsuz bucaksız bir buğday tarlasıydı; onu okşarken haz duyuyordum, bana telaş, ama tatlı bir telaş yaşatan belleksiz bir uzaklık duygusuyla, sahiden o buğday tarlasının ortasındaymışım gibi hissediyordum.

Ah, orada yitip gitmek, öylece otların arasına uzanıp göğün sessizliğinde kendinden geçmek; ruhu şu mavi boşlukla doldurmak, her bir düşünceyi, her bir hatırayı sulara gömmek!

Şu hâkim bundan daha münasebetsiz bir anda gelebilir miydi, diye sormadan edemiyorum.

O gün evimden, onunla alay etmek istediğim izlenimiyle ayrıldığını düşünmek, bana acı veriyor. Sürekli ağzının hizasında kalkık duran minik elleri ve neredeyse hiçbir şey görmeyen, yarı kapalı, küçük kurşuni gözleriyle bir köstebeği andırıyor-

du; kötü kıyafetinin içinde bedeni eğri büğrüydü ve bir omuzu diğerinden daha yukardaydı. Her ne kadar herkes, ahlaken ondan daha doğru bir çizgide ilerleyen kimse olmadığını söylese de; yolda yürürken köpekler gibi yan yan gidiyordu.

Hayata dair düşüncelerim mi?

"Ah, Sayın Hâkim" dedim, "Düşüncelerimi size yinelemem, inanın mümkün değil. Şuraya bakın! Şuraya!"

Ona yeşil yün battaniyeyi gösterdim, bir yandan da elimi zarifçe battaniyenin üzerinde gezdiriyordum.

"Sizin göreviniz, yarın adaletin tecelli etmesi için gereken verileri toplayıp düzenlemek değil mi? Ve siz hayata dair düşüncelerimi; sanık için beni öldürme nedeni olan şu düşüncelerimi sormaya geldiniz öyle mi? Onları size yinelemem halinde, Sayın Hâkim, beni değil, uzun yıllardır bu görevi yapmış olmanın kahrıyla kendinizi öldürmenizden korkarım. Hayır, Sayın Hâkim, hayır; düşüncelerimi size söylemem! Hatta iyi bir hâkim olmak ile titiz vicdanınız arasında mutabakat sağlamak için kendi kendinize dikip yükselttiğiniz bentlerin altında kalan ve kaldırabileceğinizden fazla olan soygunun korkunç gürültüsünü duymamak için kulaklarınızı tıkamalısınız. Bir fırtına anında o bentler, Bayan Anna Rosa'da olduğu gibi, yıkılabilirler, biliyorsunuz değil mi? Ne soygunu mu? Ah, bu koca nehrin soygunu, Sayın Hâkim! Siz bu nehre, şefkatinizle,

yüklendiğiniz vazifelerle, kendinize kazandırdığınız alışkanlıklarla çok iyi yön vermişsiniz; ama sonra taşkın anları çıkagelir Sayın Hâkim ve nehir taşar, taşar ve her yeri basar. Biliyorum. Benim için her şey sular altında, Sayın Hâkim! Kendimi sulara attım ve şimdi yüzüyorum, yüzüyorum. Daha şimdiden ne kadar uzaktayım, bir bilseniz! Neredeyse artık sizi bile göremiyorum! Hoşça kalın, Sayın Hâkim, hoşça kalın!"

Orada durup, şaşırmış halde, tedavisi imkânsız bir hastaya bakar gibi baktı yüzüme. Onu bu acınası durumdan kurtarma umuduyla gülümsedim; battaniyeyi iki elimle tutup dizlerimden çektikten sonra bir kez daha göstererek nazik bir biçimde sordum:

"Affedersiniz, bu yün battaniye, bu yeşil rengiyle, sizce de gerçekten çok güzel değil mi?"

III- FERAGAT

Bütün bunların Anna Rosa'nın aklanmasını kolaylaştırabileceği düşüncesiyle teselli buluyordum. Diğer yandan, beni kurtarma işini zora soktuğumu ve zorlaştırmaya devam ettiğimi söylemek için eli ayağına dolaşmış halde arada bir yanıma koşup gelen Sceplis vardı.

Herkesten daha aklı başında olduğumu kanıtlamam gereken bir anda şu atıldığım macerayla

ne kadar büyük bir skandala imza attığımın farkına varmamam mümkün müydü? Dahası, karımın, ona karşı tutumumun yakışıksızlığı nedeniyle, babasının evine sığınmakta ne kadar haklı olduğunu göstermiş olmuyor muydum? Ona ihanet ediyordum; sırf o havai kızın gözüne girmek için, şehirde bundan böyle tefeci adıyla anılmak istemediğimi haykırmıştım! Gözümün dönmesinde kabahatli olan bu tutku yüzünden hem kendimi hem de diğerlerini yıkmak istemiş ve bu konudaki ısrarımı sürdürmüştüm; hepsinden öte, bu kabahatli tutku yüzünden neredeyse hayatımdan olacaktım. Herkesin isyan bayrağını çekmesi karşısında Sclepis'in, benim içler acısı suçlarımı kabullenmekten başka çaresi kalmamıştı ve bu suçların benim tarafımdan açıkça itiraf edilmesi dışında, kurtuluşumun başka bir çıkar yolunu görmüyordu. Bu itirafın tehlikeli olmaması için, ruhumun bu kahramanca kabullenişe ne denli acil ve şiddetli bir gereksinim duyduğunu göstermem ve böylece Sceplis'e diğerlerinin kendi çıkarlarından fedakârlık etmelerini isteyebilme gücünü ve şevkini vermem gerekiyordu.

Bana söylediği her şeyi başımla onaylamaktan başka bir şey yapmıyor ve giderek ısınan diyalektiğe dayalı bu salt akıl yürütmenin ne kadarının onun içinde mutlak bir hakikat halini aldığını irdelemek için kendimi zorlamıyordum. Gitgide daha memnun göründüğü kesindi; ama belki de

kafasının içinde, bu memnuniyetin gerçek bir hayırseverlik duygusundan mı yoksa anlama yetisinden mi kaynaklandığı noktasında karmaşa yaşanıyordu.

Fedakârlık etmenin ve pişman olmanın görkemli bir örneğini sunmamda karar kılındı: bankanın tasfiyesinden payıma düşen parayla bir düşkünler yurdu kurmak için evim ve bütün diğer mülklerim de dahil, her şeyi bağışlayacaktım; yurda, yalnızca burada konaklayanların değil, ihtiyaç duyabilecek tüm yoksulların faydalanması için bütün yıl açık olan bir aşevi ilave edilecek ve yıl boyu her yaştan kadına ve erkeğe uygun çeşitli kıyafetlerin bulunduğu bir giysi deposu eklenecekti; kendim de oradaki bir odada kalacak, hiçbir ayrıcalığım olmayacak, diğer düşkünler gibi somya yatakta uyuyacak, çorbamı herkes gibi tahta bir tastan içecek, topluluğun yaşıma ve cinsiyetime göre belirlediği bir kıyafet giyecektim.

Canımı en çok yakan, başkaları için bir değeri ya da bir anlamı olabilecek her şeyden çoktan uzaklaşmış; sadece kendime değil, herhangi bir şeye sahip olmamın her halükârda *birisi* kalmama neden olacağı korkusuyla benim olan her şeye tümüyle yabancılaşmış olduğum için her şeyi veriyor ve hiçbir şeye karşı çıkmıyorken; bu tümden feragatimin, pişmanlık olarak yorumlanacak olmasıydı.

Bundan böyle hiçbir şey istemediğime göre artık konuşamayacağımı biliyordum. Susuyordum

ve bunca şeyi, kendi çıkarı için ya da başkalarına iyilik etmek için değil, sırf sadakatle ve şevkle hizmet ettiği Tanrı'nın evine saygınlık kazandırmak için istediğini bilen ve isteklerini ustalıkla yaptırmayı beceren teni saydamlaşmış şu yaşlı papaza hayranlıkla bakıyordum.

İşte: kendisi için, hiç kimse olan biri.

Herkes için biri olmanın yolu buydu belki.

Fakat bu papaz sahip olduğu bilgiyle ve güçle fazla gururlanıyordu. Başkaları için yaşadığı halde, kendi için biri olmak istiyordu; gücüyle ve bilgisiyle, kanıtlanmış yüksek sadakati ve büyük gayretleri ile diğerlerinden ayrılan biri.

Bu nedenle ona hayranlıkla bakmayı sürdürürken, bir yandan da ona acıyordum.

IV- SONA ERMİYOR

Anna Rosa elbette aklanacaktı; ama tanıklık etmek için çağrılınca, ayağımda terlikler, başımda bere, üstümde düşkünler yurdunun türkuaz mavisi gömleğiyle kapıda belirdiğimi görmeleri üzerine, bütün mahkeme salonunu kaplayan kahkahanın da bu aklanmada payı olduğuna inanıyorum.

Artık aynaya bakmıyorum; yüzümün ve dış görünüşümün nasıl bir hal aldığını bilme isteği, aklımın ucundan dahi geçmiyor. Şaşkınlıkla ve kah-

kahalarla karşılanmama bakılırsa; başkalarının gözündeki görüntüm, oldukça değişmiş ve fazlasıyla gülünçleşmiş olmalı.

Moscarda ismi her birine eskisinden daha farklı bir anlam ifade ettiği halde, herkes bana hâlâ Moscarda diye seslenmek istiyordu; halbuki güler yüzlü, sakallı, türkuaz gömlekli, ayağı terlikli şu meczubu, bu ismi her işitişinde sanki gerçekten kendisine aitmişçesine başını çevirip bakmak zorunda kalmanın zahmetinden kurtarabilirlerdi.

Hiçbir ismim yok. Bugün, dünkü ismimin hiçbir anısı yok; yarın da bugünkünden hiçbir anı olmayacak.

Eğer isim bir şey ise, eğer isim içimizdekilerin her birini dışımıza vuran kavramsa; isim olmayınca kavram da olmuyor ve içimizdeki şey belirsiz, ayrık ve kör kalıyorsa; o halde insanların arasında taşıdığım şu ismi, her biri, karşısında beliren görüntüm üstüne mezar taşına kazır gibi kazısın, sonra da görüntümü rahat bıraksın ve bir daha bunun hakkında konuşmasınlar. Ölülere yaraşır böylesi. Sona erenlere. Ben yaşıyorum, henüz sona ermedim. Hayat sona ermez. Ve hayat, isimlerle ilgilenmez. Taze yaprakların titreyen soluğudur bu ağaç. Ben bu ağacım. Bugün ağaç ve bulutum; yarın kitap ya da rüzgâr: okuduğum kitap, soluduğum rüzgâr. Dışarıda, başıboş hepsi.

Düşkünler yurdu kırın ortasında, oldukça şirin bir düzlükte yer alıyor. Her sabah şafak sökerken

çıkıyorum, çünkü yeni yeni beliren ve gecenin çiğine aşinalığını sürdüren şeylerle birlikte, güneş daha onların nemli soluklarını kurutmadan ve onları ışıltıyla kamaştırmadan önce, ruhumu böyle şafak tazeliğinde tutmak istiyorum. Mor dağların üstünde kümelenen yağmur yüklü şu kurşuni bulutlar, gecenin kırılan karanlığında, göğün yeşil yüzeyini daha geniş, rengini daha açık gibi gösteriyorlar. Ve şu uzun yeşil otlarda, toprağın körpe canlılığı, suyun diriliği var. Bütün gece ayazda kalmış şu eşek donuk gözlerle bakıyor ve şimdi çok yakınında olan, ama ıssız ve geniş çayırları saran ışıkla etraf ağardıkça gitgide ondan uzaklaşıyormuş gibi görünen sessizliğin içinde homurdanıyor. Kararmış çitler ile taş duvarlar arasında kendi yarığının ıstırabı üstünde uzanmış şu daracık yollar, hiçbir yere gitmiyor. Hava taptaze. Her şey anbean belirginleşiyor. Görüntüsü içinde kıpırtısız kalan ve ölen hiçbir şey görmemek için, hemen gözlerimi çeviriyorum. Ancak böyle yaşayabiliyorum artık. Her an yeniden doğarak. Düşüncenin içimde yeniden işler duruma gelmesine, içimde yeniden içi boş yapılar inşa etmesine engel olarak.

Şehir uzakta. Akşam sakinliğinde, çan sesleri zaman zaman kulağıma kadar geliyor. Ama artık o çanları içimde işitmiyor, dışımda, kendileri için çaldıklarını duyuyorum; belki güneşin ısıttığı masmavi gökteki kırlangıçların cıvıltıları arasında, konik yuvaları içinde neşeyle, belki de bulutlu

ve rüzgârlı bir tepedeki havadar bir çan kulesinde bezginlikle titreşiyorlar. Ölümü düşünmek, dua etmek. Buna hâlâ ihtiyaç duyanlar var ve çanlar onlar için çalıyor. Benimse artık buna ihtiyacım yok, çünkü ben her an ölüyorum ve anısız olarak, yeniden doğuyorum: canlıyım ve kendi içimde değil, dışarıdaki her şeyin içinde, bütünüm.

Biri, Hiçbiri, Binlercesi, bir adamın kendi gözleriyle gördüğü kişiliği ile başkalarının gördüğü kişiliği arasındaki uçurumun farkına varmasıyla varoluşunu sorgulamasına yol açmasını konu alır.

Bir gün karısıyla konuşurken burnunun yamukluğunu keşfeder ve yaşadığı bunca yıl fark edemediği bu gerçek onun varoluşsal bir krize girmesine neden olur. Bu olay bütün varlığını sorgulamasına yol açar. Kendisinin, başka insanların gözünde hayal ettiği gibi olmadığı düşüncesine takıntılı hale gelir ve karakterinin gerçekliğinin arayışına çıkar. Pirandello'nun en önemli yıllarının bir ürünü olan kitap, yazarın da kariyerinde bir dönüm noktasıdır.

"İçimdeki bu yabancıya nasıl katlanacaktım? O yabancı aynı zamanda ben iken, onu nasıl görmezden gelebilecektim? Benim gözlerime perdeli, başkalarının gözü önüne serili "ben"i bir ömür boyu içimde taşımaya mahkûm oluşumu nasıl kabullenebilecektim?"

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786051 713571
KLASİK